

UNIVERSITETI I EVROPËS JUGLINDORE
УНИВЕРЗИТЕТ НА ЈУГОИСТОЧНА ЕВРОПА
SOUTH EAST EUROPEAN UNIVERSITY

**Fakulteti i Gjuhëve, Kulturave dhe Komunikimit
Katedra e Gjuhës dhe Letërsisë Shqipe**

STUDIME PASDIPLOMIKE – CIKLI I DYTË

TEZA:

Vështrime etnolinguistike në disa vepra të Murat Isakut

Kandidati:

Almira Memishi

Mentor:

Prof. dr. Mustafa Ibrahim

Tetovë,

2019

Përmbajtja

MIRËNJOHJE	5
HYRJE.....	6
LËNDA E HULUMTIMIT.....	7
QËLLIMET E HULUMTIMIT	7
HIPOTEZAT	7
METODOLOGJIA E HULUMTIMIT	8
METODOLOGJIA E KËRKIMIT	9
RËNDËSIA E PUNIMIT	9
I. SHQYRTIME TEORIKE	10
ETNOKULTURA	10
<i>a. Nofkat.....</i>	<i>10</i>
<i>b. Eufemizmat</i>	<i>10</i>
<i>c. Urimet dhe fjalët përkëdhelëse</i>	<i>11</i>
<i>d.Mallkimet popullore.....</i>	<i>12</i>
<i>e. Ngushëllimet</i>	<i>12</i>
<i>f.Ofendimet (sharjet).....</i>	<i>12</i>
2. ONOMASTIKA	13
<i>a.Emrat e banimit dhe tempujve.....</i>	<i>13</i>
<i>b.Emrat dhe mbiemrat si shenjë identiteti.....</i>	<i>14</i>
<i>c.Emra kafshësh</i>	<i>14</i>
3. LEKSIKOLOGJIA	16
<i>a. Fjalët e urta</i>	<i>16</i>
<i>b. Njësitë frazeologjike.....</i>	<i>18</i>
<i>c. Neologjizmat</i>	<i>18</i>
<i>d.Dialektizmat</i>	<i>20</i>
<i>e. Arkaizmat</i>	<i>21</i>
<i>f. Historizmat.....</i>	<i>21</i>
FOLKLORI	22
II. ANALIZA ETNOLINGUISTIKE E VEPRAVE	23
VEPRA I	23
ROMANI “RRENGU “	23
1. SHQYRTIME ETNOKULTURORE.....	24
<i>a) Përdorimi i nofkave</i>	<i>24</i>
<i>b) Përdorimi i eufemizmeve.....</i>	<i>25</i>
<i>c) Përdorimi i urimeve dhe fjalëve përkëdhelëse.....</i>	<i>25</i>
<i>ç) Përdorimi i mallkimeve popullore.....</i>	<i>25</i>
<i>d) Përdorimi i ngushëllimeve</i>	<i>25</i>
<i>e) Ofendimet (sharjet).....</i>	<i>26</i>
2. SHQYRTIME ONOMASTIKE	26
<i>a) Emrat e banimit dhe tempujve.....</i>	<i>27</i>
<i>b) Emrat dhe mbiemrat si shenjë indentiteti</i>	<i>27</i>
<i>c) Emra kafshësh</i>	<i>27</i>
3. SHQYRTIME LEKSIKOLOGJIKE.....	27
<i>a) Pasqyrimi i fjalëve të urta.....</i>	<i>27</i>
<i>b) Pasqyrimi i njësive frazeologjike.....</i>	<i>28</i>
<i>c) Pasqyrimi i neologjizmeve</i>	<i>29</i>
<i>ç) Pasqyrimi i dialektizmeve</i>	<i>29</i>
<i>d) Pasqyrimi i arkaizmeve.....</i>	<i>29</i>
<i>e) Pasqyrimi i historizmeve.....</i>	<i>29</i>

f) Pasqyrim i huazimeve.....	29
4. SHQYRTIME FOLKLORIKE	30
VEPRA 2	31
ROMANI “GËRSHETAT”	31
1. SHQYRTIME ETNOKULTURORE.....	32
a.Përdorimi i nofkave	32
b. Përdorimi i eufemizmave.....	32
c.Përdorimi i urimeve dhe fjalëve përkëdhelëse	32
d. Përdorimi i mallkimeve popullore.....	32
e. Përdorimi i ngushëllimeve	33
f. Ofendimet (sharjet).....	33
e. Betimet.....	33
2. SHQYRTIME ONOMASTIKE	34
a.Emrat e banimit dhe tempujve.....	34
b.Emrat dhe mbiemrat si shenjë identiteti	34
c.Emra kafshësh	34
3. SHQYRTIME LEKSIKOLOGJIKE	35
a. Pasqyrimi i fjalëve të urta.....	35
b. Pasqyrimi i njësive frazeologjike	35
c. Pasqyrimi i neologjizmave	36
d. Pasqyrimi i dialektizmave.....	36
e. Pasqyrimi i arkaizmave.....	36
f. Pasqyrimi i historizmave	36
g. Pasqyrimi i huazimeve.....	37
4. SHQYRTIME FOLKLORIKE	37
VEPRA 3	38
ROMANI “FATPRERËT”	38
1. SHQYRTIME ETNOKULTURORE.....	39
a) Përdorimi i nofkave	39
b) Përdorimi i eufemizmave	39
c) Përdorimi i urimeve dhe fjalëve përkëdhelëse.....	40
ç) Përdorimi i mallkimeve popullore.....	40
d) Përdorimi i ngushëllimeve.....	40
dh) Ofendimet (sharjet).....	41
2. SHQYRTIME ONOMASTIKE	41
a) Emrat e banimit dhe tempujve	41
b) Emrat dhe mbiemrat si shenjë indentiteti	42
c) Emra kafshësh	42
3. SHQYRTIME LEKSIKOLOGJIKE.....	42
a) Pasqyrimi i fjalëve të urta	42
b) Pasqyrimi i njësive frazeologjike	43
c) Pasqyrimi i neologjizmave	43
ç) Pasqyrimi i dialektizmave.....	44
d) Pasqyrimi i arkaizmave.....	44
e) Fjalë pasive : ndofta , sofra , etj	44
f) Pasqyrimi i historizmave.....	44
g) Pasqyrim i huazimeve.....	44
4. SHQYRTIME FOLKLORIKE	44
III – ANALIZË SEMANTIKE KRAHASUESE E VEPRAVE TË MURAT ISAKUT	46
PËRDORIMI I NOFKAVE NË TRI VEPRAT	46
Përfundime.....	46
PËRDORIMI I EUFEMIZMAVE NË TRI VEPRAT	47
Përfundime.....	48

PËRDORIMI I URIMEVE NË TRI VEPRAT E MURAT ISAKUT	49
PËRDORIMI I FJALËVE PËRKËDHËLËSE NË TRI VEPRAT E MURAT ISAKUT	50
PËRDORIMI I MALLKIMEVE POPULLORE	52
PËRDORIMI I NGUSHËLLIMEVE	54
PËRDORIMI I OFENDIMEVE (SHARRJEVE).....	56
II. SHQYRTIME ONOMASTIKE	59
EMRAT E BANIMIT DHE TEMPUJVE	59
EMRAT DHE MBIEMRAT SI SHENJË INDENTITETI.....	61
EMRA KAFSHËSH	64
III. SHQYRTIME LEKSIKOLOGJIKE.....	65
PASQYRIMI I FJALËVE TË URTA	65
PASQYRIMI I NJËSIVE FRAZELOGJIKE	67
PASQYRIMI I NEOLOGJIZMAVE.....	70
PASQYRIMI I DIALEKTIZMAVE	72
PASQYRIMI I ARKAIZMAVE	74
PASQYRIMI I HISTORIZMAVE.....	76
PASQYRIMI I HUAZIMEVE.....	77
IV. SHQYRTIME FOLKLORIKE	80
PASQYRIMI I VARGJEVE TË KËNGËVE	80
PASQYRIMI I INSTRUMENTEVE POPULLORE MUZIKORE	82
ANALIZË STATISTIKORE	83
BERONJË, NOF. "RRENGU"	84
PËRFUNDIM	103
LITERATURA.....	105
PËRMBLEDHJE	107
РЕЗИМЕ.....	108
SUMMARY	109

Mirënjohje

Dua të shpreh falënderimet dhe mirënjohjen për prof.dr Mustafa Ibrahim, për përkrahjen e vazhdueshme dhe ndihmesën e dhënë për realizimin e këtij punimi.

Një falënderim i veçantë është edhe për shoqërinë time që kanë besuar tek unë që në fillim të studimeve e deri më sot.

Falënderimi më i rëndësishëm, që u jam mirënjohëse gjatë gjithë jetës, janë familja ime e dashur, që dhanë një kontribut të veçantë në përkrahjen time, motivimin dhe besimin e dhënë në finalizimin e këtij punimi dhe gjithë rrugëtimit në përgjithësi.

Hyrje

Studimet gjuhësore në gjuhën shqipe në ditët e sotme janë të shumta, duke trajtuar, çështje, fenomene apo dukuri, që u përkasin rrafsheve të ndryshme, në studime, referate apo monografi. Studiues të shquar të gjuhës shqipe, si Aleksandër Xhuvani, Eqrem Çabej, Shaban Demiraj, Mahir Domi, Idriz Ajeti kanë dhënë kontribut të jashtëzakonshëm, duke bërë studime me rezultate konkrete në disiplina të ndryshme dhe duke krijuar kështu shkencën tonë gjuhësore.

Në një vështrim të përgjithshëm mund të themi se për personalitetin e Murat Isakut janë bërë studime të shumta, por ne e pamë të arsyeshme që në këtë kurorëzim të studimeve master të marrim Murat Isakun si autor në një aspekt krejt të veçantë, me titull : “Vështrime etnolinguistike në disa vepra të Murat Isakut”. Struktura e kësaj teze masteri përbëhet nga hyrja, më pas kemi tre veprat “Rrengu”, “Gërshetat”, “Fatprerët” e Murat Isakut.

Në Kreun e Parë të punimit kemi shkruar për shqyrtimet teorike; për etnokulturën, nofkat, eufemizmat, urimet dhe fjalët përkëdhelëse, mallkimet popullore, ngushëllimet, ofendimet dhe sharjet. Më pas kemi pjesën e onomastikës: Emrat e banimit dhe tempujve, Emrat dhe mbiemrat si shenjë identiteti, Emra kafshësh. Më pas kemi pjesën e leksikologjisë: fjalët e urta , njësitë frazeologjike, neologjizmat, dialektizmat, arkaizmat, historizmat. Më pas kemi pjesën e folklorit. Në kreun e dytë kemi analizën etnolinguistike të veprave.

Duke filluar me veprën “Rrengu” , “Gërshetat” dhe “Fatprerët” . Pra këto tre vepra janë pjesë e tezës së masterit. Në kreun e tretë kemi: analizën semantike krahasuese të veprave të Murat Isakut. Më pas kemi shqyrtimet onomastike, shqyrtimet leksikologjike, shqyrtimet folklorike e pastaj kemi analizën statistikore, fjalorthin e termave dhe në fund përfundimin dhe literaturën e shfrytëzuar .

Lënda e hulumtimit

Murat Isaku lindi në Gajre të Tetovës më 1928, vdiq në moshën 77 vjeçare në Tetovë në vitin 2005. Mësoi në Tetovë, Elbasan, Prishtinë, Prizren, maturën e mbaroi në Normalen e Gjakovës, studimet e larta për gjuhën dhe letërsinë i mbaroi në Beograd më 1953. Punoi si profesor i gjuhës shqipe në gimnazin e Tetovës dhe mëtej u emërua zv. drejtor i kësaj shkolle. Duhet theksuar se u caktua redaktor i TV Shkupit për emisionet e gjuhës shqipe nga edhe u pensionua.

Ai la pas vetes dhjetra vepra letrare në vargje e në prozë, që përbëjnë grumbull kujtesash ku janë sistemuar epoka historish të dhimbshme të një pjese pothuajse të panjohur në krahasim me vendet tjera shqiptare.

Gjuha e përdorur e autorit në veprat e tij studiohet edhe në raportin gjuhë-kulturë, kjo u pa e arsyeshme pasi veprat e Murat Isakut janë të stërmbushura me elemente etnolinguistike. Në brendi të veprave të tij janë regjistruar edhe biseda të ndryshme origjinale popullore dhe materiale tjera dialektore, me të cilën i jepet një dimension i ri folklorik dhe kulturor.

Qëllimet e hulumtimit

Qëllimi i këtij hulumtimi është të studiohet vepra e Murat Isakut edhe në aspektin e raportit mes gjuhës dhe popullit, gjegjësisht me kulturën materiale dhe shpirtërore, mentalitetin dhe krijimtarinë popullore, vepra e tij do të studiohet edhe në karakterin leksikologjik, prandaj lirisht këtë studim mund ta quajmë studim interdisiplinar. Veprat e tij janë të stërmbushura me elemente etnolinguistike gjë që të bën t'i hyjsh më thellë këtij hulumtimi mjaft me interes për studiuesit e gjuhës. Në brendi veprat e Murat Isakut janë përplot me biseda të ndryshme popullore, materiale dialektore, folklorike, arkaike etj. Këtu kemi të bëjmë me kulturën tradicionale të popullit shqiptar ku hyjnë: bisedat e përditshme, histori të ndryshme, rrëfime, punë të përditshme, këngë popullore, përralla, proverba, poezi, përshendetje, doke, zakone, tradita, rituale të dasmave, lindjeve, vdekjeve etj, mallkime, urime, studime onomastike si: nofkat, emrat, mbiemrat, toponimet si dhe studime leksikore si: homonimet, sinonimet, neologjizmat, historizmat, dialektizmat, arkaizmat.

Hipotezat

Duke lexuar veprat e Murat Isakut hasim shumë elemente të etnolinguistikës, gjë që pasqyron kulturën dhe historinë e popullit shqiptar, si nga aspekti lokal, rajonal dhe ai kombëtar duke përfshirë mentalitetin e një populli në përgjithësi, gjegjësisht popullit shqiptarë.

Metodologjia e hulumtimit

Fazat e kërkimit

Faza përgatitore

1. Studimi i literaturës
2. Leximi i veprave
3. Formulimi i platformës studimore

Faza e mbledhjes të të dhënave

1. Materiale etnolinguistike
2. Materialet leksiko-frazeologjike
3. Materiale sociolinguistike

Shqyrtimi i të dhënave dhe analiza e tyre

1. Përqasja me studime të mëparshme, duke plotësuar analizën për vepra të tjera të pa hulumtuara
2. Analiza e veçorive etnolinguistike, duke e parë në vështrim përqasës me punime të mëparshme në këtë fushë
3. Analiza e veçorive sociolinguistike të frazeologjisë, duke e parë në vështrim përqasës me punime të mëparshme në këtë fushë
4. Analiza e veçorive leksikore, duke e parë në vështrim përqasës me punime të mëparshme në këtë fushë

Shqyrtime të thelluara dhe mbështetëse për veprat e Murat Isakut

Përgjithësime dhe përfundime.

Metodologjia e kërkimit

Duke u nisur nga qëllimi i punimit, metodologjia e kërkimit u mbështet në shqyrtimin etnolingistik dhe leksikor të veprave të Murat Isakut duke ndjekur dy drejtime:

1. së pari, leximi në përgjithësi i veprave të Murat Isakut, si dhe literaturës hulumtuese për këto vepra, nxjerrja e materialit të nevojshëm për hulumtim

2. së dyti, shqyrtimi i materialit faktik mbi bazën e literaturës teorike për të dhënë një pamje të plotë leksiko-frazeologjike, sociolinguistike dhe etnolinguistike të gjuhës së përdorur të Murat Isakut në veprat e tij.

Rëndësia e punimit

Hulumtimi *Vështrime etnolinguistike të veprave të Murat Isakut*, deri sot nuk i është dhënë rëndësi dhe nuk është hulumtuar në sasi të mjaftueshme. Pikërisht për këtë, ky hulumtim ka vlerë të madhe gjuhësore, etnolinguistike, leksikore, sociolinguistike.

Meqë, kemi mungesë të studimeve për këtë çështje, pra për studimin gjuhësor të veprave të Murat Isakut, pamë të arsyeshme që të hulumtojmë këtë temë me qëllim që të ju shërbej studiuesve tjerë që do të merren me këtë problematikë.

I. SHQYRTIME TEORIKE

Etnokultura

Etnokultura shqiptare në këndvështrimin e disa autorëve anglez dhe francez. Në vështrimin e mjaft autorëve anglez dhe francez të shekullit XIX-XX, pasqyrohet jeta zakonore kultura artistike dhe materialet e shqiptarëve, të cilët nxjerrin në dritë këtë pasuri të çmuar dhe kontaktet e saj me qytetërimin mesdhetar dhe evropian. Në studimet e mjaft autorëve të huaj shpalosen mjaft elemente të kulturës shpirtërore, të antropologjisë kulturore dhe të etnopsikologjisë së shqiptarëve. Mbi të gjitha vëmë në dukje se këndvështrimi i tyre ndriçon disa nga aspektet e jetës zakonore rriteve dhe miteve nëpër bashkësinë e tyre në popujt e mesdheut.

a. Nofkat

Nofkat janë emra familjarë ose humoristike që u vihen personave ose dhe sendeve në vend të emrave të tyre të vërtetë. Nofkat mund të jenë hipokoristike (nofka përkëdhelie për të shprehur afërsinë ose lidhjet me personin që po cilësojmë). Nofkat e ashtuquajtura zvogëluese përdoren edhe këto për të shprehur afërsi apo familjaritet. Një pjesë e madhe e nofkave janë fyese dhe ofenduese. Nofkat nuk zgjidhen, ato u adresohen personave pa miratimin e tyre dhe nuk përdoren gjatë komunikimit të drejtpërdrejtë si emër përcaktues për folësin. Si koncept, nofkat duhet të dallohen nga pseudonimet apo titujt. Sipas FGJSSH (1980) “nofka është emër i dytë që i vihen dikujt për tallje, për shaka apo përkëdheli duke u nisur nga ndonjë e metë fizike a ndonjë tipar dallues”, ndërsa sipas Q. Muratit “Turlitava gjuhësore ballkanike përmes ofiqeve dhe nofkave na flet qartë për psikologjinë dhe etnografinë e të folurit të popujve përkatës. Si shprehje e një arkaizmi provincial ata kanë krijuar një mal nofkash në gjuhët e tyre” (Murati, 2012, p. 351).

b. Eufemizmat

Eufemizmat mund të kundrohen për nga forma e brendshme e tyre, e cila vjen nga perceptimi i një referenti të dyfishtë, prej të cilëve njëri ngrihet në të shenjuar. Pra, forma e brendshme të eufemizmat mund të gjendet në mënyrë të tërthortë. Një ide e tillë shtëllitet nga mjaft studiues që janë marrë me këtë lëndë gjuhësore-etnografike. Sipas prof. Çabejt “Ata (eufemizmat) kanë vlerë mbasi nëpërmjet tyre ne njihemi me historitë e popujve të ndryshëm, me lashtësinë, veçoritë kombëtare, shkallën e zhvillimit, kushtet ekonomike, doket, zakonet. Ato lidhen me mitet dhe besimet me burim vendas dhe janë shprehje e ruajtjes së veçorive kombëtare

të popujve. Këtu pasqyrohet më së miri të folurit e figurshëm të gjuhës popullore. Eufemizmat janë dukuri gjuhësore e përditshmërisë sonë, të cilat edhe pse mendohej se u përkasin kohëve të vjetra jo vetëm që nuk kanë shteruar, por po shtohen me sajesa a formime të reja. Eufemizmi është një figurë që zbut realizimin e disa ideve apo fakteve dhe që si antifraza bën që një fjalë apo shprehje të përdoret me një kuptim të ndryshëm nga ai që ka në realitet. Eufemizmat lindën në shoqërinë primitive dhe shumë prej tyre janë të lidhura me fenë dhe bestytinë. Njerëzit në kohët e lashta besonin se gjuha nuk ishte thjesht një simbol, por njëkohësisht ajo kishte edhe një pushtet magjik. Ajo mund t'u sillte njerëzve në të njëjtën kohë edhe fatkeqësi edhe mbarësi, prandaj vetë njerëzit i shmangnin nga përdorimi fjalë të tilla të konsideruara tabu dhe zëvendësohen nga shprehje të tjera të përafërta. Duke qenë se eufemizmat me përkufizim janë fjalë ose shprehje të stërholluara, të zbutura apo të zgjedhura me marrëveshje në mënyrë të logjikshme mund të mendojmë se kuptimi i tyre i vërtetë mund të jetë më i keq se ai i dukshmi (ai që shfaqet). Eufemizmat më shumë se çdo njësi tjetër gjuhësore janë të rrënjosura në ndërgjegjen kolektive, janë tregues dhe mishërues i plotë i lidhjeve të bartësve të gjuhës me truallin që u ka rënë për pjesë të ndajnë dhe janë dëshmi e gjallë e ndasive kohore, mendësore, kulturore që ata përcjellin. Prof. Shkurtaç ka pohuar se “Eufemizmat nuk janë vetëm dukuri e të folurit të njerëzve të moshuar, e grave pa shkollë, të atyre që mund t'i quanin të prapambetur e të tejkaluar. Jo, aspak, ato na ndjekin pas sot e gjithë ditën, ndonëse tashmë edhe me risime e përditësime të nevojshme” modernizuese”.(Shkurtaç, 2004: 257)

c. Urimet dhe fjalët përkëdhelëse

Urimi nuk është tjetër veçse një akt i të folurit që shpreh një qëndrim ndaj sjelljes dhe fatit të të tjerëve. Urimi është shprehja e një dëshire me fjalë, që pritët të realizohet në një kohë të ardhshme. (Coulmas 1981:154). Urimi mund të shprehet me shumë lloje formulash rituale që ndryshojnë sipas ndjenjave dhe situatave (Shkurtaç 2001:77). Përsëritja në përgjithësi është shprehja gjuhësore paraprake apo e zanafillës për çdo ndërshkëmbim kulturor: ajo pasqyron një traditë të lashtë sa vetë njeriu, d.m.th. të drejtuarit me fjalë dhe nisjen e një komunikimi të vërtetë midis dy vetave; ajo është pikënisje për komunikimin, prandaj ka edhe një funksion të rëndësishëm gjuhësor (Arcuri 2000, 135-162). Qysh nga mëngjesi kur ngrihet e deri në mbrëmje kur përmbyll veprimtarinë e shtrihet për të fjetur, njeriu është i përfshirë në një qerthull sjelljesh (qëndrimesh) e shkëmbimesh ndërvetjake, të cilat me kohë janë bërë pothuajse stereotipa e madje, gati të vetvetishme, por që nisin të gjitha me një përsëritje.

Fjalët përkëdhelëse - Që ka një ngjyrim zbutës e mirëdashës; që me trajtën e vet shpreh përkëdhelje a zburim. Që shpreh dashuri a dashamirësi; që shpreh ëmbëlsi e butësi; i këndshëm, i pëlqyeshëm; ledhatues.

d.Mallkimet popullore

Gjuha popullore veçohet për kuptimin e thënies, që vijnë nga studimi i rrethanave në të cilat kryhet biseda, përdoren gjeste e mimika, veçohet ritmi i shpejtuar, fjalitë janë më të shkurtra, folësit ndjehen më të afërt. Mallkimet popullore si shfryrje e mllëfit dhe shkarkimit shpirtëror të thëna përmes fjalëve - si forcë magjike, përdoren nga të gjitha shtresat popullore, duke filluar prej plakave dhe pleqve e deri te fëmijët. Mallkimet janë paraqitur si rezultat i mungesës së aftësisë së shpjegimit të ligjërive të shumë fenomeneve natyrore siç ishin krijesat irracionale, si shtriga, lugetër, kuçedra etj.. Kjo mosdije bëri që frika prej këtyre fenomeneve të shtohet. Njeriu ishte i bindur se këto krijesa irracionale kishin aftësi dhe forcë, madje të mbinatyrshme. Andaj njeriu i druante, dhe në analogji me këtë, ai nisi t'i druajë edhe mallkimet. Kështu mallkimet u bënë armë e më të dobët dhe të pambrojtur për t'iu kundërvuar më të fuqishmit. (Ibrahimi 2006:76). Ndër mallkimet më të shpeshta janë ato me të cilat mallkohet individi. Me rëndësi është se edhe në përdorimin e mallkimeve paraqiten veçori dalluese sipas gjinisë, gjegjësisht gruaja përdor tjera mallkime në krahasim me burrin, edhe pse këto mallkime i njohin të dy gjinitë, por nuk është i vogël numri i atyre mallkimeve që përdoren nga të dy gjinitë. (Mustafa Ibrahimi H. X., 2006, p. 76) Pjesë e gjuhës popullore janë dhe mallkimet, që bëjnë pjesë në njësitë frazeologjike. Mallkimet janë pasqyrim i gjendjes emocionale të folësve, flasim për gjendje të rënduar, kur njeriu ndihet i pafuqishëm, por që beson fuqishëm, se fjalët e tij do të kthehen në veprime. Dëshira që këto fjalë të kthehen në fatkeqësi për të mallkuarin rezulton në përdorimin e vazhdueshëm të mënyrës dëshirore dhe nga shqiptimi i tingujve me intensitet jo të zakonshëm. (Dodi, 2004, p. 193)

e. Ngushëllimet

Fjalët dhe ndjenjat që shprehim për të ngushëlluar dikë kur i vdes një i afërm. Gjatë vdekjes së ndonjë personi ndjehet dhimbje e ndodh të qahet dhe të vajtohet. Krejt ceremonia e vdekjes është e pleksur edhe me një varg shartesh e dokesh , në të cilat ka pasur edhe praktikime të një të foluri karakteristik te gratë sepse te burrat nuk përdoren të njëjtat.

f.Ofendimet (sharjet)

Fjalë a shprehje fyese, e rëndë dhe e pahijshme, që i themi dikujt, e sharë. Sharje e rëndë (e ulët).

2. Onomastika

Onomastika është pjesë e rëndësishme e leksikologjisë, që merret me kuptimin, prejardhjen dhe shtrirjen e emrave të përveçëm si: emrat vetjakë, nofkat dhe pseudonimet (antroponimet), emrat familjarë ose siç i quajmë ndryshe edhe mbiemra (patronimet) që përbëjnë dhe njëzën nëndarje si dhe emërtimet e vendeve dhe objekteve gjeografike (toponimet), që përbëjnë edhe nëndarjen tjetër të onomastikës që në vetvete këto kanë nëndarje të tjera. Onomastika në përgjithësi dhe toponimia në veçanti, për çdo gjuhë, përbëjnë një lëndë të vlefshme që mund të plotësojë në një masë të mirë mungesën e dokumenteve të shkruara. Ajo mbetet “arkivi gojor” i historisë dhe lashtësisë së kulturës të çdo kombi. Ndër hulumtimet e para rreth lashtësisë e të gjuhës shqipe, si një ndër gjuhët më të vjetra të Ballkanit, studiuesit i janë drejtuar pikërisht onomastikës së trojeve ku kanë qenë të parët tanë. Ndër hulumtimet e para rreth lashtësisë e të gjuhës shqipe, si një ndër gjuhët më të vjetra të Ballkanit, studiuesit i janë drejtuar pikërisht onomastikës së trojeve ku kanë qenë të parët tanë. Materiali i parë onomastik fillimisht është futur në përdorim nga rilindësit shqiptarë, por i paargumentuar shkencërisht. Fillesat i kemi me studiuesit e huaj si Majer, Jokli, Kreçmer, Hahn, Nopça etj, të cilët i janë referuar gjerë studimeve onomastike për të provuar origjinën e shqipes, për të kaluar më pas tek studiuesit shqiptarë, që janë të shumtë në numër, nga të gjitha trevat shqipfolëse. (Bello 2012:522)

a.Emrat e banimit dhe tempujve

Emër quhet ajo pjesë e ligjeratës që emërton qenie të gjalla dhe sende dhe ka kategoritë gramatikore të gjinisë, të numrit, të rasës dhe të shquarsisë e të pashquarsisë. Autorë të shumtë shqiptarë përdorën në veprat e tyre emra të ndryshëm të vendlindjes së tyre. Këta emra janë shumë të lashtë dhe kishin historinë e tyre, të cilat ishin bartur brez pas brezi deri në ditët e sotme. Emrat e banimit dhe vendeve kanë luajtur një rol të rëndësishëm si në jetën shoqërore po ashtu edhe në atë letrare. Burim frymëzmi i çdo autori shqiptarë ishte pikërisht vendlindja dhe i gjithë folklori së bashku me doket, zakonet dhe emrat e vendbanimeve të rrethit në të cilin kanë jëtuar. Këtu vendin kryesorë e kishin fshatërat e malësive ku jetonin dhe vepronin poulli shqiptar.

TEMPULL *m.* 2. fig. Vend që i ngjall dikujt nderim të thellë; diçka që nderohet a çmohet shumë, diçka që mbahet si e shenjtë e si e paprekshme. Tempujt janë ndërtesat më të bukura dhe më të vështirat për tu ndërtuar. Ata janë shumë të lashtë duke filluar nga tempujt e vjetër indian (egjiptian, grek e romak).

Arkitetkët dhe ndihmesa e njerëzve punëtorë, ishin ata të cilët arritën të ndërtonin këto vepra të mëdha historike të njohura ndryshe si tempuj. Këto ndërtesa sot kanë zënë një vend të rëndësishëm në kulturën e çdo populli të botës, sepse nëpërmjet tyre tregohet lashtësia e dhe historia e tyre. Në historinë e popullit shqiptarë këto ndërtesa (tempuj), zënë një vend mjaft të rëndësishëm në kulturën tonë. Lashtësia e tyre ishte e lidhur ngushtë edhe më jetën e popullit dhe me emrat e vendbanimeve të ndryshme. Me një fjalë këto tempuj ose ndryshe siç njihen si faltore, ishin bërë pjesë e pandarë edhe e letërsisë së shkruar nga e cila autorët krijojnë dhe thurjnë poezi, himne e trillime të ndryshme mbi lashtësinë e tyre dhe rëndësinë që ato kanë në jetën tonë të përditshme. Edhe në letërsinë shqipe këta tempuj, faltore ishin mitizuar dhe ishin bërë të pavdekur. Mali i Tomorrit është një tempull mitik dhe hyjnor, sepse aty gjenden kulmet, shkëlqimi i lavdisë dhe i madhështisë së gjenezës sonë si popull.

BANIM *m.*

1. Veprimi sipas kuptimeve të foljeve BANOJ, BANOHET. Shtëpi (ndërtesë) banimi. Sipërfaqe banimi. Leje banimi. Vend (qendër) banimi. Gjurmë banimi. Përdor për banim.
2. Vendi ku banojnë njerëzit për një kohë të gjatë, vendbanim. Banim i lashtë (prehistorik). Me banim të përhershëm (të përkohshëm). Me banim të panjohur.
3. vjet. Banesë. (FGJSH, 2006 :245).

b.Emrat dhe mbiemrat si shenjë identiteti

Shqiptarët , edhe pse me tri fe të ndryshme , prej shekujsh kanë krijuar një fond të pasur emrash kombëtar , qoftë fetarë , tashmë të përvetuar fonetikisht sipas ligjeve të shqipes , qoftë laikë : emra ilirë ose personalizime fjalësh të lëksikut të përgjithshëm . Megjithatë, emrat vetjakë , më tepër se çdo kategori tjetër fjalësh , pësojnë ndryshime të ndjeshme në varësi të rrethanave shoqërore, kulturore e politike të një vendi . (Ibrahimi 2012 :219)

c.Emra kafshësh

Emrat e përveçëm janë fjalë që emërtojnë veta, frymorë të tjerë dhe sende të veçanta, që bëjnë pjesë në një klasë sendesh të një fare, pa pasur në vetvete asnjë tregues të veçantë të klasës së cilës i përkasin (Petrit, Agron, Balo, Berat, Korab, Myzeqe, Sazan). Në emrat e përveçëm përfshihen:

1.Emrat dhe llogaritjet e njerëzve, pseudonimet: Vjollcë, Flutur, Genc, Konstandin Kristoforidhi, Shkurte Vata, Migjeni (pseudonimi i Millosh Gjergj Nikollës);

2.Emrat e kafshëve: Balo, Kuqal, Laro, Murro;

3.Emrat gjeografikë: (tëlumenjve, maleve, deteve, shteteve, krahinave, qyteteve, rrugëve, shesheve etj.): Drin, Tomor, Mesdhe, Karaburun, Sazan, Shqipëri, Azi, Krujë, rruga“Konferenca e Pezës”, sheshi “Skëndërbej”etj.;

4.Emrat e periudhave dhe ngjarjeve historike: Rilindja, Kongresi i Manastirit, Revolucioni i Qershorit, Lufta Antifashiste Nacionalçlirimtare;

5.Emrat e institucioneve, të organizatave, të ndërmarrjeve etj.: Fakulteti iHistorisëdhe i Filologjisë, Ministria e Arsimit, Kryesia e Kuvendit Popullor, uzina“Partizani” etj.;

6.Titujt e veprave letrare, të gazetave e të revistave: “Lulet e verës”, “Vargjet e lira”, “Zëri i popullit”, “Rilindja demokratike”, revistat “Nëntori”, “Studime filologjike” etj.;

7.Emrat e trupave qiellorë: Arusha e Vogël, Jupiteri, Marsi etj.

3. Leksikologjia

“Leksikologjia është shkencë gjuhësore, që studion fjalët si njësi leksikore dhe leksikon, d.m.th. tërësinë e fjalëve, nga ndërtimi, nga kuptimi, nga shtresimi i mundshëm etj” (Thomai, 2006, p. 7) Në librat e kësaj fushe, është synuar të paraqitet zhvillimi i gjuhësisë shqiptare, arritjet e saj, sidomos deri në dhjetëvjeçarin e parë të shek. XXI dhe zhvillimet e fundit, pastaj të vendoset një simetri në mes të degëve të kësaj fushe. Kështu më në imtësi janë studiuar tema si: formimi i fjalëve, frazeologjia, norma gjuhësore, leksikografia etj. . Tekstet e kësaj natyre i gërshetojnë njohuritë teorike, historike dhe praktike. Leksikologjia shqipe mori trajtat e një shkence në shekullin e XX. “Në periudhën para viteve ’40 të atij shekulli janë bërë hapa me rëndësi në kërkimet leksikologjike, sidomos për të nxjerrë në dritë pasurinë leksikore e frazeologjike të shqipes, për ta pastruar atë nga lënda e huaj dhe për ta pasuruar me njësi e krijime prej brumit të vet”. Në periudhën e Rilindjes përveç pavarësisë së popullit, me ngulm punohej që shqipja të pastrohej nga fjalët e huaja, kështu u arritën përgjithësime dhe shënime për fjalët e shqipes. Mbetet edhe sot për t’u admiruar kontributi i lëvruesve të leksikologjisë shqipe: Sami Frashëri, Konstandin Kristoforidhi, Aleksandër Xhuvani e shumë të tjerë, pastaj nga të huajt: Gustav Majeri, Norbert Jokli etj. Megjithatë shekulli i kaluar përfundoi me një sërë zbrazëtish, kjo pasi studimet mbështeteshin kryesisht në nisma të veçanta, studimet kryheshin më shumë për krahasime dhe në dobi të gjuhëve tjera se sa për të nxjerrë në dritë pasurinë e shqipes. Studimet shpesh nuk kishin bazë të shëndoshë teorike, zgjidhjet në plot raste ishin joshkencore dhe kryheshin nga dijetarë të shkollave të ndryshme. “Leksiku dhe frazeologjia shqipe vlerësohen si pasuri kulturore e përbashkët kombëtare, që duhet mbledhur e studiuar me synimin që të shërbejë për zhvillimin e gjithanshëm të shqipes standarde, për ta bërë këtë gjuhë sa më të fuqishme e më shprehëse” (Thomai 2006:15) Gjuha shqipe është një nga gjuhët më të vjetra të Ballkanit. Siç është vërtetuar tashmë përfundimisht, ajo përbën një degë të veçantë të familjes gjuhësore indoevropiane, por nuk ka lidhje birërie me asnjë nga gjuhët e kësaj familjeje, me gjithë afrinë në sistemin gramatikor e në leksik që ka me to. (Thomai 2006:15)

a. Fjalët e urta

Në letërsinë gojore fjalët e urta perceptohen si formë e veçantë, si një lloj letrar me të cilin shqiptohen gjykime e vlerësime të mirëfillta situatash e shfaqjesh, të cilat lindin prej jetës materiale e shpirtërore, prej përvojës shumëshekullore, prej praktikës dhe veprimtarisë popullore. Ato paraqesin urtësinë e filozofinë e popullit, mendimin e psikologjinë, ndërjegjen e tij artistike

dhe estetike. Në lidhje me realitetin dhe perceptimin gjithëpërfshirës ato japin përfundime e konstatime, që rrjedhin pas një analize e sinteze dhe verifikimi të gjatë jetësor. Si të tilla kanë vlera të shumta dhe synojnë ta përgatisin njeriun, ta udhëheqin në punë, në sjellje, në përpjekjet e tij si qytetar i një shoqërie të caktuar. Një lidhje e tillë e fjalëve të urta me jetën, me problemet e kohës, me mjedisin dhe kushtet konkrete, me ndërgjegjen dhe me psikologjinë reale të vendit, dëshmon për sensin e theksuar realist të folklorit në kultura të vendeve të ndryshme. (Panajoti, Xhagolli1987: 10 – 11.) Është e rëndësishme të vihet re se interesi për fjalët e urta është shumë i lashtë, sepse ato duke shërbyer si burime për transmetimin e ideve sjellin informacione për të gjithë ata që duan të kenë mbështetje (akses) në traditën dhe njohjen e tërësisë së fjalëve të urta më të përdorura në vendin autokton, në rastin tonë Shqipërinë, pastaj Anglinë, Amerikën dhe vendet e tjera anglishtfolëse. Për këtë arsye dhe për shumë të tjera fjalët e urta janë shumë të vlefshme për studime me qëllime sociolinguistike. Për qëllimet tona, është e rëndësishme të themi se, fjalët e urta përgjithësisht konsiderohen bashkime speciale frazeologjike. Në këtë kontekst, është thelbësore të nxjerrim në pah që kërkimet mbi studimin e fjalëve të urta nuk kanë dalë vetëm prej frazeologjisë, por edhe prej disiplinave të tjera shkencore, sidomos prej shkencës së letërsisë e veçanërisht prej letërsisë gojore e të folkloristikës. Fjalët e urta kanë kuptim e përdorim të drejtpërdrejtë e të tërthortë. Në rastin e parë, në funksion të drejtpërdrejtshmërisë përdoren për ta vërtetuar thënien paraprake, kurse në rastin e dytë, kur janë në funksion të tërthortë artistik, përdoren për t'i tërhequr vëmendjen bashkëbiseduesit t'i përmirësojë veprimet e veta. Në këtë mënyrë, ato plotësojnë funksionin e tyre estetik edukativ e mësimor. Pra, fjalët e urta përveç kuptimit praktik utilitar njohës e sinkretik, kanë edhe kuptimin figurativ, me të cilin përgjithësojnë dhe tipizojnë dukuri të lloj-llojshme jetësore. Për to është karakteristike shprehja e plotë, e përgjithësuar e mendimit, e ndjenjës dhe vendosja e porosisë, e cila bëhet e kuptueshme vetëm nga konteksti, në të cilin është përdorur. Kjo edhe është njëra nga prirjet e tyre kryesore për shprehjen e mendimit në mënyrë figurative. Ky parim i lejon proverbit jo vetëm të bëjë përgjithësime të gjera, por në të njëjtën kohë, i jep karakter polisemik dhe sa më i gjerë, sa më i përgjithësuar të jetë mendimi, aq më i bukur është kuptimi i figurshëm. Prandaj, fjalët e urta më të bukura janë ata që kanë mundësi të ofrojnë më shumë se dy e tri mënyra interpretimi. Rrënjët e lindjes së fjalëve të urta, në disa raste, përkojnë me ato të lindjes së fabulave, legjendave, përrallave e anekdotave e të llojeve të tjera të letërsisë gojore dhe është e vështirë të përcaktosh fillesën e krijimit të tyre. (Berisha 1997: 261).

b. Njësitë frazeologjike

Termi frazeologji vjen nga gjuha greke: phrasis, ka kuptimin: shprehje, njësi e ligjëritimit; dhe logos: dije ose dituri. Njësitë frazeologjike kanë kuptim të mëvetësishëm, fjalët e bashkuara kanë ndërtim të qëndrueshëm dhe pas një kohe përfundojnë si njësi të pandashme. Përgjithësimi i tyre në përdorim i kthen një pjesë në frazeologji thjeshtë gjuhësore, por fjalët mbi të gjitha kanë valencën shprehëse. “Togfjalëshat me veçoritë e tyre, shërbejnë si një burim shprehësie. Përftesat me frazeologjinë janë një lloj përpunimi i saj, i cili i rigjallëron, i bën të ndjeshme veçoritë e ndërtimit e të semantikës së tyre, që janë ngurosur po ashtu siç fshihet forma e brendshme e fjalës pas ndërtimit të saj. (Lloshi, 1999:124) Frazeologjia është një fushë e gjerë studimi. Ka shumë probleme që meritojnë vëmendje të posaçme edhe në studimet tona të ardhme, zgjidhja e të cilave merr një rëndësi praktike gjatë hetimit të fjalorëve të gjuhës shqipe e sidomos në këtë fazë të studimeve përgjithësuese në lëmin e leksikut të shqipes. (Thomai, 1981:2) Njësitë frazeologjike dëshmojnë jo vetëm në gjuhën e folur si të lashta, po edhe me shkrim, që me dokumentet e para shqip, shpesh herësi formime më të hershme se njësitë leksikore sinonime me to. Si dhe vetë gjuha, ato janë një prodhim historik e, për pasojë, janë zhvilluar e ndryshuar krahas leksikut dhe gjuhës shqipe në përgjithësi.(Thomai1981: 2)

c. Neologjizmat

Neologjizëm vjen nga greqishtja neos=i ri, logos=fjalë. Justin Rrota i përkufizon kështu neologjizmat: “Janë neologjizme njato fjalë a mënyra të reja, qi nuk i bën gjuha, për arsye ma së fortit se janë qitun pa mendue e pushue mirë. Flitet këtu vetëm për njato fjalë e të thanme të reja, të trajtueme pa marrë parasysh natyrën e gjuhës shqipe, e të përkthyme krejt si janë në një gjuhë të huaj.” Sterjo Spasse jep këtë përkufizim: “Neologjizmat janë fjalë e të folme të reja. Neologjizmat krijohen me shumicë, kur bëhen ndryshime të mëdha e të shpejta në jetën e shoqërisë. Neologjizmat i krijon vetë populli ose dhe shkrimtarët: Neologjizmat formohen prej fjalësh që i ka vetë gjuha. P. sh. gjatë Rilindjes u krijuan ndër të tjera këto neologjizma: ndërgjegje, përgjegje, përemër, mbiemër, fletore etj. (Spasse, 1964: 29) Për të krijuar neologjizma të vlefshme e të përdorshme duhet pasur parasysh natyra e gjuhës shqipe, d.m.th. mënyra e formimit të fjalëve me anën e rrënjëve, parashtesave dhe prapashtesave të gjuhës sonë. Në “Fjalorin shpjegues të termave të letërsisë” thuhet për neologjizmat: “Fjalë që hyjnë herë pas here në gjuhë për të shënuar sende e fenomene të reja. Neologjizmat e kanë prejardhjen nga fjalë të huaja (sputnik, pulovër, çek etj.), nga fjalë të krijuara prej dijetarëve për nevoja të shkencës dhe teknikës, duke u mbështetur në gjuhët greke e latine (gjeometër, fonogram, stilograf etj.), duke

përshtatur një fjalë dialektore ose duke u dhënë një kuptim të ri fjalëve ekzistuese (qelizë, etj.) duke krijuar fjalë të reja me anë parashtesash, prapashtesash ose kompozita (paramendim, cepatar, shumëngjyrësh etj.). ” Shumë fjalë që kanë pasuruar gjuhën shqipe kanë hyrë në fillim si neologjizma. Të tilla janë fjalët: pronar, shtypshkronjë, asnjanes, frymëzoj, shumëngjyrësh etj. Neologjizmat krijohen edhe nga shkrimtarët, kur duan të shprehin me forcë të re ndonjë dukuri. Megjithatë thesari i gjuhës popullore jep shumë mundësi për të mënjeluar krijimin e fjalëve të reja të panevojshme. Neologjizmi është dukuria e krijimit të fjalëve, termave ose frazave të reja që mund të futen në fjalorin e gjuhës. Në gjuhën e shkrimtarëve vihet re tendenca për krijimin e fjalëve të reja të përbëra, në të shumtën e rasteve me formime shqip, por ndonjëherë edhe me formime joshqip. Krijimi i këtyre neologjizmave, si edhe përdorimi i disa shprehjeve tërheqëse për nxënësin e ndihmojnë atë në zgjerimin e leksikut të tij. Neologjizmat kanë karakter historik, ata janë të tillë për një kohë të caktuar . Neologjizmat mund të kenë burim popullor dhe atëherë mbeten anonim. Neologjizmat nuk përbëjnë hop a përmbysje në gjuhë , po një zhvillim të natyrshëm e shkallë-shkallë , sepse përndryshe brezat njerëzorë s’do të merreshin vesh ndërmjet tyre. (Thomai 2006: 267) Arkaizëm vjen nga greqishtja arkhaismos=diçka e lashtë, e vjetër. Justin Rrota thotë për arkaizmat: “Thirren këso dore njato fjalë e mënyrë të përdoruna prej shkrimtarësh së hershëm e qi sod, nëpër njatë zhvillim, qi shkon tue ba gjuha, janë lanë m’anesha janë xëvendsue me tjera.” (Rrota, 2006: 18.) Në “Fjalorin shpjegues të termave të letërsisë” jepet ky përkufizim: “Arkaizmat janë fjalë, shprehje dhe forma gramatikore të vjetruara, të cilat nuk jetojnë më në gjuhën e gjallë. Të tilla në gjuhën shqipe janë: gjellë(jetë), pagëtyre(pagesë), fëdigë(mundim) dhe shprehjet: e madhe pjesë, e madhe frigë etj. Arkaizmat përdoren ndonjëherë në ato vepra ku pasqyrohet e kaluara dhe në këtë rast ndihmojnë për të dhënë më me vërtetësi ngjyrën e kohës. Mjeshtret e fjalës, në veprat artistike me karakter historik, kur përdorin arkaizma, i zgjedhin nga ato që kuptohen lehtë dhe e kufizojnë shumë numrin e tyre. ” (Spasse 1964:29) Siç thekson Xhevat Lloshi, “Arkaizmat bëjnë përshtypje në disa raste edhe për trajtën tingullore ose fjalëformimin tashmë të pazakontë. Sami Frashëri kalkoi nga greqishtja fjalën “gjithëmësime” për universitet. Tashmë sa herë del kjo temë në gojëtarin i drejtohen pikërisht kësaj fjale që sot është jo më neologjizëm, por e vjetruar... Fan Noli e ka arritur arkaizimin e gjuhës te “Marshi i Barabajt” me një mjeshtëri të veçantë, duke ndërthurur shumë përftesa, madje duke i ngritur orientalizmat deri te stili biblik. (Lloshi, 2005:108) Neologjizmat duhet të jenë të kuptueshme dhe të natyrshme, sepse arrihet efekti i kundërt kur shprehësia mbështetet tek shmangiet dhe teksti del me ton të fryrë e të papranueshëm.

d.Dialektizmat

Leksiku dialektor kufizohet nga territori, ai është leksik i një dialekti a i një të folmeje të veçantë territoriale. Fjalët dialektore ose krahinore janë ato fjalë që përdoren vetëm në njërin dialekt a të folme të caktuar, që nuk përdoren në dialektin tjetër a në të folmet e tjera; p. sh. në të folmet e Veriut: zhgjandërr, turrë, me fashitë, çikë, me bujtë etj; në të folmet e Jugut: kumbullore, kaposh, tërkuzë, mbodhisem etj. Krahinore janë edhe fjalët ollonar “korrik”, brazimë “brymë”, dybek “tundës”, gushëpiper “gushëkuq”, korit “turpëroj”, “thi” “derr”, nadje “mëngjes” etj. Leksikologjia i trajton me hollësi fjalët dialektore dhe krahinore ose kuptimet e tyre: Kemi fjalë dialektore ku në dialektin tjetër ajo nuk përdoret fare, sepse për të njëjtin koncept ka një fjalë tjetër, si tambël “qumësht”. b) Kemi kuptim dialektor kur fjala njihet në të dy dialektet, po një kuptim i saj nuk njihet në dialektin tjetër, p. sh. qasem-“largohem” (Shqipëri e Mesme) – “afrohem” (Myzeqe); e ligë -“shtatzënë” (Në Jug)-“e sëmurë” (Në Veri).

Dialektizmat duhen parë edhe nga një anë tjetër, në se për ta ka ose jo një fjalë tjetër të përbashkët në shqipe; P. sh. në Jugkumbullore-në Veri molla t’arta-e përbashkët domate; në Jug koce, keçe-në Veri cucë, çikë-e përbashkët vajzë; në Jug gjiton-në Veri komshi-e përbashkët fqinj etj. (Thomai, 2002: 244).

Dialektizëm vjen nga greqishtja dialektos = e folme lokale. Quhen edhe krahinorizma ose provincializma. Justin Rrota i quan idjotizme. Ai bën këtë përkufizim: “Idjotizmet, qi quhen edhe provincializme, janë fjalë e mënyra së shprehurit, të përdoruna vetëm në ndonji dialektit, nëndialekt a krahinë të vendit, të lanuna m’anesh prej shkrimtarësh të mirë, të cillat u largohen trajtavet të vërteta të gjuhës”. (Rrota, 2006:17). Ai jep edhe shembuj sidomos nga Shkodra, Mirdita, Dibra etj. Sterjo Spasse i përcakton kështu dialektizmat: “Krahas me gjuhën letrare gjendet edhe gjuha që flitet, ajo gjuhë në të cilën flet masa e gjerë e popullit. Të mos harrojmë se gjuha letrare formohet duke pasur për bazë gjuhën që flet populli. Por të gjitha fjalët që flet populli në krahina të ndryshme nuk mund të hyjnë në gjuhën letrare. Fjalë të tilla të përdorura ka nëpër dialektet e krahinave të ndryshme të një vendi dhe këto nuk janë bërë pronë e përgjithshme e tërë popullit. Këto lloj fjalësh quhen dialektizma ose provincializma”. (Spasse, 1964:29).

Dialektizma ky studiuës quan: modhë (për mollë), Shqypnaj (për Shqipni), unë kom (unë kam) etj. Dialektizmat nuk janë vetëm fjalë, por edhe shprehje të tëra. Rrallë herë ndonjë shkrimtar i përdor në gojën e ndonjë personazhi për individualizim me anë të gjuhës, duke treguar prejardhjen e tij krahinore. Në “Fjalorin shpjegues të termave të letërsisë” thuhet përdialektizmat: “Fjalë që përdoren vetëm në një krahinë e territor të caktuar dhe nuk i përkasin mbarë gjuhës. ”Dialektizmat përdoren për të shënuar ndonjë objekt ose koncept që nuk e ka fjalën përkatëse në

gjuhën letrare ose për të kryer ndonjë funksionstilistik, duke zëvendësuar fjalët me të njëjtin kuptim në gjuhën letrare.

e. Arkaizmat

Arkaizëm vjen nga greqishtja arkhaismos=diçka e lashtë, e vjetër. Justin Rrota thotë për arkaizmat: “Thirren këso dore njato fjalë e mënyrë të përdoruna prej shkrimtarësh së hershëm e qi sod, nëpër njatë zhvillim, qi shkon tue ba gjuha, janë lanë m’anesha janë xëvendësue me tjera. ” Ai na bën me dije se arkaizmat janë shumë pak në gjuhën shqipe. Disa prej tyre mund t’i ngjallim e t’i futim në punë, por disa të tjera jo, sepse përndryshe gjuha shqipe do të na dukej e rëndë dhe trashamane. Shkrimtarët i përdorin ndonjëherë arkaizmat kur flasin për një epokë të lashtë, me qëllim që të japin atmosferën dhe koloritin e veçantë të kësaj epoke.

Në “Fjalorin shpjegues të termave të letërsisë” jepet ky përkufizim: “Arkaizmat janë fjalë, shprehje dhe forma gramatikore të vjetruara, të cilat nuk jetojnë më në gjuhën e gjallë. Të tilla në gjuhën shqipe janë: gjellë (jetë), pagëtyre (pagesë), fëdigë (mundim) dhe shprehjet: e madhe pjesë, e madhe frigë etj. Arkaizmat përdoren ndonjëherë në ato vepra ku pasqyrohet e kaluara dhe në këtë rast ndihmojnë për të dhënë më me vërtetësi ngjyrën e kohës. Mjeshtrat e fjalës, në veprat artistike me karakter historik, kur përdorin arkaizma, i zgjedhin nga ato që kuptohen lehtë dhe e kufizojnë shumë numrin e tyre. ” Arkaizmat janë fjalë a shprehje të vjetra që përdoren pak ose nuk përdoren fare, zakonisht sepse janë zëvendësuar me fjalë të tjera. Kur fjalët shënojnë diçka, që lidhet vetëm me një periudhë historike të kaluar, ato quhen historizma. Autorët i shfrytëzojnë për të dhënë kohën, mjedisin, si dhe për karakterizimin e gjuhës së personazhve.

Për shembull: fjalët shqytë, pasha, vakt, vatan, sokak, istikam, vergji, përderës(lypës), letëror (letrar, shkrimtar), hijezë(çadër), shpërenj(shpresoj), defter(fletore) janë arkaizma. Ismail Kadare ka përdorur shumë arkaizma veçanërisht te romani “Kështjella”: “Që këtej dukeshin flamurët e bardhë si dëbora të jeniçerëve dhe kazani i tyre prej bakri, që po e lidhnin në një pemë të madhe. Akënxhinjtëpo çonin kuajt për të pirë ujë te lumi i vogël. Tutje, si në mizëri pa fund, zbardhnin çadrat e azapëve. Pas tyre vinte moria e çadrave të eshkynxhinjve dhe pastaj vinin me radhë çadrat e dallkëllecëve, të sendergjeshlerëve, të ushtarëve myselemë, çadrate bukura të spahinjve.

f. Historizmat

Historizmat , janë përdorur në një periudhë të caktuar kohe dhe sot hasen kryesisht në letërsi ose në veprat shkencore që flasin për atë periudhë, si heshtë . shqytë, kumbara, breshana,

aga, vergji, pasha etj. Si arkaizmat edhe historizmat janë fjalë të vjetëruara dhe nuk përfshihen në leksikun e gjuhës letrare. (Ibrahimi 2014:106) Arkaizmat janë fjalë a shprehje të vjetra që përdoren pak ose nuk përdoren fare, zakonisht sepse janë zëvendësuar me fjalë të tjera. Kur fjalët shënojnë diçka, që lidhet vetëm me një periudhë historike të kaluar, ato quhen historizma.

Folklori

Folklor- Tërësia e krijimeve artistike (gojore, muzikore, vallet etj.) të një populli. Folklori ynë shqiptar zhvillohet nëpërmjet estetikës, kalon evolucionin e tij, por nuk humbet; madje, sa më shumë vitet kalojnë, aq më shumë vlerat e tij rriten, pasi të gjithë kemi nevojë dhe duam të dimë për origjinën tonë dhe gjithçka lidhur me të. Estetika është një art që nxit shpirtin, trupin, mendjen tonë dhe çdo element të saj e lidh me ndjenjën dhe gjendjen e thellë shpirtërore. Estetika dhe elementi i së bukurës së vërtetë dhe të hijshme janë shprehje të ngjashme, të cilat përcjellin një emocion dhe kanë të njëjtin kuptim cilësor që e përdorim shpesh për të treguar diçka që na pëlqen. Të jetosh me të bukurën estetike-folklorike, do të thotë të shikosh dhe të përjetosh cilësi të pafundme tradicionale-folklorike shqiptare.

Një karakteristikë tjetër e veçantë është që ne si popull kemi fatin që nga bartësit tanë të hershëm, kemi marrë në duart tona dhe njëkohësisht kemi njohur folklorin tonë shqiptar tepër të kulluar dhe origjinal. Në mënyrë tepër fisnike ato e kanë transmetuar te ne folklorin origjinal dhe pa ndryshime. Bartës të këtyre pasurive shpirtërore janë kryesisht njerëzit e moshuar, të cilët kanë praktikuar folklorin në mënyrë tepër fisnike dhe e kanë përcjellë atë në brezat e rinj. Rëndësia folklorike është një element i cili duhet të ruhet me fanatizëm edhe nga brezat e rinj dhe duhet ditur se ky brez i ri ka për detyrë ta marrë folklorin dhe ta pasurojë më shumë dhe më thellë, duke iu nënshtruar gjithmonë një procesi shkencor.

Procesi shkencor është tepër i rëndësishëm, sepse ai na ndihmon akoma më shumë të bëjmë një studim të thellë rrënjësor të traditës, të zakoneve, të tekstit, të historisë së valles mbi zonat e saj gjeografike, mbi kushtet dhe rrethanat sociale kur ajo është praktikuar, mbi shoqërimin muzikor e deri te format dhe mënyrat ekzekutuese të saj.

II. ANALIZA ETNOLINGUISTIKE E VEPRAVE

Vepra I

Romani ‘RRENGU ‘

Murat Isaku në veprën e tij romani “Rengu” trajton temë nga e kaluara, por që është tejet aktuale për ditët tona, edhe këtu kthehet te fatkeqësitë tona të shumta. Sikurse në të gjitha veprat e tij edhe në romanet e më vonshme ngjarjet zhvillohen mbi një galeri personazhesh të cilët shpesh i hasim buzë katandisjes fizike. Xhelë Preja te romani “Rengu” të lindur me psikologjinë se liria qëndron mbi çdo vlerë, protestojnë në emër të drejtësisë dhe së vërtetës kundër vetëdijes autoritare, kundër forcave rënuese shpirtërore, kundra atyre që mbjellin farën e frikës dhe gjendjes së nënshtrimit. Gatishmëria e heronjëve epik për flijim nuk nënkuptohet si gjestilacione rasti, por si domosdoshmëri. Burgjet dhe zandanet ku vuajnë të pafajshmit janë perandori sëmundjesh të padukshme. Sot e kësaj dite burgjet për ne shqiptarët janë bërë çerdhe torturash të ndërtuara sipas Xhelatëve. Në këtë perandori pushteti është në duartë e errësirës, kurse njerëzit viktimat e tyre.

Ashtu siç thekson prof.Ibrahimi se “Gjuha e autorit Murat Isakut studiohet edhe në dritën e raportit të tij me etnosin, gjegjësisht me kulturën materiale dhe shpirtërore, mentalitetin dhe krijimtarinë popullore të atij etnosi, që mund të jetë edhe në kompetencat e *gjuhësisë antropologjike, antropologjisë kulturore, sociogjuhësisë, psikologjisë sociale, kulturologjisë* ose fushave tjera interdisiplinare. Pikërisht në veprën “Rrengu” të Murat Isakut, në vija të përgjithshme përfshihen marrëdhëniet midis etnosit dhe gjuhës bazuar në hipoteza që ndikon në gjuhën dhe të menduarit e njerëzve. Në brendinë e kësaj vepre janë regjistruar edhe biseda të ndryshme popullore dhe materiale tjera dialektore, me çka kësaj vepre i jepet një dimension të ri folklorik dhe kulturor. Këtu kemi të bëjmë me kulturën e etnosit shqiptarë, por jo duke u mbështetur në kulturën elite, por në kulturën popullore dhe tradicionale siç janë: *biseda të përditshme, histori, rrëfime të jetës, punë të ndryshme, kujtimet si këngë, përralla, proverba, poezi* dhe çdo tekst tjetër dialektor dhe folklorik që kishin në dispozicion, si *përshëndetjet, doket, zakonet, traditat, ritualet, magjitë, syri i keq, urimet, mallkimet, traditat dasmore, lindja, vdekja etj.* Hulumtohen edhe aspekte të tjera të kulturës tradicionale si: *meteorologjia nacionale, mjekësia, mjekësia veterinare, bindjet për kafshë, etj.*” (Ibrahimi 2016:109).

Në këtë shqyrtim të studimit etnolinguistik të veprës “Rengu” të Murat Isakut, na ndihmoi shumë artikulli “*Vështrime etnolinguistike në romanin “Rrengu” të Murat Isakut*, nga studiuesi prof.dr. Mustafa Ibrahim, të botuar në përmbledhjen e kumtesave nga Konferenca shkencore “*Veprimtaria letrare e Murat Isakut dhe Abdylazis Islamit*”, të botuar në vitin 2016 nga UEJL, Tetovë. Ne kemi marrë parasysh të gjitha këto ndarje strukturore të studimit etnolinguistik të veprave të Murat Isakut, duke bërë një strukturë të veçantë të analizimit të veprave të Murat Isakut dhe duke i krahasuar me veprat e tjera të tij.

1. Shqyrtime etnokulturore

a) Përdorimi i nofkave

Pothuaj në të gjitha veprat, e në veçanti në romanin “Rrengu” shkrimtari Murat Isaku ka përdorur me xhelozi edhe nofkat si dëshmi të moçme për kulturën, gjuhën dhe trashëgiminë shqiptare në përgjithësi. Të dhënat e mbledhura nga ky roman mbështesin e faktojnë edhe më tej konstatimin se nofkat ashtu si emrat e moçëm familjarë që përdorin shqiptarët e Maqedonisë, hyjnë në sistemin e shqipes së përbashkët”. (Ibrahimi 2016:110)

Nofkat e mbledhura në romanin “Rrengu” të Murat Isakut janë këto: Heqlaplluqi, Gungaçi, Kokëderri, Xhenazja nr.17, Yll i larë i mirësisë, Kriminel i dyfishtë (Xhelal Preja i burgosur, ndryshe thirreshte me këtë nofkë), Çapaçuli (kjo nofkë ishte për gardianin e burgut që ia kishin vendosur të burgosurit), Duhaxhiu (një i burgosur i ri), Daci, Kali i shkretëtirës (kështu e quante vetveten prijësi i karvanit), Zog Petriti, Brizani i shtatë luftrave midis tre deteve (kjo nofkë ishte për Metë Prokshin) , Ezmerja (Emri saj ishte Feride , njiheshte si fallxhore) , Trokashkë ndryshe “mulli pa drithë” (nofkë për Sheh Sediut që ia kishte vendosur baba Qamë), Beronjë (kjo nofkë ishte për Sheqiben e ustabash Kadriut, këtë emër e kishte marrë sepse kishte mbetur barkthatë, kështu shpjegohet në roman, Peshkaqeni dhe Krokodili (këto nofka janë për Kasum Sahitin), xhuxhmaxhuxhi Gjyzelevlad, Sheqerlievrad (këto nofka janë për Ajshen), Ushtari betejës së humbur, Ylli mbi mal .

b) Përdorimi i eufemizmave

Si strategji të rëndësishme, ta quajmë etnolinguistike, autori Murat Isaku në romanin e tij përdor edhe eufemizmat, sepse gjuha pa eufemizma paraqet një mjet të dobët komunikimi. Pikërisht ky mjet është shumë i fuqishëm në këtë veprë. (Ibrahimi 2016:2010). Profesor Ibrahimi, krejtësisht ka pasur të drejtë të vlerësojë se Murat Isaku në veprat e tij na jep shumë eufemizma për emërtimin e shumë objekteve dhe tempujve, por edhe të burgosurve dhe autoriteteve të burgut.

Eufemizmat e mbledhura në romanin “Rrengu” të Murat Isakut janë këto: *Gryka e Gjarpërit*, *Fajtorë të Zandanit*, *Bitisxhane*, *Xhenaze*, *Mulliri i Shkretëtirës*, *Xhenazja numër shtatëmbëdhjetë*, *Truqethurët e dhunës*, *Hijerëndë i fyer*, *buzaç*, *kokëshinik*, *Telashexhinj*, *Zorra e trashë*, *E bukura e dheut*, *I pagoji*, *hundëshkabë*, *picigjatë*, *dhëmbërënë*, *ballëbullungë*, *mjekërgjatë*.

c) Përdorimi i urimeve dhe fjalëve përkëdhelëse

Gjatë analizës së romanit “Rrengu” të Murat Isakut arrijmë të gjejmë edhe emra përkëdhelës, që në fjalor na jep këto shpjegime: 1. që përkëdhel; që shpreh dashuri a ëmbëlsi; i këndshëm; ledhatues: shikim përkëdhelës; fjalë përkëdhelëse. 2. *gjuh.* që ka ngjyrim zbutës a mirëdashës; që me trajtën e vet shpreh përkëdhelje a zbulim: emër përkëdhelës; prapashtesë përkëdhelëse.

Në veprën “Rrengu” arritëm t’i gjejmë këto : *Qofsh ti shëndosh e mirë*, *Zoti është i Madh*, *Ia puthsha syrin*, *Ruaje për faqe të bardhë e ditë të zezë*. Nga fjalët përkëdhelëse më shumë përdoren: *Mirosh dhe vëllaçko*.

ç) Përdorimi i mallkimeve popullore

Perkrah kulturës dhe traditës, shkrimtari Murat Isaku, në veprat e tij ka përdorur edhe mallkimet. Këto janë forma të të shprehurit të inatit, zemërimit të cilat gjejnë përdorim në të folurën popullore të përditshme. Gjatë analizës së romanit “Rrengu” të Murat Isakut arritëm t’i gjejmë këto mallkime popullore: *Këput kryet!*, *Mortja e marrtë!*, *E thefsh qafën!*, *Na piu e zeza!*, *The qafën!*, *E faroftë mortja!*, *I raftë nama!*

d) Përdorimi i ngushëllimeve

Autori Murat Isaku, në veprat e tij ka përdorur edhe ngushëllime me të cilat përmes fjalëve ka shprehur dhimbjen e vdekjes. Ai ka ditur kulturën e vendasve dhe ka përdorur shprehje me të cilat na mëson se si ta respektojmë të vdekurin, por përmes fjalëve. Se a ekziston kultura e duhur

gjuhësore ndër ne në një rast të tillë? Autori ka përdorur edhe ngushëllime për të lënë gjurmë edhe në këtë pjesë të trashëgimisë sonë kulturore.

Gjatë analizës së romanit “Rrengu” të Murat Isakut arritëm t’i gjejmë këto ngushëllime që shprehen më shumë: *Rahmet ! , Rahmet atij trualli! , Rahmet pastë, Rahmet e Xhenet , Amin!*

e) Ofendimet (sharrjet)

Përdorimi i gjuhës fyese, shantazhet, kërcënimet, përçmimet etj. kanë qenë të pranishme edhe në jetën e përditshme të popullit tonë me shekuj. Shkrimtarët shpesh në veprat e tyre kanë përdorur edhe ofendime për ta reflektuar më mirë gjuhën e popullit por edhe për t’i dokumentuar ata. Në veprat e tij, Murat Isaku ka përfshirë shumë ofendime.

Gjatë analizës së romanit “Rrengu” të Murat Isakut arritëm t’i gjejmë këto ofendime (sharrje): *Shtrigë bishtderdhur, shtriga, kopuk, guc i thiut, qen, teveqel, qafir, Kodosh i motit , Pis i mutit, ta kalarofsha dadën mu në...! , T’u thaftë kodosh! , Ta shkërdhefsha vdekjen tënde !, Pis, Tutkun, Pordhavec i Lalit, Coftinë, Or pirishan, I Trentë, Perishan, Tru thatë, Ore ti farë kakavani, Or qeros qibari, Kakavani , Derr i egër , Bythçjerrët.*

2. Shqyrtime onomastike

Onomastika si degë e gjuhësisë, që studion emrat e përveçëm; pjesë e kësaj dege që studion emrat vetjakë (emrat e mbiemrat e njerëzve, si edhe nofkat e njerëzve e të kafshëve). Ajo përfshinë dy fusha kryesore: toponiminë dhe antroponiminë. Onomastika shqiptare ndihmon për sqarimin e mjaft çështjeve nga fusha e historisë së shqiptarëve, e arkeologjisë, e etnografisë, e folklorit, e gjeografisë etj. si në rrafshin historik ashtu edhe në rrafshin bashkëkohor. Para Çlirimit, disa autorë të huaj, edhe ndonjë vendës janë marrë me mbledhje e botime materiale kryesisht nga fusha e toponomastikës. Pas Çlirimit kërkimet onomastike u vunë mbi baza shkencore të organizuara. Pranë disa sektorëve të shkencave shoqërore u ngritën edhe kartotekat e para të onomastikës shqiptare. Autori Murat Isaku, kësaj dege gjuhësore i jep një rëndësi të veçantë duke na ofruar shumë shembuj. Kështu në romanin “Rrengu” janë përfshirë emra të viseve të cilat quhen ndryshe toponime, emra të njerëzve të cilat quhen ndryshe antroponime dhe emra familjarë që ndryshe quhen patronime .

a) Emrat e banimit dhe tempujve

Emrat e banimit dhe tempujve që kemi arritur të gjemë në romanin “Rrengu” janë këto: *Xhan Insan Mybarek Baba, Kroi i Tempullit, Lumi i Varrosur, Kroi Hanit Mullar, Lumi i Kasabasë, Xhamia e Sahatit, Eskixhamia, Mëhalla e Hamamit, Çarshia e Vjetër, Lagja e Epërme, Udhët e Jemenit, Tempulli Halveti, Lugjet e Gjata, Pronat e Matanë Lumnës, etj.*

b) Emrat dhe mbiemrat si shenjë indentiteti

Në këtë roman kemi shumë emërtime si emra vetjake, emra të vjetër, emra fetarë, emra historik. Po mund të themi se në romanin “Rrengu” të Murat Isakut mbizotërojnë emrat e huazuara laikë dhe fetarë, mund të themi se shumë pak janë të pranishëm emrat me burime vendase. Emrat që kemi mbledhur janë këto: *Xhelal Preja, Abu Xhabir, Kara Hasani, Lazam Qeli, Haxhi Efendi Mulla Sabiti, Plep Krasta, Baba Qamë, Metë Prokshi, Metë Brizani, Gjylshahe, Feride, Kyçyk Hoxha, Sheh Sadiu, Sheh Xheladini, Kalif Saabiu, Afsha, Mulla Ibrahim Efendiu, Ajshe, Sheqibe, Usta Tuka, Gjergj Elez Alija, Daci, Paci, Laci, Hasan Delia, Nurshendi, Kasum Sahiti, Nazari, Vahide, Selim Beu, Rexhepi, Xhabiri, Xhevdeti, Shehledini, Xhemali, Xhaferi, Xhumleti, Gjergj Elez Alia, etj.*

c) Emra kafshësh

Në romanin “Rrengu” të Murat Isakut kemi arritur të gjejmë këto emra kafshësh: Dhia Belegën Kërrutë – pasi iu thyen brinjët në Rëmore ia shtuan llogapin *Kërrutë*, më pas kemi *Kuqoja* dhe *Murroja* (dy që që heqin qerren).

3. Shqyrtime leksikologjike

a) Pasqyrimi i fjalëve të urta

Proverbat janë fraza të shkurtëra që shprehim me pak fjalë filozofinë popullore (urtinë popullore). Pikërisht për këtë, ato thirren nga populli edhe fjalë të urta. Proverbat janë të përhapur në të gjithë botën dhe nuk ka dyshim se midis tyre hasen edhe ngjashmëri apo identitete. Megjithatë, çdo popull ka proverbat e tij, të ndërtuara sipas psikologjisë dhe përvojës së tij jetësore, filozofike e historike. Nganjëherë është e lehtë të caktohet pak a shumë një moshë për një

proverb të caktuar, por në më të shumtën është e vështirë aq më tepër që në rrymë të kohës, proverbat edhe evoluojnë e mund të marrin edhe trajta disi të ndryshme.

Te romani “Rrengu” të Murat Isakut hasen shumë fjalë të urta, si: *Ruaje për faqe të bardhë e ditë të zezë, Gurët nuk ikin nga toka, njësoj si mëkatet nga mishi, E ka hëngër koha, S'bie rrufeja në hidhëra, Ku rafsha mos u vrafsha, Do të shkoje koka dushk për gogla, Ç'i bën dhia shqemes, shqemja ia bën lëkurës, Zogu te druri, miku te miku, Për din e për iman, Shpirtin e ka jallan, mendjen biftan, Jeta dushk për gogla, Pyka nxirret me pykë, vrasja lahet me vrasje, Ti hem qeros, hem qibar, Ujku e ka qafën e trashë, ndaj i kryen punët vetë, Zhapiu i tempullit me lug të kon me bisht të verbon, Gurët nuk ikin nga toka njësoj si mëkatet nga mishi, Aty ku s'ka emër, s'mund të ketë as drejtësi edhe pse mund të nxirren ligje të mëdha, Askund s'do gjesh një botë aq të madhe prej nga do të mund t'i nxjerrish të gjitha rrënjët e jetës tënde, Aty s'mund të ketë lumturi, sepse s'ka mendje të pastër dhe shpirt të lirë, Shpirti i mashtruar i takon djallit, Midis territ dhe shpirtit gjendet një kufi, të cilin s'mund ta kapërcejë secili.*

b) Pasqyrimi i njësive frazeologjike

Frazeologjia si degë e leksikologjisë studion bashkimet leksiko-semantike të fjalëve dhe tërësinë (fondin) e njësive frazeologjike të një gjuhe të caktuar. *Njësia frazeologjike si njësi gjuhësore me kuptim të mëvetësishëm, e përbërë nga dy ose më shumë fjalë shënjuese (emërtuese), me gjymtyrë e ndërtim të qëndrueshëm, e formuar historikisht e për një kohë të gjatë, që ka vlerën e një fjale tëvetme, riprodhohet në ligjërim si njësi e gatshme dhe funksionon në gjuhë si njësi e pandashme* e hasim edhe në veprat e Murat Isakut.

Në romanin “Rrengu” të Murat Isakut kemi një numër të madh të njësive frazeologjike: *Pordhi kali në derë të hanit; Daci im qerrata të ka ecur si shelgut, Mashalla; Pordha jote, shih tra e bën konak; Të rroftë magari që ka cofur; I kishte rënë pika në zemër; Hajgare pa kripë; S'ta shpëtova jetën për sytë e zezë; Pa kokërr fryme në gojë; Kush thumbit e kush patkoit; Në bluante në bark; Si kërpudha pas shiut; Botë pa gojë; S'pret spata nga të dy anët; Varret s'kanë tapi; Ia nxori bishtin; Okën pije, pikën mos e derdh; U bë deti kos!; Nga bishti qelbës, nga turinjte trumhos!; Hëngër fiq e vdiq; Kulla do mysafir; U korre ku s'u mbole; Pasi u del fryma nga goja si pordha nga bytha, i ha i njëjti krimb – krimb i shkretëtirës sonë; Dielli u bë flakë.*

c) Pasqyrimi i neologjizmave

Neologjizmat janë formuar gjatë historisë së gjuhës me anë përkthimit prej gjuhëve të tjera. Me industrializimin e vendit, gjuha, duke u modernizuar, humbet në mënyrë të pazëvendësueshme vazhdimisht një pjesë të elementeve të leksikut të saj. Sipas Çabejt, kjo detyrë duhet të ndërmerret me një plan pune të caktuar mirë dhe të kryhet në mënyrë sistematike, duke sugjeruar një pastrim nga elementet e huaja që po vërshojnë në gjuhë prej të gjitha anëve. Neologjizmat që gjetëm në romanin “Rrengu” janë: Huajinë – për diçka që është e huaj, agimin për agun, lythrak për i lythtë , kepishte për vend me kepa (shkëmbinjë) , therrtar për kasap; gurrëvarrezë , fatprerë , fatkob.

ç) Pasqyrimi i dialektizmave

Dialektizmat janë fjalë të cilat janë përdorur në të gjitha veprat e shkrimtarit edhe këtu kemi arritur të gjejmë fjalë dialektore si: *Shpi* , *kthy* , *etj*.

d) Pasqyrimi i arkaizmave

Arkaizmat janë objekt i rëndësishëm studimi sepse janë studiuar vetëm në ligjërimin e përditshëm letrar e bisedimor. Në romanin “Rrengu” arritëm t’i gjejmë këto arkaizma : *Okë* - (kilogram) okë qystek në gjoks, *Zandan* (bitucë), *kleçkë* (rreng), *kaci* (lloj mjeti pune) .

Fjalë pasive : *ndofta* , *sofra* , *etj*,

e) Pasqyrimi i historizmave

Historizmat janë përdorur në një periudhë të caktuar kohore dhe sot hasen kryesisht në letërsi ose në veprat shkencore që flasin për atë periudhë si psh : *çanakë*, *dzytaban* , *etj*,

f) Pasqyrim i huazimeve

Huazimet nuk mungojnë asnjëherë në veprat letrare në përgjithësi, e veçanërisht në veprat e autorit, ku kemi arritur të mbledhim një numër të konsiderueshëm të fjalëve të huaja, që shumica janë turke : *ahiret* , *istikam* , *hamam* , *papepur* , *bimbash* , *rradake* , *reqatë* , *namaz*, *këna* , *han* , *bahçe* , *ilet* , *nalet*, *heqim* , *derman* , *ugrak* , *kasaba* , *mihane* , *avlli* , *bazhdar* , *askeri* , *sarhosh* , *sevda*, *sajdis* , *çarshi* , *gazep*, *mereqep* , *karasevdali* , *kobure* , *hapsanexhi* , *ujë zemzemi* , *bandilla* , *mesele* , *sallhane* , *sahat* , *ezan* , *namaz*, *shehadet* , *qefin* , *minaret* , *ustabash* , *silah* , *karabinë* , *dushman* , *mëhallë* , *ustallarë* , *shahitë* , *sahatkullë* , *xhenet* , *nizamë* , *karamanjollë* , *kapixhik* , *nur* , *katikule* , *kasaveti* , *jangllësha* , *haber* , *temena* , *jallan* , *biftan* , *arpallëk* , *çarçaf* , *namuz*.

4. Shqyrtime folklorike

Në romanin “Rrengu” të Murat Isakut ofrohen shembuj nga fusha e folklorit. Kemi këngët që këndohen, baladat shqiptare, instrumentet.

1. Titujt e këngëve dhe këngët që i hasim janë: “Shkojnë e vijnë pampurat nuk na i kthejnë nizamët”, “Po shkojnë pampurat , moj nëno” , “Ktheja nishanin nuses nëno!” , “Sonte është natë e madhe, natë e halvetinjve, ndofta gjëkund hahet syfyri , ndofta”

2. Instrumentet që përmenden: dajrja, daullja, zurlja, legeni, duduku, darabuka, tamburaja, zamarja;

3. Balada shqiptare: “Ajo ka vdekë e ka marrue “

VEPRA 2

Romani “GËRSHETAT”

Vendlindja konceptohet si lidhje ekzistenciale me tokën, me traditën, me familjen, si evokim, ikje nga përditshmëria, kthimi në fëmijëri apo kërkimi i një parajse të humbur ku ruhen kujtimet e fëmijërisë. Në veprën e tij “Gërshetat”, Murat Isaku trajton disa tema që mbesin të përhershme në gjithë krijimtarinë e tij letrare. Kryesisht trajton tema shoqërore dhe dramet e njeriut në të kaluarën dhe të tashmen. Gjithashtu janë prezente edhe temat e luftës, burgut, temat e tokës, e mbrojtjes së saj, ruajtjes së identitetit, tema e familjes dhe bashkësisë si institucione fisnore dhe shtylla të krijimit të raporteve mbrenda njerëzore. Murat Isaku është shumë i lidhur me vendlindjen e tij fshatin Gajre, ashtu sikur Ismail Kadare me qytetin e Gjirokastrës dhe që të dy trajtojnë gati tema të njëjta të vendlindjes së tyre.

Personazhëve kryesor në këtë vepër do t’u bëhen shumë padrejtësi. Do t’i akuzojnë për vrasje, do t’i shpallin si të vdekur edhe pse ata jetojnë ende. Në veprën “Gërshetat”, po ashtu edhe në veprat e tjera të tij, Murat Isaku e ka paraqitur mjeshtërisht njeriun e ambientit të Pollogut dhe Sharrit, me të gjithë karakteristikat e tij etnopsikologjike dhe transformimet shpirtërore, gjatë përpjekjeve të tij për mbijetesë. Ky njeri mbetet figura qendrore e kësaj krijimtarije letrare. Janë për t’u veçuar edhe përshkrimet e po këtij ambienti, paraqitja artistike e karakteristikave gjeografike, kulturore dhe etnolinguistike.

Hapësira e vendlindjes është dominuese në këtë vepër edhe kur shkrimtari krijon emra imagjinar toponimesh.

Të gjitha emërtimet dhe pseudonimet që i ka bërë autori në veprën e tij “Gërshetat” dhe në veprat e tjera të tij, janë të bazuara në karakterin e personazhëve. Emërtimet e personazhëve i ka bërë në bazë të vendeve në të cilat është zhvilluar ngjarja, duke mos përdorur emra të huazuara nga gjuhët e tjera të cilat nuk kanë domethënie dhe kuptim në gjuhën shqipe.

Në romane ku ngjarja zhvendoset në ambiente më të largëta, sërisht ambienti dominues mbetet vendlindja e autorit (f. Gajre). Kjo vërehet nga përshkrimet e peizazheve, vendeve rurale dhe urbane, karaktereve të njerëzve, psikologjia e tyre, ritet dhe ritualet, e folura, mitet, para së gjithash frazeologjia popullore, e cila është tejet e shprehur qoftë në rrëfimet ose në të folurën e personazhëve.

1. Shqyrtime etnokulturore

a. Përdorimi i nofkave

Murat Isaku ka përdorur nofkat si dëshmi të moçme për kulturën, gjuhën dhe trashëgiminë shqiptare, si në të gjithë veprat e tjera edhe në veprën “Gërshetat”, ai ka përdorur nofka, ne kemi arritur të gjejmë disa prej tyre si:

Njeriu me uniformë të zezë, Qel Qulahu, Sharrjani, Sali Shkëmbi, Xhelë Gungaçi, Gungaq-pupërdhaqi, Brunetka, Zgabelli, Çirçikla, Zot i Sharrit, Tagërmbledhësi, Çalamani, Zonja Rezedritë, I ndjeri, Njeriu shend e verë.

b. Përdorimi i eufemizmave

Eufemizmat e mbledhura në romanin “Gërshetat” të Murat Isakut janë këto: *I mori ferrat. Hëngri me sy gjykatësin. M'i ka tharrë moti krahët. Çere varri (fytyra i mori ngjyrë). Brita kupakresë. M'i kridhte duart në gji. Kalonim mjaltë e sheqer. (Mirë). I çilej moti mbi ballë. Tufka kujtimesh. Shaliri vështrimin. Qeshi ndërhundë. Vrau sa vrau mendjen. Theu mendimin. Foli me gjak të ndezur. Rahi ballin. Shtrëngoi zemrën. Ia piu mendjen. I qeshi fytyra.*

c. Përdorimi i urimeve dhe fjalëve përkëdhelëse

Në këtë vepër nuk mungojnë as urimet dhe fjalët përkëdhelëse, të cilat prindërit ua thonin fëmijëve të tyre kryesisht gjinisë mashkullore që të bëheshin të fortë dhe trima.

Urimet që i ka përdorur autori në këtë vepër janë:

Rroftë, Mashalla, mos na marrtë syri i keq; Të pastë babai dragua; Juve tul e dhjam, e vëllait tim rahmet e xhenet; “M'u bëfsh sa lisi i Elmazit”; Ma ke atë shtat si plep; Ç'do boijë thauoj shpirtkë.(Shpirtkë); Dashi i babait.

d. Përdorimi i mallkimeve popullore

Në vepër janë prezente edhe mallkimet, të cilat M. Isaku i ka përdorur kundër njerëzve të cilët i nëpërkëmbnin interesat e popullit shqiptar. Gjithmonë në vepër vuanin njerëzit që kanë qëllime të mira për popullin dhe vendlindjen e tyre. I tillë ishte autori, i cili gjithnjë e dëshironte të drejtën dhe të mirën e popullit të tij. Disa nga këto mallkime që ka përdorur ai janë:

Mallkuar, mallkuar! Ju preftë ujku! Ju hëngërt frëngjuza! T'i sostë miu i drithit mendët, U marroftë Zoti. Kafshatë dreqi, kriminel.

e. Përdorimi i ngushëllimeve

Ngushëllimet janë pjesë e kësaj vepre, mirëpo të pakta në numër, ato të cilat i kemi hasur gjatë të lexuarit të veprës janë këto si:

Ndjesë pastë! Rahmet pastë!

f. Ofendimet (sharjet)

Në çdo vepër të M. Isakut pjesë e pa ndarë e rrëfimit të tij janë edhe ofendimet. Këta ofendime ai i ka bërë kundër njerëzve të cilët nuk ia donin të mirën popullit shqipëtar. Gjithmonë ishte i revoltuar ndaj këtyre shtresave të njerëzve. Njeriu i cili ka ideale të larta në jetë gjithmonë bëhet viktimë e njerëzve të padrejtë, të korruptuarve. Prandaj nuk është e rastit që në përgjithësi te veprat e tij kemi një numër të madh të ofendimeve. Ofendimet që janë gjetur në këtë vepër janë:

Uh, nënën e nënës! Tëhu jazëk! Se dreqi i zi të ha, kurvë, he nënën tënde! Or kal i botës or çalaman! Mos ma përmend Majën se dreqi i zi të ha, kurvë, he nënën tënde! Kudër!

e. Betimet

Në këtë vepër nuk mungojnë as edhe betimet, të cilat kanë qenë pjesë e pandarë e personazhëve të krijuar nga autori. Ato janë:

Për Zo! Pasha Zotin! Vetëm kur të fiket me njeri e gjëri shtëpia e Qel Qulah sharjanit! Mos të qofsha falë, Vallahi bilahi, për Zotin, pasha bukën. Vetëm zemrën e pranoj gjykatës hë!

2. Shqyrtime onomastike

a. Emrat e banimit dhe tempujve

Murat Isaku ishte i lidhur shumë ngushtë me vendlindjen e tij fshatin Gajre. Ai ka paraqitur shumë emra të vërtetë të vendlindjes së tij dhe qytetit në të cilin ka jetuar. Preokupimi kryesor i historisë së jetës së tij kanë qenë kalaja e Tetovës, Teqeja dhe veçanërisht toka e Gajres. Në vepër ka paraqitur disa emra të banimeve dhe tempujve që janë të vërtetë. Disa nga këto emra që i ka përdorur janë:

Romës, Lisbonit, Tetovë, Banovinë, Sharri, Kështjella e Rozafatit, Kroi i Shtegëtarëve, Vietnam, Bregdeti Adriatik, Turqi, Te guri i hashures, Bagdad, Rruga e dy plepave. Rruga e dy rrugëkryqeve, Kështjella e Rozafatit. Kalaja,

b. Emrat dhe mbiemrat si shenjë identiteti

Në të gjitha veprat e tij në prozë dhe tregime si pikë kryesore e rrëfimeve të veprave të tij kanë qenë Sharri dhe personazhët sharrian. Personazhët janë real dhe të imagjinuar. Kategori tjetër e njerëzve që ka paraqitur ai janë spiunët, tradhëtarët, udbashët, njerëzit të cilët e bënë dhunën mbi të burgosurit. Këta njerëz janë kategoria më e fëlliqur, kategoria manipuluese që paguheshin për një shërbim. Vetë autori ishte pre e një politike sllave që bëhej ndaj shqiptarëve. Disa nga emrat që na i ka paraqitur M. Isaku në veprën “Gërshetat” janë: *Hasan Predha, Besnik Lokaj, Maja, Nazlije Sana, Ibish Ibrahimini, Elita, Sanije Sana, Kurtish Qana, Hajdar Drini, Boshko Petroviq, Kadri Hani, Xha Tahiri, Hana, Elmazi, Rasimi, Kamberi, Xha Kasami, Qazim Qela, Xhafer Beu, Suat Beu, Hasan Beu, Ali Pashë Tepelena, Timur Lengu, Adem Preka, Kumrije Preka, Tre kollxhintë me armë, Sali Shkëmbi, Martiri, etj.*

c. Emra kafshësh

Nuk mungojnë edhe disa nga emrat e kafshëve, të cilat autori i ka paraqitur në vepër. Qeni i malësisë së Sharrit (Qen Sharri) është lloji i racës së qenëve që ishte i lidhur ngushtë me jetën e fshatarëve. Ai ishte pjesë e pandarë e jetës së tyre, ishte ai i cili kujdesej për shtëpinë dhe bagëtitë e tyre kur ata i sulmonin kafshët e egra por edhe njerëzit e këqinj. Emrat e kafshëve që hasen në vepër janë disa qen si:

Gafrona (qen), Karabashi, Kulo, Qeni i shtëpisë numër njëzet e pesë, kali Gjok.

3. Shqyrtime leksikologjike

a. Pasqyrimi i fjalëve të urta

Jeta është një këmishë që s'i përngjet asnjë mode. I shkante gjuha ku i dhemb dhëmbi. Çdo fillim nis si një përrallë dhe çdo mbarim i shëmbëllen një udhëtimi. Shtëpia pa tym, vija pa lymë. Sa ka ujë deti aq ne kemi kujtime të ëmbla. A mund të ndahet mishi prej thoit. Secilit gur Zoti ia ka falur shtratin e vet dhe secilit dru rrënjën e vet. Vdekja e vërtet është njësoj për të gjithë, por secili vdes në mënyrën e vet. Mendja e njeriut duhet të kositet jo dy herë si livadhet, por edhe tri herë. Toka është njësoj ndryshojnë vetëm vdekjet.

Çdo kujtim është një gur në muret e jetës. Edhe të gjallët edhe të vdekurit i kujtojnë në heshtje s'ka fund 'ska. Ajo është një ujë që ecën prorre në tokë, të gjithë e dinë, po askush s'e sheh. Kush mund të thotë se edhe vdekja është një copëz jetë? A s'është jeta e tyre një durim madhështor, që habit edhe mrekullon! Si mund ta quajsh kohën e të vdekurit nën tokë, i cili kurrë nuk reagon në gabimet e të gjallëve edhe pse s'i nxe asnjë thes prej najlloni? Ç do i gjallë është edhe përgjysëm i vdekur. Asnjëherë vdekja s'falet për kujtim dhe varri nuk shitet. Në varr nuk shkruhet historia, po harrohet. Njeriun s'e bën të madh varri, po vepra, hë!

b. Pasqyrimi i njësive frazeologjike

Populli ynë dallohet për shumë tradita të trashëguara brez pas brezi, ku përmes frazeologjisë jepet tradita e popullit tonë, identiteti, mendësia, besimi, karakteri dhe psikologjia e tij. Vepra e Murat Isakut "Gërshetat", është shumë e pasur me njësi frazeologjike, të cilat shprehin kuptime të ndryshme. Disa nga këto njësi frazeologjike janë:

A mund të ndahet mishi prej kocit?! Sa çel e mbyll sytë, Trimi me shtatë zemra, Ec e zërja me gojë E hëngri me sy, Që ta nxirnin në dritë, Këtë që po thot avokatja e re se duron as përralla, Përpiqej t'i jepte udhë tërë këtij pështjellimi, Nuk pat zemër të butë, Shkyheshim gazit, Si kishte mbetur pikë gjaku në fytyrë, Fjalët ngrinë mes dhëmbëve, Edhë plumbi t'ia shponte shtatin, nuk do t'i pikonte pikëz gjaku, E shtynim jetën si gjarpri nën gurë, Lulet e kumbullave kishin veshur fshatin, Diç na përvloi shpirtin, Fytyra iu bë uthull, Si tia lidhim kryet punës? Gjumin e kish si një lepur. , Kur i hipte damari. I është zbutur damari, U shkante vala, Ta thej këmbën e shejtanit, Kur i prishej gjaku, Kalonim mjaltë e sheqer, Mbushim uj me shoshë, fola hundë e buzë, Per majë të gjilpërës, Mua akoma nuk mi ka pirë miu i drithit mendët e kresë, Ish e kotë të rahim uj në havan, Shpirtin në fyt, Sa çel e mbyll sytë, Rritnin inatin si thundrat e gomarit, Verte i ishe pjekur ylli i martesës. Si të vrarë!, Do ta luaja gishtin! Na i zen këmbët, Nuk më zente vendi vend, Më lëshonte trolli, I plasi zemra, I vuri kyç gojës, S'na ka mbetur në lugë uji i turbullt, nuk më ka mbetur ujë

në sy (S'kam asgjë), I kërceu damari permbi vetull. Dielli sharronte. Ia pastronte oxhaqet e zemrës. U zhduk pa nam e nishan. S'i kish mbetur pikë gjaku në fytyrë. Fjalët ngrinë mes dhëmbëve. Të pesë fëmijët e shtypnin jetën si gjarpëri nën gurë. Qeni llapërçitej. Si mund të flente gjyshi kaq rëndë kur gjumin e kishte si një lepur. Buzët e pjekura nga dielli i verës. I është zbutur damari. U rritej inati si brirët e dashit. Ah sikur t'i hajë goja mjaltë.

Duhani është bërë për t'ia thyer kopilat, kurse gruri i arës së dytë, po qan për drapër. Ia plasi gazit me loçkën e zemrës. Dielli i verës ia mori gjysmën e fytyrës. Kur bën të qeshësh të hahet goja e kur bën të qash, të sosen sytë. E vështroi mu në ninëz, aty ku lexohet dyshimi. Hante me bisht të syrit harqet e mureve.

c. Pasqyrimi i neologjizmave

Neologjizmat që na paraqiten te “Gërshetat” janë: *kaqitq, leshtuke, qelbosje, shprishura, shkëmbosur, njëshkolonë, mëkatos, harenxitëse, vegimthi, hutimthi, një kaqitq, ëndërralla, fluturimthi, mesoburre, kupakresë, gojaplot, ballaballës, vetëtimthi.*

d. Pasqyrimi i dialektizmave

Murat Isaku nuk ka harruar edhe të folmen e vendlindjes së tij të fshatit Gajre, ku në këtë vepër ka futur edhe shumë dialektizma siç janë: *Femijëni, kthy, djegjën, paqtë, ftekej, bojë, maqinë, penguloi, drizë, pingël, furrik, thauoj, fteket (kujtohet), u kthy, gjejshim, djegjën, fitilaqi, përroi, gjeremi, maur, blaur, pllogët, trrolli, megje, shatiçe (vegël pune – shati), thaujse, suall, etj.*

e. Pasqyrimi i arkaizmave

Në vepër ekziston edhe përdorimi i arkaizmave, ne arritëm të gjejmë disa prej tyre: *okë, manzeren, govatë, vatër, carrokë, vrinkth, manzerë, opinga, vadijtje, mylk, argatë, llullë, qerre, ibriku, etj.*

fjale pasive : *Ndofta, magjes, saçit, çerepit, kusi, pojatë, mashën, sofër, vatrës, opingat, palarenë, çerep, skutaqe, ojme, magje, hambarë, etj.*

f. Pasqyrimi i historizmave

Ne veprat e tij nuk mungojnë edhe përdorimi i historizmave, siç kemi hasur historizmat: *Partizanët e plagosur, korjeri i çetës, partizanë, dyqind banka, tagramledhësi, dinar, pîrg, vig, partizançe, decenieve, njëqind banka, traketruqe, dy dinar, timarhane, Lufta e Dytë Botërore, çiflig etj.*

g. Pasqyrimi i huazimeve

Në gjuhën shqipe shumë fjalë kanë hyrë në të folurën dhe të shkruarën gjatë shekullit XV, siç dihet kur Shqipërinë e pushtoi pesë shekuj me radhë pushtuesi osman. Gjurmët e këtij pushtimi mbetën edhe në gjuhë. Huazimet që na paraqiten te kjo vepër janë kryesisht ato turke si: *Karabojë, katran, bojën, açiku, hajat, sokak, mavi, parmakë, sahani, dëmkën, silla, nafakë, haram, sandëk, çardak, hajvan, sade, sabah, bereqet, sofër, çanakë, synet, sherjat, hesap, borxh, karshi, pazartllëk, çejez, tefteri, bohçe, çajxhahane, hamam, rremeti, jevgjite, kapotë, kokërdhokë, jeshile, derman, delikte, sahan, menze, dukat, dëmkën, pojatë, mashën, sofër, magje, setër, haram, caranik, sabah, megje, terezi bereqet, saç, reçel, çanakë, tepsi, kusi, mësallë, avaz, ahur, çerep, kapuç, mashalla, belaxhinj, marhamë, dukat, kapixhiqet, beu, çibuk.*

Salutoi – nga frengjishtja *salut* – *përshëndetje*.

Internacionale: *byro, klient, decenie, akoma, demobilizove, improvizuar*

4. .Shqyrtime folklorike

Burim frymëzimi i çdo autori shqiptar për të shkruar dhe krijuar qoftë një poezi, tregim ose vepër, padyshim ishte letërsia popullore. Në romanin “Gërshetat” të Murat Isakut ofrohen shembuj nga fusha e folklorit . Kemi këngët që këndohen , baladat shqiptare dhe instrumentet.

1. Instrumentet muzikore që përmenden në këtë vepër janë kryesisht *lahuta, qiftelia, dajreja* dhe *fyelli*. Nuk mungojnë edhe veshjet popullore si: *tirqit, qeleshe* etj.

2. Tituj të këngëve dhe këngët që i hasim janë: “*Matanë bregut e matanë detit*”, janë kënduar edhe këngë epike. Përveç këtyre këngëve kemi edhe festat pagane si “*Dita e shëngjergjit*”, “*Dita e luleve*”. Në vepër gjithashtu hasen edhe legjendat si ajo arabe “*Një mijë e një net*”, “*Kështjella e Rozafatit*” dhe “*Kali i Trojës*”.

VEPRA 3

Romani “FATPRERËT”

Murat Isaku te vepra e tij “Fatprerët” trajton tema nga e kaluara, por që janë tejet aktuale për ditët tona, edhe këtu kthehet te fatkeqësitë tona të shumta. Sikurse në të gjitha veprat e tij edhe në romanet e më vonshme ngjarjet zhvillohen mbi një galeri personazhesh të cilët shpesh i hasim buzë katandisjes fizike. Që në faqet e para të romanit “Fatprerët” ballafaqohemi me një atmosferë të trishtuar e pa perspektivë të burgut hetues e të zandanit. Malë Proka te romani “Fatprerët” i lindur me psikologjinë se liria qëndron mbi çdo vlerë, proteston në emër të drejtësisë dhe së vërtetës kundër vetëdijes autoritare, kundër forcave rënuese shpirtërore, kundra atyre që mbjellin farën e frikës dhe gjendjes së nënshtrimit. Gadishmëria e heronjëve epik për flijim nuk nënkuptohet si gjestilacione rasti, por si domosdoshmëri. Burgjet dhe zandamet ku vuajnë të pafajshmit janë perandori sëmundjesh të padukshme. Dhe sot e kësaj dite burgjet për ne shqiptarët janë bërë çerdhe torturash të ndërhuara sipas Xhelatëve.

Në këtë perandori pushteti është në duartë e errësirës, kurse njerëzit viktimat e tyre. Është roman autobiografik (ku flitet për vet jetën e autorit). Ngjarja rrëfëhet në dy kohë: koha e burgut (koha e përjetuar nga vetë autori) dhe koha jashtë burgut që është e kaluara. Personazhet janë real dhe të imagjinuar. Ngjarja paraqitet në vepër në disa kategori shtresash njerëzish, si katundarët dhe anëtarët e vetë familjes. Mal Proka personazhi kryesor pas të cilit fshihet vetë autori. “Banesa në katin e tretë” është kontunitet i veprës “Fatprerët”. Babai për të është kult hyjnor, e mitizon atë në të gjitha veprat e tij. Kategori tjetër e njerëzve janë të tjerët spiunët, tradhëtarët, udbashët, njerëzit të cilët e bëjnë dhunën mbi të burgosurit. Këta njerëz janë kategoria më e fëlliqur, kategoria manipuluese që paguhen për një shërbim. I burgosuri politik Mal Proka është intelektual. Malën e akuzojnë për vdekjen e shokut të qelisë, sikur ai e ka mbytur atë. Këto janë moment reale që i ka përjetuar edhe vet autori gjatë kohës që ishte në burg.

E gjithë vepra është një komunikim i një retrospektive që autori i tregon ngjarjet. Ai ka qenë pre e një politike sllave që është bërë ndaj shqiptarëve. Te romani “*Fatprerët*” hasim shumë meditime për jetën dhe vdekjen, që më së shpeshti jepen nëpërmjet monologut të brendshëm. P. sh. ” *Vdekja është trishtuese si parandjenjë, por jo aq e rëndë si akt. Sa më shumë i trembesh asaj, aq më shumë i shtrëngon prangat e robëris*” (...) ” *Jetë paska qenë edhe ajo që e sheh larg edhe ajo që e pret afër*”. Kur flitet për temën e dashurisë personazhët besojnë në fuqinë e dashurisë dhe janë të gatshëm që të flijohen për të. Dashuria është e çiltër, e pastër, e sinqertë, pa

dredhira e prapaskena, kurse personazhët negativë janë të dhënë ose pas pasionit, fizikut të tjetrit, ose janë të egër dhe nuk dinë të dashurojnë. Gruaja për ta është vetëm fiziku i saj, kurse për personazhin pozitiv është edhe ana shpirtërore, e brendshmja, e fshehura. Te romani *Fatprerët*, gjithçka fillon dhe mbaron me një të burgosur politik, i cili është dënuar pa bërë asnjë faj. Romani si i tillë, paraqet një dramë ekzistenciale të individit, i cili është mbrojtur me humanizëm dhe dashuri për njeriun, por padrejtësisht i ekspozohet represionit dhe cinizmit të një regjimi totalitar. Në qendër është pozita e intelektualit liridashës në raport me shoqërinë e mbyllur dhe paranojake; një temë e preferuar në letërsinë shqipe. Personazhi Malë Proka, për dallim nga personazhët e disa romaneve shqiptare, që paraprakisht kanë të formësuar vetëdije të lartë kritike mbi zhvillimet në shoqëri, nuk është aq i interesuar për ngjarjet që ndodhin jashtë botës së tij. Është idealisti që beson se popujt duhen të jenë të lirë dhe të barabartë. Horizonti i botëshikimit të tij zgjerohet në çastin kurë bëhet viktim e cinizmit institucional. Ai është personazhi dinamik që pëson transformim, sepse është vuajtja që e bën të vetëdijshëm jo vetëm për gjendjen e tij, por edhe të njerzëve të tjerë që gjallojnë brenda një sistemi të egër, i cili e legjitimon dhunën. Ai bindet se “*në kushtet e burgut hetues përpjekja për luajalitet me satrapët është gafë e madhe.*¹

1. Shqyrtime etnokulturore

a) Përdorimi i nofkave

Nofkat e mbledhura në romanin “*Fatprerët*” të Murat Isakut janë këto: *I dyti (shoku i qelisë), Zhapiu i natës (gardiani), Vragaballi, Yll i Sabahut, Bajrak i Madh, Malë Sokoli, Malë Biga, Katër Katri, Ylli i fshatit, Panteon i Dashurisë, Zëri i Mëmëdheut, Yll i Karvanit, Tringa e maleve, Luciferi, Fakiri, Gjeraqina, Hundëkërruti, etj.*

b) Përdorimi i eufemizmave

Eufemizmat e mbledhura në romanin “*Fatprerët*” të Murat Isakut janë këto: *Inati i mushkës, ogurbadhi (burgu), Ylldashur, lokmirë, Qelia numër katër, E bukura e dheut, Epidemia e inatit, sklerotik, Qelia numër 23, Zogu i Pranverës, Nurbardhi, etj.*

¹ Isaku, Muart, “*Fatprerët*”, Tetove, 1995, fq.70

c) Përdorimi i urimeve dhe fjalëve përkëdhelëse

Gjatë analizës së romanit “*Fatprerët*” të Murat Isakut arritëm t’i gjejmë këto urime dhe fjalë përkëdhelëse, të cilat prindërit i përdornin për t’i uruar fëmijët e tyre në mënyra nga më të ndryshmet si : *Rrofshim e qofshim për këta fatprerë rekuizitat e dhunës; O trim, o cub të prehtë e mira; Zotynë më ndje! Hapi kulmet mbi të gjitha burgjet e botës, që të shihet qielli ynë! Zotynë më ndje, Zotynë!; Të marrtë e mira , të marrtë e më paç uratën e të Madhit; O Zot, O Perëndi falju zemër njerëzve, që kanë humbur rrugën në prag të derës, amin,amin,amin!; O Zot ruajma Morenë e dashur jetën dhe shpirtin e saj, o Zot më ndje; Me këmbë të mbarë e na u bëfshin katund; Të mira e gëzimë , paç ; Or të priftë e mabara; Shëndet paçin; Mashalla, paç jetë e gëzime; Pirrolla gjirit të asaj nëne; Paç faqen e bardhë!; U prift Zoti kah e mbara!; Qoftë me nder;*

c) Përdorimi i mallkimeve popullore

Gjatë analizës së romanit “*Fatprerët*” të Murat Isakut arritëm t’i gjejmë këto mallkime popullore: *Në dreq të mallkuar, Sot e mot, mallkuar; Haje dreq kokallën e Bigasit, Qit një pushkë, or i mallkuar, or tmerr, or mizor; Kuku, kuku, kuku për qyqen e malit!; Kuku për fatprerin e zi! ; I marroftë Zoti, sa të poshtër që janë; Dreqi ta hajë atë farë; Iu preftë nafaka; Hajt këput kryet, qafir; Mos pingroftë mushkë në derë të robit; Xanxarja e shëmtuar; Më rafshin flokët e kresë e u bëfsha sorrë mali; Haje dreq kollaren e Bigasit; Hi e pluhur u bëftë i Madhi, zanofhtë nama e nënave, u farroftë Zotynë!;Mbetshi qeqe në një mal; Të hajë dreqi i mallkuar; O më raftë pika në kupë të kresë e, mos më pafshin sytë e ballit dritë të bardhë; Më vraftë buka e Zotit; Të raftë rrufeja; Në lis u thafsha si eshkë, flokët më zënshin myshk, u djegtë kullosa prej mallkimit;*

d) Përdorimi i ngushëllimeve

Gjatë analizës së romanit “*Fatprerët*” të Murat Isakut arritëm t’i gjejmë këto ngushëllime që shprehen më shumë: *Atë bir Zoti tash e ha dheu, pastë dritë, amin! ; Urata e Zotit dhe trualli t’u bëfshin të lehtë, or i Dytë, Amin!; Ndjesë paç, or Malë Proka nga Biga, dheu t’u bëftë i lehtë dhe Zoti pastë mëshirë ; Ndjesë paç or Malq Proka nga Biga , paç uratën dhe truallin e lehtë në varr!; Paçin dritë, paçin dritë; Rahmet pastë; Qofshi ju shëndosh e mirë, se Malë Proka, nga Biga, ju ka lënë; Rahmet Paç; etj.*

dh) Ofendimet (sharjet)

Gjatë analizës së romanit “Fatprerët” të Murat Isakut arritëm t’i gjejmë këto ofendime (sharje): *Tru si e majmunit, kuçkë, epshërake e ndyrë, bishtdredhura, bij kurvash, kopil, flliqanik i poshtër, Fshije papanicën e qelbur, barbar, bir kurve, lanet, horr, zgjebenik, kodosh, holdup, kastravec, zagar, rrapashut, qytyk, i përdalë, fyryfyçka, Do t’jua nxjerrim zorrët nga bytha, Pis i mutit, Faqeziu, Tartakuti, Shpirtshitur, zemërgur, horr, Or qen bir qeni, Or i blerë e i shitur; Torrollak ; Karkalec i fushës; Coftinë, Kërmë, T’ia ...nënë...mu në ...or Zot!; Të shkoftë shpirti në mut; T’jua dhjefsha fytyrën; S’jua kam rrjepur lëkurën nga barku, ndaj pordhni kah dielli, nënën tuaj mu në ...hëm; Pordhaveci i zgjebosur; Në bythë të nënës tënde; Qen bir qeni, edhe fenda jote vërt-tërt, ë ; I poshtër, Gjak i mallkuar, Derr i zi, Faqezi, I Pafytyrë, Një minuk i shëmtuar, Një spiun ordinar, Ta nxjerr shpirtin nga bytha si skrrajës; Mut qenefi; Je vetëm një turrë pleh pulash kllloçka në kutec; Morravec, pisavec, Or derr i derrave; Pis i mutit; Or katil, or vrasës, or perdesyz, or bukëshkel; Ta dhjefsha surratin, malok; Kodosh i thiut; Vetë surrati yt shpreh një derr të egër me sqime derri; Ia pordhsha nënën e nënës dosës së tërbuar! Edhe bytha e saj “vërt, vërt”; Torrovol; Ta qifsha kreshtën e nënës tënde shqiptare; Unë ta përdredh qafën si kërthizën dhe t’i jap zorrët e mutit t’i hash në grusht; S’ta kanë parë sytë gropën, ndaj pordh ka dielli, çifut e bir çifuti; Rrenacak, spiun, tradhtar, kodosh; Pordhavec, ta kalarofsha dadën motër; Luji këmbët se t’i theva kockat e bythës, qenef ta dhjevsha surratin; Mut i qelbur; Do të ma shohish sherrin, kopil kurvet, ta kalarofsha dadën; Ti shporrmu, katil; Nënë e nënës tuaj; S’ta kemi ngulur çengelën në bythë, pis i thiut, ndaj lufton me pordha; Ta kalarofsha dadën midis shalësh; Do ta kredh në rrashtin e mutit tënd; Klysh derri, he tëmën; Tokmak; Bishtdredhura; Hallajkë; lojcë-ngojëca karavidhe; Rrospihe e rrugës;*

2. Shqyrtime onomastike

Onomastika është degë e gjuhësisë, që studion emrat e përveçëm; pjesë e kësaj dege që studion emrat vetjakë (emrat e mbiemrat e njerëzve, si edhe nofkat e njerëzve e të kafshëve). Në romanin “Fatprerët” janë përfshirë emra të viseve të cilat quhen ndryshe toponime, emra të njerëzve të cilat quhen ndryshe antroponime dhe emra familjarë që ndryshe quhen patronime .

a) Emrat e banimit dhe tempujve

Emrat e banimit dhe tempujve që kemi gjetur në romanin “Fatprerët” janë këto: *Zabeli i Thatë, Varri Cucës, Qyteti me Lumë, Kalabria, Bigë, Kodra e Shtrëmbër, Ara e Gjatë, Ishulli*

Magjik, Malësia e Madhe, Deponia e qytetit, Lagjia e Ciganëve, Muzeu Etnopolitik, Guri i Shqipes, Kulla e Bigajve, Pusi i thatë, Vresht të Vërrive, Laku i Përroit, Luadhet e Gjata, Guri i Luleve, Guri i Luadheve, Përroi i Madh, Kullotat e Malit, Goli Otok, Arat e Vërririt, Guri i Qyqes, Livadhi i Poshtëm, Burimi i Ftohtë, Shelgu Sakatit, Goli Otok, etj.

b) Emrat dhe mbiemrat si shenjë indentiteti

Në këtë roman kemi shumë emërtime si emra vetjake, emra të vjetër, emra fetarë, emra historik. Po mund të themi se në romanin “Fatprerët” të Murat Isakut mbizotërojnë emrat e huazuara laikë dhe fetarë, mund të themi se shumë pak janë të pranishëm emrat me burime vendase. Emrat që kemi mbledhur janë këto: *Malë Proka, Lok Proka, Shkoza, Hashim Laci, Shpend Zogaj, Sherif Krosi, Prona, Moreja Sokoli, Xhon Lloku, Hamit Sokoli, Bloja, Nasradin Hoxha, Shaban, Sali Sokoli, Hashim Laci, Mulla Sahiti, Hasan Koka, Halidja, Hatixhe, Mulla Dervishi, Hanife, Nexhdete, Sevastia Qiriazi, Skënderbeu, etj.*

c) Emra kafshësh

Në romanin “Fatprerët” të Murat Isakut kemi arritë të gjejmë këto emra kafshësh: *Bala-qen i shtëpisë, Gjoku (kali), etj.*

3. Shqyrtime leksikologjike

a) Pasqyrimi i fjalëve të urta

Fjalët e urta nuk mungojnë në romanin “Fatprerët”, ne kemi arritur të mbledhim këto: *Mëkati që kur ka lindur i ka takuar vetëm dreqit, Fati i njeriut dhe hiri i Perëndisë vërte qenkan lisa të mëdhenj, që s’i shtruaka përdhe asnjë stuhi; Mbeti ana pa shpat, mbeti zemra pa Malë; Të gjithë dalin nga barku i nënës, vetëm spiunët nga mitra e kudrës; Ky truall do gjak të pastër dhe një okë në mend; Prej tjetrit mos e kërko atë, që ti nuk ia jep; Mblidh mend e kresë; Edhe para zjarrit edhe para rrënimit mos i luaj kufijtë e mendjes; Të shkelur, si një lumë që ka dalë prej shtratit të vet; Dritë mendjeje duan këto bjeshkë; Fjalën e ka okë dhe mendjen pushkë; Femra s’është lodër e rastit për aheng; Plagët e dashurisë i shëron koha siç shëron puçrrat e vruthit tek fëmijët; Pllumbat ia shuan jetën, populli ia ndezi dritën; Jeta është një hartë gjeografike me shumë vende të panjohura; Të gjallët kanë nevojë për të vdekurit; Popujt mbi tokë kanë ardhur të parët kurse shpresa e tyre për liri vdes e fundit; Shumë rrugë kam mësuar, por rrugët e fatit s’i di akoma;*

b) Pasqyrimi i njësive frazeologjike

Në romanin “Fatprerët” të Murat Isakut kemi një numër të madh të njësive frazeologjike: As në tokë as në qiell, Kështu e do fati kur të qethin të huajt nga shpina, Do të bëhesha helm e vrerë, Luaje derën nëse ske punë, Do tua hamë kokën, Do t'jua zhdukim farrën(do t'i vrasim), Mos i mbetesha borxh, Ske se si t ia blesh mendjen (ske si ta kuptosh), Koka më është bërë furrë (Jam bërë flakë ; Në pazarin e kafshëve nuk shiten lakrat ; Shtyu rrufeja mbi kulm të kullës sonë m'i ngriu hanxhari zorrët; Si nuk m'u kalbën dy sytë e ballit, si nuk m'u thanë krahët e shtatit, si nuk më ranë supet e parzmit; Druri sheh e thahet, qielli rresh e s'mbahet; Ky është ushqim për të mbajtur frymën. Në daç ha, në daç vdis; Kokës m'i shkon flaka; S'ka dashuri të madhe pa flakë në zemër; Mos paç punë me gjarpërin në gji; Si kërpudhat pas shiut; Si macja në thes; U thamë në këmbë si drurin kur e shiton rrufeja në zemër; S'hidhen vallet e reja me lodra të vjetra; M'i ka pasur shtatë zemra në kraharos Sokoli, shtatin bajrak e menjën okë; Dardha pikon nën dardhë; Trolli i mbledh bijtë e vet në prehër; Zemra e vajzës është e butë si trëndafil; Për nder ma hëngre jetën; Shtati i ka hije burrit; Zemra m'u bë mal; E ze me dy duart në pres; Si qeni në rrush; Ku rafsha mos u vrafsha!; Kungulli nuk do t'ju shkojë mbi ujë! ; T'i njohim ne koc e roc; I njoh femrat si domatet në pazar; Shëndosh koka se kapuçja sa të duash, të hanë edhe lopët; Pordhnin edhe hipeshin njësoj si lopa me kaun; Ajo mendjen e ka të lehtë kurse pordhën e rëndë; Hëngër fiq e vdiq; Rrena me bishta; Kur vij në mendtë si hanë as qentë; Është ujë sulltani, që ta shton jetën; Asnjë yll në kupe dhe asnjë zë në tokë; Qeni në rrush; Inatin e ke më të fortë se brirët; Riba e stuhisë theu majën e plepit ; etj.

c) Pasqyrimi i neologjizmave

Neologjizmat janë formuar gjatë historisë së gjuhës me anë përkthimit prej gjuhëve të tjera. Me industrializimin e vendit, gjuha, duke u modernizuar, humbet në mënyrë të pazëvendësueshme vazhdimisht një pjesë të elementeve të leksikut të saj. Sipas Çabejt, kjo detyrë duhet të ndërmerret me një plan pune të caktuar mirë dhe të kryhet në mënyrë sistematike, duke sugjeruar një pastrim nga elementet e huaja që po vërshojnë në gjuhë prej të gjitha anëve. Neologjizmat që gjetëm në romanin “Fatprerët” janë : *Gurrëvarrezë, Fatprerë, Fatkob, Lavatore, Njomishte, Hutimthi, Shpërthekuar, Ballaballas, Shpupuliste, Shtekthi, Kthina, Rragatej, Blebishtar, etj.*

ç) Pasqyrimi i dialektizmave

Prej dialektizmave që ka përdorur M. Isaku në veprën “Fatprerët” kemi arritur t’i gjejmë: *Shpi, kthy, vërte, grahi, magje, kutec, zhag, gjol, dispunonte, mornica, menje (mendje), kollomboq, etj.*

d) Pasqyrimi i arkaizmave

Arkaizmat janë grup fjalësh, janë objekt i rëndësishëm studimi sepse janë studiuar vetëm në ligjërimin e përditshëm letrar e bisedimor. Në romanin “Fatprerët” arritëm t’i gjejmë këto arkaizma: *Okë - (kilogram), - Shtatin bajrak e menjen okë, of!, Gërk -plot, imshtë-mal me lisa të ri, mashën-kasolle, langosh-rrugaç, pihatem-lodhem, sohë-dahak, perdesyz (i pa cipë).*

e) Fjalë pasive : *ndofta, sofrë, etj.*

f) Pasqyrimi i historizmave

Historizmat janë përdorur në një periudhë të caktuar kohore dhe sot hasen kryesisht në letërsi ose në veprat shkencore që flasin për atë periudhë si psh: *çanakë, dyztaban, Orientalizma: Bojë, Kurbanbajrami, surrat, çanaku, çorbë, açik, tybeistikfa, çallma, marifet, nallban, etj.*

g) Pasqyrim i huazimeve

Huazime sllave: *Shllag, Goli Otok, etj.*

Huazimet janë turke : *jazëk, kapardis, katran, nam, nishan, nafaka, janxhik, teklif, çehre, karabojë, marhama, sofrabez, hapsania, çardak, hambar, avaz, surrat, sultan, sakat, kalldrëm, rradake, reqatë, namaz, sevda, sajdis, çarshi, gazep, karasevdali, kobure, hapsanexhi, ujë zemzemi, bandilla, mesele, sallhane, sahat, ezan, namaz, shehadet, qefin, mëhallë, xhenet, nizamë, nur, haber, temena, jallan, çarçaf, namuz, etj.*

4. Shqyrtime folklorike

Në romanin “Fatprerët” të Murat Isakut ofrohen shembuj nga fusha e folklorit. Kemi këngët që këndohen, vjershat, përrallat, instrumentet dhe ca mjete pune.

Titujt e këngëve dhe këngët që i hasim janë : “*Oj e bukura More*”, “*Si të lashë, u më ngë të pashë*”, “*Shkova një menat*”; “*U të njoha*”, “*Ce marazë*”, “*Ra kambana*”, “*Çë të bëra*”, “*Moj kocidhe*”, “*Kush e shkund*”, “*Katundi kukura*”, “*Në mat lit të krapit*”, “*La malit*”, “*Moj gjitonie*”, “*Do ta pres*”, “*Sonde*”, “*Eja të të puth*”, “*Mëma*”, “*Moj ti e ngrëna*”

Titujt e poezive dhe poezitë që i hasim janë: “Gjuha jonë” Gjergj Fishta “Ti zemrën ma gatove me dëshirë dhe me zjarr”; “Mos ma shkilni fatin”; “Mos ma prekni Morenë” ; “Zogjtë e detit tonë” Jeronym De Rada , “Millosaat”; “Pse ma shkilni lumturinë , pse më prekni në lule të dashurisë, pse ma helmoni fatin, or piratë!”; “Simfonia numër një”, Çajkovski; “Kapriço” Paganini;

Përrallat: “Paska qenë ç’paska qenë”;

Instrumente: violina, lyra, kitara;

Mjete pune: çekërku, elemia, veku, shuli, shpata, një drugëz dhe ca lëmsha;

III – ANALIZË SEMANTIKE KRAHASUESE E VEPRAVE TË MURAT ISAKUT

PËRDORIMI I NOFKAVE NË TRI VEPRAT

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
Beronjë	Brunetka	I dyti (shoku i qelisë)
Brizani i shtatë lufëtrave midis tre deteve	Çirçikla	Zhapiu i natës (gardiani)
Daci	Gungaq-pupërdhaqi	Vragaballi
Duhanxhiu	Njeriu me uniformë të zezë	Yll i Sabahut
Ezmerja	Qel Qunah Sharrjani	Bajrak i Madh
Gjyzevlad	Qel	Malë Sokoli
Gungaçi	Sali Shkëmbi	Malë Biga
Heqlaplluqi	Xhelë Gungaçi	Panteon i Dashurisë
Kali i shkretëtirës	Zgabelli,	Zëri i Mëmëdheut
Kokëderri	I ndjeri,	Yll i Karvanit
Kriminel i dyfishtë Çapaçuli	Zoti i Sharrit,	Tringa e maleve
Krokodili xhuxhmaxhuxhi	Tagërmbledhësi,	Luciferi
Metë Prokshin	Çalamani,	Fakiri
Mulli pa drithë	Zonja Rezedritë,	Katër Katri
Peshkaqeni	Njeriu shend e verë	Ylli i fshatit
Sheqerlievlad		Gjeraqina
Trokashkë		Hundëkërruti
Ushtari betejës së humbur		
Xhenazja nr.17		
Yll i larë i mirësisë		
Ylli mbi mal		
Zog Petriti		
19	15	17
37%	30%	33%

Përfundime

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 51 nofka, prej të cilave 19 nofka në veprën “**Rrengu**”, 15 nofka në veprën “**Gërshetat**” dhe në vepërën “**Fatprerët**” 17 nofka. Nëse i analizojmë, do të gjejmë nofka që lidhen me kafshë, bimë, toponime, njerëz dhe dukuri tjera.

1) Nofka që lidhen me **kafshë**: “**Rrengu**” (*Daci*, *Kali i shkretëtirës*, *Kokëderri*, *Krokodili*, *Peshkaqeni*, *Zog Petriti*) dhe “**Gërshetat**” (*Xhelë Gungaçi*).

2) Nofka që lidhen me **bimë**: “**Rrengu**” (**Duhanxhiu**, **Mulli pa drithë**)

3) Nofka nga toponime: **“Rrengu”** (Brizani i shtatë lufëtrave midis tre **deteve**; Ylli i larë i mirësisë, Ylli mbi **mal**) dhe **“Gërshetat”** (Sali **Shkëmbi**), **“Fatprerët”**, Ylli i **fshatit**, Tringa e **maleve**).

4) Nofka të nxjerra nga ndonjë emër: Në veprën **“Rrengu”** (Metë Prokshin, Zog Petriti) dhe **“Gërshetat”** (Sali Shkëmbi), në veprën **“Fatprerët”**, (Malë Sokoli, Malë Biga)

5) Nofka të nxjerra nga ndonjë të **metë njerëzore**: Në veprën **“Rrengu”** (Beronjë, Ezmerja, Gjyzevlad, Gungaçi, Heqlaplluqi, Sheqerlievlad, Trokashkë) dhe **“Gërshetat”** (Brunetka, Çirçikla, Gungaq – pupërdhaqi, Qel Qunah Sharrjani, Qel, Zgabelli), **“Fatprerët”** (Hundëkërruti).

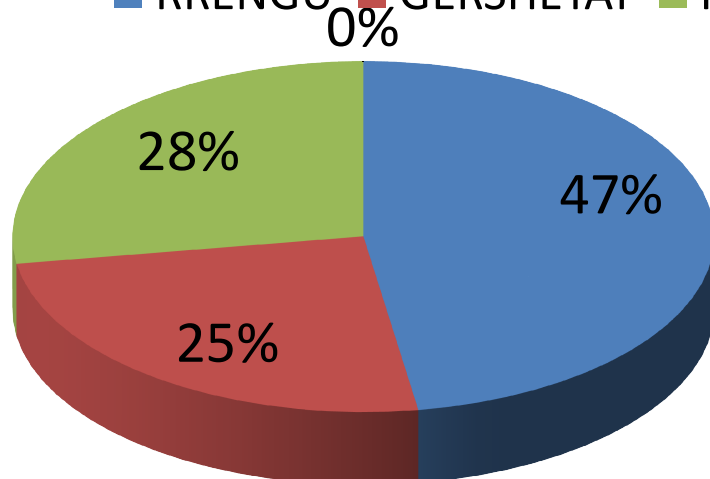
PËRDORIMI I EUFEMIZMAVE NË TRI VEPRAT

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
Ballëbullungë	I mori ferrat.	Inati i mushkës,
Bitisxhane	E hëngri me sy	Ogurbadhi (burgu)
Buzaç	Çere varri	Ylldashur
Dhëmbërënë	Kupakresë	Lokmirë
E bukura e dheut	Kridhte duart	Qelia numër katër
Fajtorë të zandanit	I çilej moti	E bukura e dheut
Gryka e gjarpërit	Tufka kujtimesh	Epidemia e inatit
Hijerëndë i fyer	Shaliri veshtimin	Sklerotik
Hundëshkabë	Rahi ballin	Qelia numër 23
I pagoji	Shtrëngoi zemrën	Zogu i Pranverës
Kokëshinik		Nurbardhi
Mjekërgjatë		
Mulliri i shkretëtirës		
Picigjatë		
Telashexhinj		
Truqethurët e dhunës		
Xhenaze		
Xhenazja numër		
Shtatëmbëdhjetë		
Zorra e trashë		
19	10	11
47%	25%	28%

PËRDORIMI I EUFEMIZMAVE

NË TRI VEPRAT

■ RRENGU ■ GËRSHETAT ■ FATPRERËT

Përfundime

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 40 eufemizma, prej të cilave 19 eufemizma në veprën “**Rrengu**”, 10 eufemizma në veprën “**Gërshetat**” dhe në veprën “**Fatprerët**” 11 eufemizma. Nëse i analizojmë, do të gjejmë eufemizma që lidhen me kafshë, bimë, toponime, njerëz dhe dukuri tjera.

Eufemizma që lidhen me **kafshë**: “**Fatprerët**” (Inati i **mushkës**), “**Rrengu**” (Gryka e **gjarpërit**)

Eufemizma që lidhen me **numër**: “**Rrengu**” (Xhenazja numër **shtatëmbëdhjetë**), “**Fatprerët**” (Qelia numër **katër**, Qelia numër **23**)

Eufemizma të nxjerra nga ndonjë të **metë njerëzore**: Në veprën “**Rrengu**” (Ballëbullungë, Buzaç, Dhëmbërënë, Hijerëndë i fyer, Hundëshkabë, Kokëshinik, Mjekërgjatë, Truqethurët e dhunës)

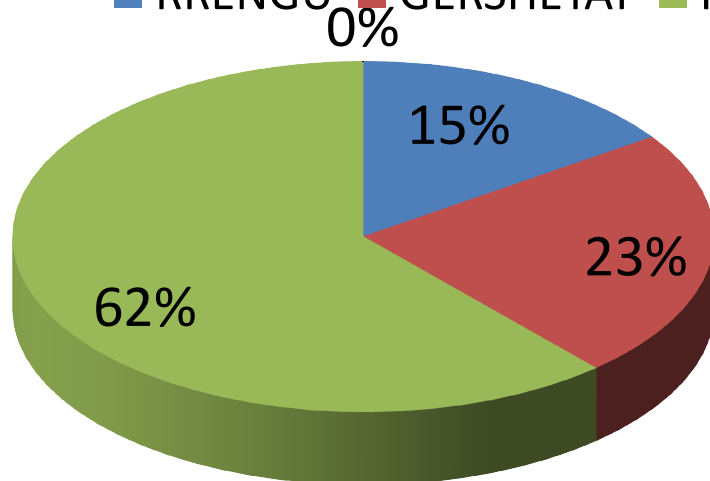
PËRDORIMI I URIMEVE NË TRI VEPRAT E MURAT ISAKUT

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
<p>Qofsh ti shëndosh e mirë Zoti është i Madh Ia puthsha syrin Ruaje për faqe të bardhë e ditë të zezë.</p>	<p>Rroftë Mashalla, mos na marrtë syri i keq Të pastë babai dragua Juve tul e dhjam, e vëllait tim rahmet e xhenet M’u bëfsh sa lisi Elmazit Ma ke atë shtat si plep</p>	<p>Rrofshim e qofshim për këta fatprerë rekuizitat e dhunës O trim, o cub të prehtë e mira Zotynë më ndje! Hapi kulmet mbi të gjitha burgjet e botës, që të shihet qielli ynë! Zotynë më ndje, Zotynë! Të marrtë e mira, të marrtë e më paç uratën e të Madhit O Zot, O Perëndi falju zemër njerëzve, që kanë humbur rrugën në prag të derës, amin, amin, amin! O Zot ruajma Morenë e dashur jetën dhe shpirtin e saj, o Zot më ndje Me këmbë të mbarë e na u bëfshin katund Të mira e gëzimë, paç Or të priftë e mabara Shëndet paçin Mashalla, paç jetë e gëzime Pirrolla gjirit të asaj nëne Paç faqen e bardhë! U prift Zoti kah e mbara! Qoftë me nder</p>
4	6	16
15%	23%	62%

PËRDORIMI I URIMEVE NË TRI

VEPRAT E MURAT ISAKUT

■ RRENGU ■ GËRSHETAT ■ FATPRERËT

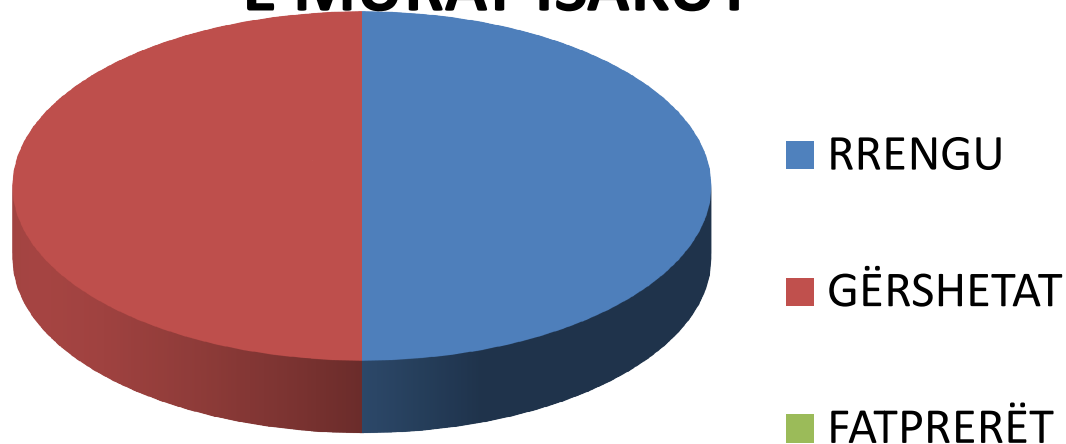
Përfundime:

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 26 urime, prej të cilave 4 urime në veprën “Rrengu”, 6 urime në veprën “Gërshetat” dhe në veprën “Fatprerët” 16 urime.

PËRDORIMI I FJALËVE PËRKËDHELËSE NË TRI VEPRAT E MURAT ISAKUT

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
Mirosh vëllaçko	Shpirtkë Dashi i babait	
2	2	0
50%	50%	

PËRDORIMI I FJALËVE PËRKËDHELËSE NË TRI VEPRAT E MURAT ISAKUT

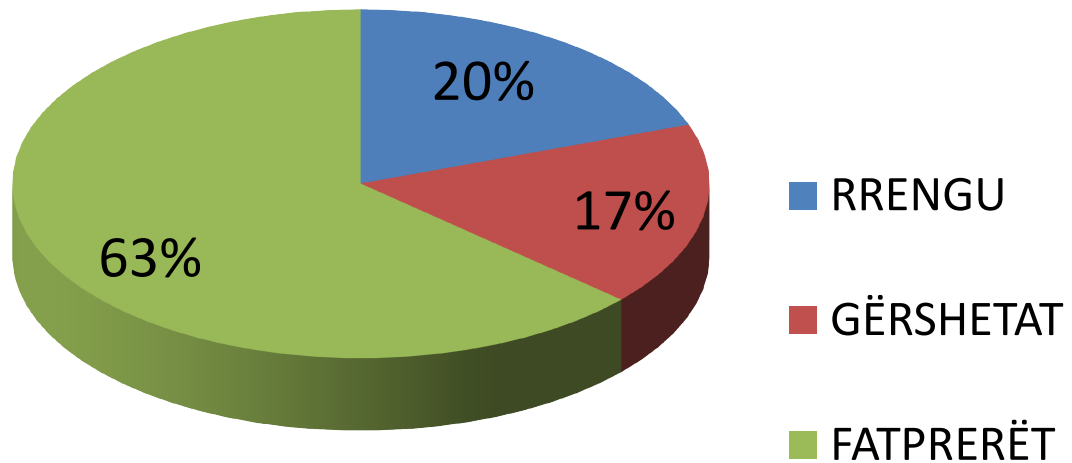

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 4 fjalë përkëdhelëse, prej të cilave 2 fjalë përkëdhelëse janë në veprën “**Rrengu**” dhe dy janë te vepra “**Gërshetat**”.

PËRDORIMI I MALLKIMEVE POPULLORE

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
<p>Këput kryet! Mortja e marrtë! E thefsh qafën! Na piu e zeza! The qafën! E faroftë mortja! I raftë nama!</p>	<p>Mallkuar, mallkuar! Ju preftë ujku! Ju hëngërt frëngjuza! T’i sostë miu i drithit mendët! U marroftë Zoti! Kafshatë dreqi! Kriminel!</p>	<p>Në dreq të mallkuar! Sot e mot, mallkuar! Haje dreq kokallën e Bigasit! Qit një pushkë, or i mallkuar, or tmerr, or mizor! Kuku, kuku, kuku për qyqen e malit! Kuku për fatprerin e zi! I marroftë Zoti, sa të poshtër që janë! Dreqi ta hajë atë farë! Iu preftë nafaka! Hajt këput kryet, qafir! Mos pingroftë mushkë në derë të robit! Xanxarja e shëmtuar! Më rafshin flokët e kresë e u bëfsha sorrë mali! Haje dreq kollaren e Bigasit! Hi e pluhur u bëftë i Madhi, zanoftë nama e nënave, u farroftë Zotynë! Mbetshi qeqe në një mal! Të hajë dreqi i mallkuar! O më raftë pika në kupë të kresë e, mos më pafshin sytë e ballit dritë të bardhë! Më vraftë buka e Zotit! Të raftë rrufeja Në lis u thafsha si eshkë, flokët më zënshin myshk, u djegtë kullosa prej mallkimit!</p>
8	7	26

PËRDORIMI I MALLKIMEVE POPULLORE

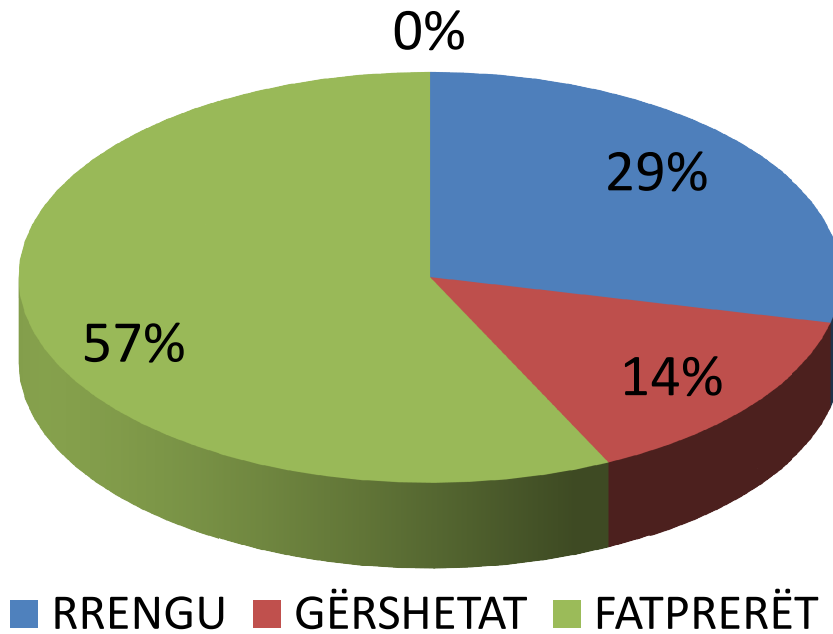
Përfundime:

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 40 mallkime popullore, prej të cilave 8 mallkime popullore janë në veprën “Rrengu”, “Gërshetat” 7 mallkime popullore, “Fatprerët” 26 mallkime popullore.

PËRDORIMI I NGUSHËLLIMEVE

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
<p>Rahmet! Rahmet atij trualli! Rahmet pastë! Rahmet e Xhenet, Amin!</p>	<p>Ndjesë pastë! Rahmet pastë!</p>	<p>Atë bir Zoti tash e ha dheu, pastë dritë, amin! Urata e Zotit dhe trualli t’u bëfshin të lehtë, or i Dytë, Amin! Ndjesë paç, or Malë Proka nga Biga, dheu t’u bëftë i lehtë dhe Zoti pastë mëshirë! Ndjesë paç or Malq Proka nga Biga, paç uratën dhe truallin e lehtë në varr! Paçin dritë, paçin dritë; Rahmet pastë! Qofshi ju shëndosh e mirë, se Malë Proka, nga Biga, ju ka lënë! Rahmet Paç!</p>
4	2	8

PËRDORIMI I NGUSHËLLIMEVE

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 13 ngushëllime, prej të cilave 4 ngushëllime janë në veprën “**Rrengu**”, “**Gërshetat**” 2 ngushëllime, “**Fatprerët**” 8 ngushëllime.

PËRDORIMI I OFENDIMEVE (SHARRJEVE)

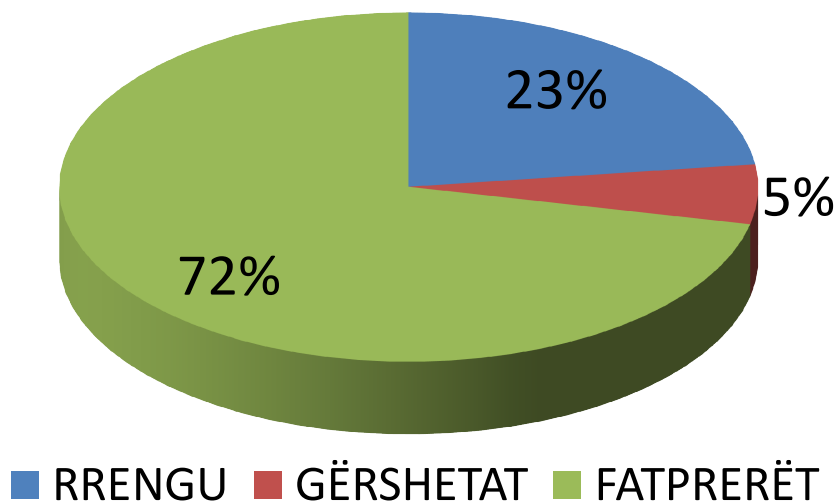
“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
Shturigë bishtderdhur shtriga, kopuk guc i thiut qen teveqel qafir kodosh i mutit Pis i mutit ta kalarofsha dadën mu në...! T'u thaftë kodosh! ta shkërdhefsha vdekjen tënde! Pis Tutkun Pordhavec i Lalit Cofinë Or pirishan I Trentë Perishan Tru thatë Ore ti farë kakavani Or qeros qibari Kakavani Derr i egër Bythçjerrët	Uh, nënën e nënës Tëhu jazëk Se dreqi i zi të ha, kurvë, he nënën tënde Or kal i botës or çalaman, Mos ma përmend Majën se dreqi i zi të ha, kurvë, he nënën tënde Kudër	Tru si e majmunit kuçkë epshërake e ndyrë bishtdredhura bij kurvash kopil flliqanik i poshtër Fshije papanicën e qelbur barbar bir kurve lanet horr zgjebenik kodosh holdup kastravec zagar rrapashut qytyk I përdalë fyryfyçka Do t'jua nxjerrim zorrët nga bytha Pis i mutit Faqeziu Tartakuti Shpirtshitur zemërgur horr Or qen bir qeni Or i blerë e i shitur Torrollak

		<p>Karkalec i fushës Coftinë Kërmë T'ia ...nënën...mu në ...or Zot! Të shkoftë shpirti në mut T'jua dhjefsha fytyrën S'jua kam rrjepur lëkurën nga barku, ndaj pordhni kah dielli nënën tuaj mu në ...hëm Pordhaveci i zgjebosur Në bythë të nënës tënde Qen bir qeni , edhe fenda jote vërt-tërt ,ë I poshtër Gjak i mallkuar Derr i zi Faqezi I Pafytyrë Një minuk i shëmtuar Një spiun ordinar Ta nxjerr shpirtin nga bytha si skrrajës Mut qenefi Je vetëm një turrë pleh pulash kloçka në kutec Morravec, pisavec Or derr i derrave Pis i mutit Or katil , or vrasës, or perdesyz, or bukëshkel Ta dhjefsha surratin , malok Kodosh i thiut Vetë surrati yt shpreh një derr të egër me sqime derri Ia pordhsha nënën e nënës dosës së tërbuar</p>
--	--	---

		<p>Edhe bytha e saj “vërt,vërt” Torrovol Ta qifsha kreshtën e nënës tënde shqiptare Unë ta përdredh qafën si kërthizën dhe t’i jap zorrët e mutit t’i hash në grusht S’ta kanë parë sytë gropën , ndaj pordh ka dielli , çifut e bir çifuti Rrenacak, spiun, tradhtar, kodosh Pordhavec, ta kalarofsha dadën motër Luji këmbët se t’i theva kockat e bythës , qenef ta dhjevsha surratin Mut i qelbur Do të ma shohish sherrin , kopil kurvet, ta kalarofsha dadën Ti shporrmu, katil Nënë e nënës tuaj S’ta kemi ngulur çengelin në bythë , pis i thiut , ndaj lufton me pordha Ta kalarofsha dadën midis shalësh Do ta kredh në rrashtin e mutit tënd Klysh derri , he tëmën Tokmak Bishtdredhura Hallajkë lojcë-ngojëca karavidhe Rrospihe e rrugës</p>
25	6	78

PËRDORIMI I OFENDIMEVE (SHARRJEVE)

0%

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 109 ofendime , prej të cilave 25 ofendime janë në veprën “Rrengu” , “Gërsшетat” 6 ofendime , “Fatprerët” 78 ofendime .

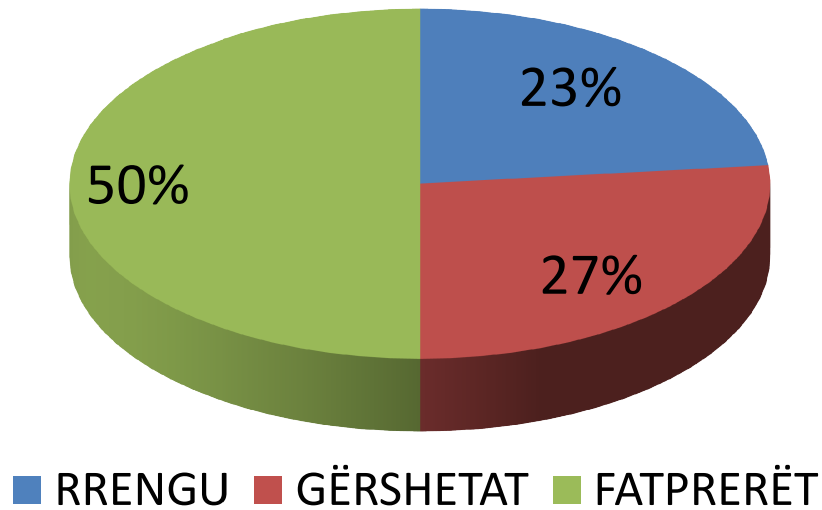
II. SHQYRTIME ONOMASTIKE

EMRAT E BANIMIT DHE TEMPUIJVE

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
Xhan Insan Mybarek Baba	Romë	Zabeli i Thatë
Kroi i Tempullit	Lisbon	Varri Cucës
Lumi i Varrosur	Tetovë	Qyteti me Lumë
Kroi Hanit Mullar	Banovine	Kalabria
Lumi i Kasabasë	Sharri	Bigë
Xhamia e Sahatit	Kështjella e Rozafatit	Kodra e Shtrëmbër
Eskixhamia	Kroi i Shtegëtarëve	Ara e Gjatë
Mëhalla e Hamamit	Vietnam	Ishulli Magjik
Çarshia e Vjetër	Bregdeti Adriatik	
	Turqi	

<p>Lagja e Epërme Udhët e Jemenit Tempulli Halveti Lugjet e Gjata Pronat e Matanë Lumnës</p>	<p>Te guri i hashures Bagdad Rruga e dy plepave Rruga e dy rrugëkryqëve Kështjella e Rozafatit Kalaja</p>	<p>Malësia e Madhe Deponia e qytetit Lagjia e Ciganëve Muzeu Etnopolitik Guri i Shqipes Kulla e Bigajve Pusi i thatë Vresht të Vërrive Laku i Përroit Luadhet e Gjata Guri i Luleve Guri i Luadheve Përroi i Madh Kullotat e Malit Goli Otok Arat e Vërririt Guri i Qyqes Livadhi i Poshtëm Burimi i Ftohtë Shelgu Sakatit</p>
14	16	30

EMRAT E BANIMIT DHE TEMPUJVE

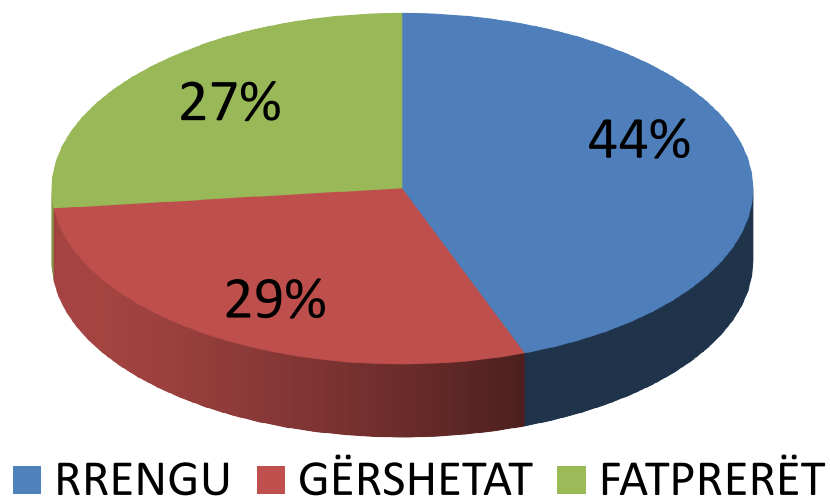
Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 60 emra të banimeve dhe të tempujve, prej të cilave 14 në veprën “Rrengu”, “Gërshetat” 16, “Fatprerët” 30.

EMRAT DHE MBIEMRAT SI SHENJË INDENTITETI

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
Xhelal Preja	Hasan Predha	Malë Proka
Abu Xhabir	Besnik Lokaj	Lok Proka
Kara Hasani	Maja	Shkoza
Lazam Qeli	Nazlije Sana	Hashim Laci
Haxhi Efendi Mulla Sabiti	Ibish Brahimin	Shpend Zogaj
Plep Krasta	Elita	Sherif Krosi
Baba Qamë	Sanije Sana	Prona
Metë Prokshi	Kurtish Qana	Moreja Sokoli
Metë Brizani	Hajdar Drini	Xhon Lloku
Gjylshahe	Boshko Petroviq	Hamit Sokoli
		Bloja
		Nasradin Hoxha
		Shaban

Feride	Kadri Hani	Sali Sokoli
Kyçyk Hoxha	Xha Tahiri	Hashim Laci
Sheh Sadiu	Hana	Mulla Sahiti
Sheh Xheladini	Elmazi	Hasan Koka
Kalif Saabiu	Rasimi	Halidja
Afsha	Kamberi	Hatixhe
Mulla Ibrahim Efendiu	Xha Kasami	Mulla Dervishi
Ajshe	Qazim Qela	Hanife
Sheqibe	Xhafer Beu	Nexhdete
Usta Tuka	Suat Beu	Sevastia Qiriazhi
Gjergj Elez Alija	Hasan Beu	Skënderbeu
Daci	Ali Pashë Tepelena	
Paci	Timur Lengu	
Laci	Adem Preka	
Hasan Delia	Kumrije Preka	
Nurshendi	Sali shkëmbi	
Kasum Sahiti	Maja	
Nazari	Martiri	
Vahide		
Selim Beu		
Rexhepi		
Xhabiri		
Xhevdeti		
Shehledini		
Xhemali		
Xhaferi		
Xhumleti		
Gjergj Elez Alia		
43	28	26

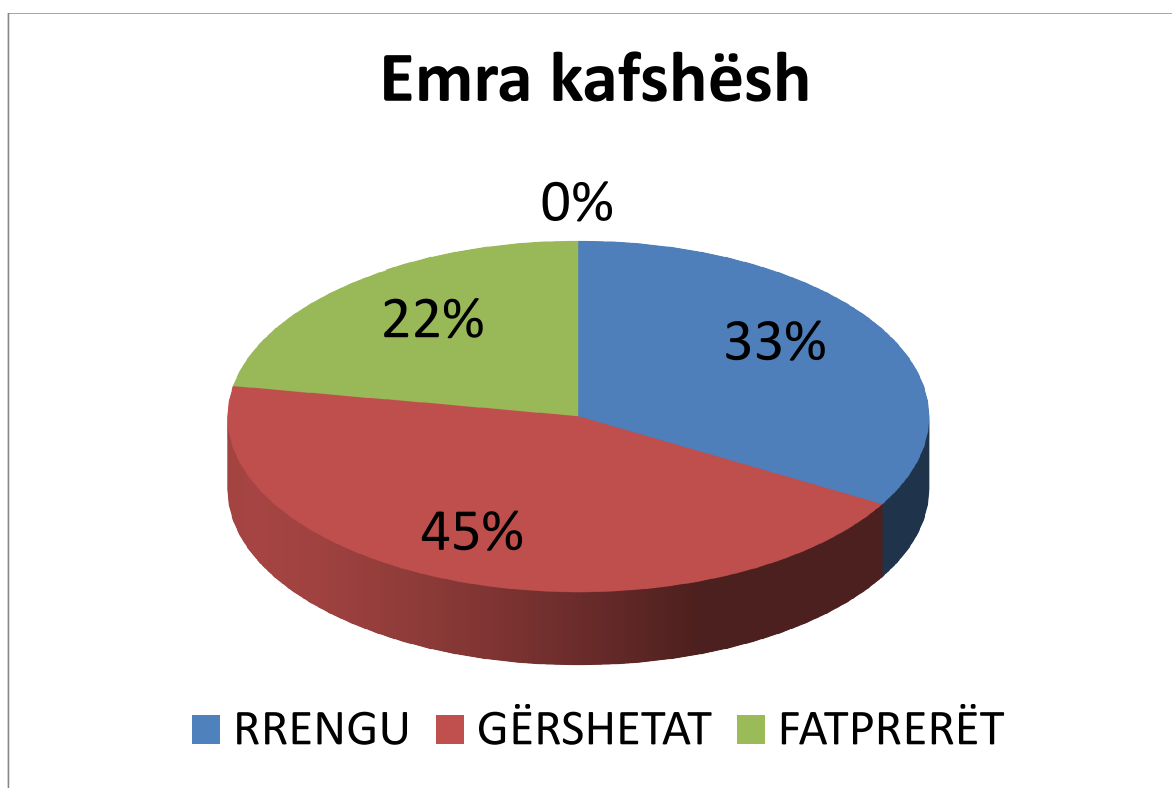
EMRAT DHE MBIEMRAT SI SHENJË IDENTITETI

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 97 emra dhe mbiemra si shenjë identiteti, prej të cilave 43 në veprën “Rrengu”, “Gërshetat” 28, “Fatprerët” 26.

EMRA KAFSHËSH

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
Belegën Kërrutë Kuqoja Murroja	Gafrona Karabashi Kulo Gjok	Bala Gjoku
3	4	2

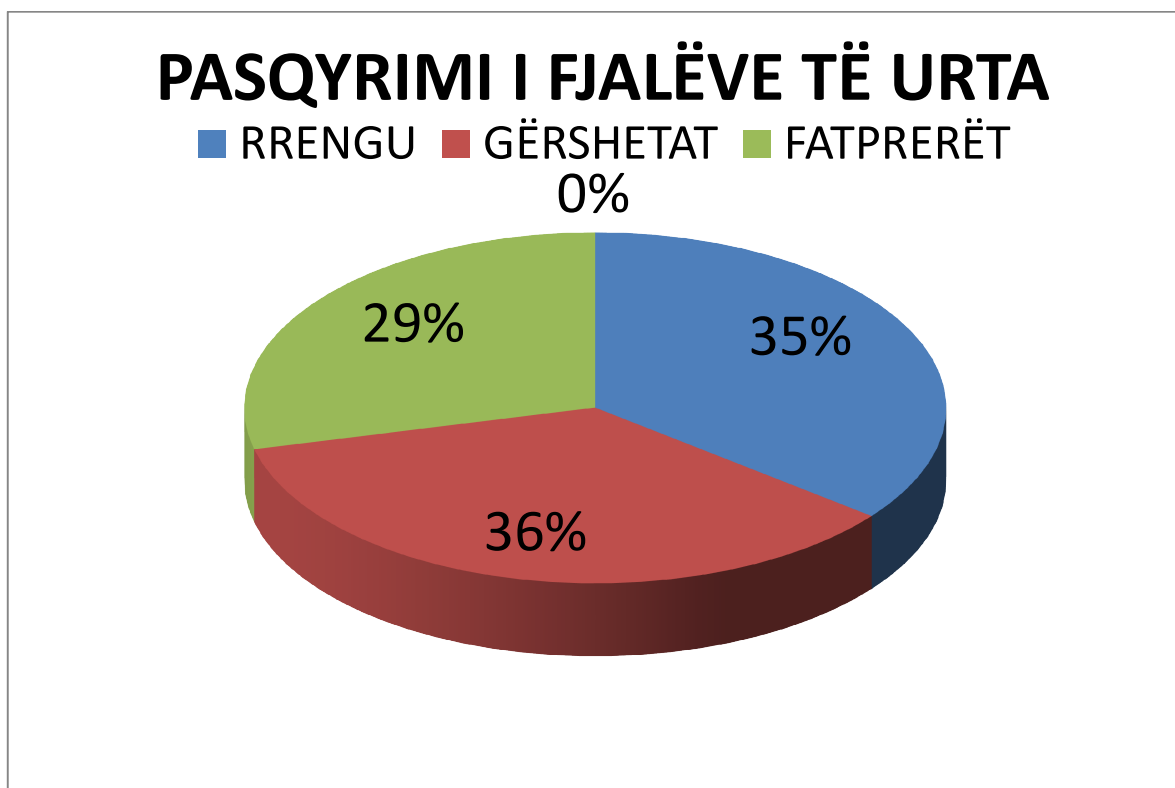
Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 9 emra kafshësh, prej të cilave 3 në veprën “Rrengu”, “Gërshetat” 4, “Fatprerët” 2.

III. SHQYRTIME LEKSIKOLOGJIKE

PASQYRIMI I FJALËVE TË URTA

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
Ruaje për faqe të bardhë e ditë të zezë	Jeta është një këmishë që s’i përngjet asnjë mode	Mëkati që kur ka lindur i ka takuar vetëm dreqit
Gurët nuk ikin nga toka , njësoj si mëkatet nga mishi	I shkante gjuha ku i dhemb dhëmbi	Fati i njeriut dhe hiri i
E ka hëngër koha	Çdo fillim nis si një përrallë dhe çdo mbarim i shëmbëllen një udhëtimi	Perëndisë vërte qenkan lisa të mëdhenj , që s’i shtruaka
S’bie rrufeja në hidhëra	Shtëpia pa tym, vija pa lymë.	përdhe asnjë stuhi
Ku rafsha mos u vrafsha	Sa ka ujë deti aq ne kemi kujtime të ëmbla.	Mbeti ana pa shpat , mbeti zemra pa Malë
Do të shkoje koka dushk për gogla	A mund të ndahet mishi prej thoit.	Të gjithë dalin nga barku i
Ç’i bën dhia shqemes , shqemja ia bën lëkurës	Secilit gur Zoti ia ka falur shtratin e vet dhe secilit dru rrënjën e vet.	nënës , vetëm spiunët nga mitra e kudrës
Zogu te druri , miku te miku	Vdekja e vërtet është njësoj për të gjithë, por secili vdes në mënyrën e vet.	Ky truall do gjak të pastër dhe një okë në mend
Për din e për iman	Mendja e njeriut duhet të kositet jo dy herë si livadhet, por edhe tri herë.	Prej tjetrit mos e kërko atë , që ti nuk ia jep
Shpirtin e ka jallan , mendjen biftan	Toka është njësoj ndryshojnë vetëm vdekjet.	Mblidh mend e kresë
Jeta dushk për gogla	Çdo kujtim është një gur në muret e jetës.	Edhe para zjarrit edhe para rrënimit mos i luaj kufijtë e mendjes
Pyka nxirret me pykë , vrasja lahet me vrasje	Edhe të gjallët edhe të vdekurit i kujtojnë në heshtje s’ka fund ska.	Të shkelur , si një lumë që ka dalë prej shtratit të vet
Ti hem qeros , hem qibar	Ajo është një ujë që ecën prore në tokë, të gjithë e dinë, po askush s’e sheh.	Dritë mendjeje duan këto bjeshkë
Ujku e ka qafën e trashë, ndaj i kryen punët vetë	Kush mund të thotë se edhe vdekja është një copëz jetë?	Fjalën e ka okë dhe mendjen pushkë
Zhapiu i tempullit me lug të kon me bisht të verbon	A s’është jeta e tyre një durim madhështor, që habit edhe mrekuillon!	Femra s’është lodër e rastit për aheng
Gurët nuk ikin nga toka njësoj si mëkatet nga mishi	Si mund ta quajsh kohën e të vdekurit nën tokë, i cili kurrë nuk reagon në	Plagët e dashurisë i shëron koha siç shëron puçrrat e vruthit tek fëmijët
Aty ku s’ka emër , s’mund të ketë as drejtësi edhe pse mund të nxirren ligje të mëdha ,		Pllumbat ia shuan jetën , populli ia ndezi dritën
Askund s’do gjesh një botë aq të madhe prej nga do të mund t’i nxjerrish të gjitha rrënjët e jetës tënde		

<p>Aty s'mund të ketë lumturi , sepse s'ka mendje të pastër dhe shpirt të lirë</p> <p>Shpirti i mashtruar i takon djallit</p> <p>Midis territ dhe shpirtit gjendet një kufi , të cilin s'mund ta kapërcejë secili</p>	<p>gabimet e të gjallëve edhe pse s'i nxe asnjë thes prej najlloni?</p> <p>Çdo i gjallë është edhe përgjysëm i vdekur.</p> <p>Asnjëherë vdekja s'falet për kujtim dhe varri nuk shitet.</p> <p>Në varr nuk shkruhet historia, po harrohet.</p> <p>Njeriun s'e bën të madh varri, po vepra, hë!</p>	<p>Jeta është një hartë gjeografike me shumë vende të panjohura</p> <p>Të gjallët kanë nevojë për të vdekurit</p> <p>Popujt mbi tokë kanë ardhur të parët kurse shpresa e tyre për liri vdes e fundit</p> <p>Shumë rrugë kam mësuar , por rrugët e fatit s'i di akoma</p>
21	21	17

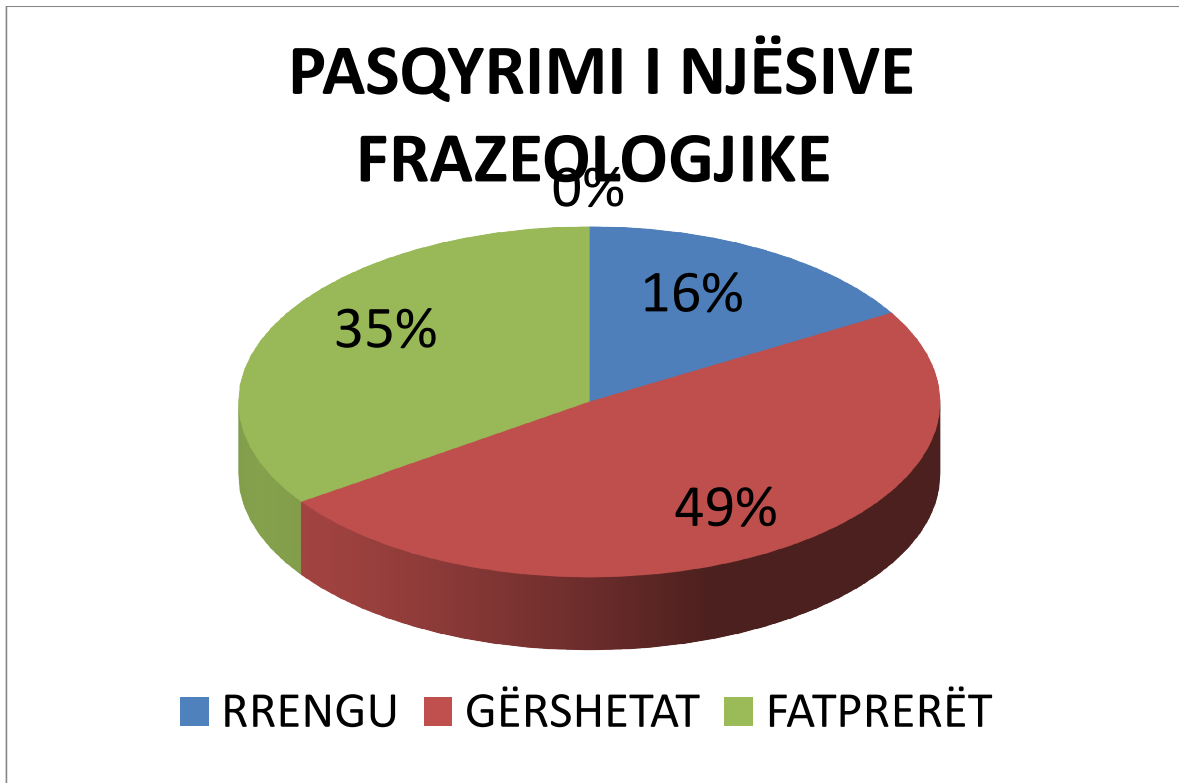
Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 59 fjalë të urta, prej të cilave 21 fjalë të urta në veprën “Rrengu” , “Gërshetat” 21 fjalë të urta, “Fatprerët” 17 fjalë të urta.

PASQYRIMI I NJËSIVE FRAZEOLOGJIKE

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
Pordhi kali në derë të hanit	I mori ferrat	As në tokë as në qiell
Daci im qerrata të ka ecur si shelgut , Mashalla	A mund të ndahet mishi prej kocit?!	Kështu e do fati kur të qethin të huajt nga shpina
Pordha jote , shih tra e bën konak	Sa çel e mbyll sytë	Do të bëhesha helm e vrerë
Të rroftë magari që ka cofur	Trimi me shtatë zemra	Luaje derën nëse ske punë
I kishte rënë pika në zemër	Ec e zërja me gojë	Do tua hamë kokën
Hajgare pa kripë	E hëngri me sy	Do t'jua zhdukim farrën
S'ta shpëtova jetën për sytë e zezë	Që ta nxirmin në dritë	Mos i mbetesha borxh
Pa kokërr fryme në gojë	Këtë që po thot avokatja e re se duron as përralla	Ske se si t ia blesh mendjen
Kush thumbit e kush patkoit	Përpiqej t'i jepte udhë tërë këtij pështjellimi	Koka më është bërë furrë
Në bluante në bark	Nuk pat zemër të butë	Jam bërë flakë
Si kërpudha pas shiut	Shkyheshim gazit	Në pazarin e kafshëve nuk shiten lakrat
Botë pa gojë	Si kishte mbetur pikë gjaku në fytyrë	Shtyu rrufeja mbi kulm të kullës sonë m'i ngriu hanxhari zorrët
S'pret spata nga të dy anët	Fjalët ngrinë mes dhëmbëve	Si nuk m'u kalbën dy sytë e ballit, si nuk m'u thanë krahët e shtatit, si nuk më ranë supet e parzmit
Varret s'kanë tapi	Edhe plumbi t'ia shponte shtatin nuk do t'i pikonte pikëz gjaku	Druri sheh e thahet, qielli rresh e s'mbahet
Ia nxori bishtin	E shtynim jetën si gjarpri nën gurë	Ky është ushqim për të mbajtur frymën
Okën pije , pikën mos e derdh	Lulet e kumbullave kishin veshur fshatin	Në daç ha , në daç vdis
U bë deti kos!	Diç na përvloi shpirtin	Kokës m'i shkon flaka
Nga bishti qelbës , nga turinjte trumhos!	Fytyra iu bë uthull	S'ka dashuri të madhe pa flakë në zemër
Hëngër fiq e vdiq	Si tia lidhim kryet punës?	Mos paç punë me gjarpërin në gji
Kulla do mysafir	Gjumin e kish si një lepur	
U korre ku s'u mbolle	Kur i hipte damari.	
Pasi u del fryma nga goja si pordha nga bytha , i ha i njëjti krimb –krimb i shkretëtirës sonë	I është zbutur damari	
Dielli u bë flakë.	U shkonte vala	
	Ta thej këmbën e shejtanit	
	Kur i prishej gjaku	

	<p>Kalonim mjaltë e sheqer Mbushim uj me shoshë, fola hundë e buzë Per majë të gjilpërës Mua akoma nuk mi ka pirë miu i drithit mendët e kresë Ish e kotë të rahim uj në havan Shpirtin në fyt Sa çel e mbyll sytë Rritnin inatin si thundrat e gomarit Verte i ishe pjekur ylli i martesës Si të vvarë! Do ta luaja gishtin! Na i zen këmbët Nuk më zente vendi vend Më lëshonte trolli I plasi zemra I vuri kyç gojës S'na ka mbetur në lugë uji i turbullt, nuk më ka mbetur ujë në sy (Skam asgjë) I kërceu damari permbi vetull Dielli sharronte. Ia pastronte oxhaqet e zemrës. U zhduk pa nam e nishan. S'i kish mbetur pikë gjaku në fytyrë. Fjalët ngrinë mes dhëmbëve. Të pesë fëmijët e shtypnin jetën si gjarpëri nën gurë. Qeni llapërçitej. Si mund të flente gjyshi kaq rëndë kur gjumin e kishte si një lepur. Buzët e pjekura nga dielli i verës. I është zbutur damari. U rritej inati si brirët e dashit.</p>	<p>Si kërpuhat pas shiut Si macja në thes U thamë në këmbë si drurin kur e shiton rrufeja në zemër S'hidhen vallet e reja me lodra të vjetra M'i ka pasur shtatë zemra në kraharos Sokoli , shtatin bajrak e menjen okë Dardha pikon nën dardhë Trolli i mbledh bijtë e vet në prehër Zemra e vajzës është e butë si trëndafili Për nder ma hëngre jetën Shtati i ka hije burrit Zemra m'u bë mal E ze me dy duart në preshe Si qeni në rrush Ku rafsha mos u vrafsha! Kungulli nuk do t'ju shkojë mbi ujë ! T'i njohim ne koc e roc I njoh femrat si domatet në pazar Shëndosh koka se kapuçë sa të duash , të hanë edhe lopët Pordhnin edhe hipeshin njësoj si lopa me kaun Ajo mendjen e ka të lehtë kurse pordhën e rëndë Hëngër fiq e vdiq Rrena me bishta Kur vijnë mendtë si hanë</p>
--	---	---

	<p>Ah sikur t'i hajë goja mjaltë. Duhani është bërë për t'ia thyer kopilat, kurse gruri i arës së dytë, po qan për drapër. Ia plasi gazit me loçkën e zemrës. Dielli i verës ia mori gjysmën e fytyrës. Kur bën të qeshësh të hahet goja e kur bën të qash, të sosen sytë. E vështroi mu në ninëz, aty ku lexohet dyshimi. Hante me bisht të syrit harqet e mureve.</p>	<p>as qentë Është ujë sulltani , që ta shton jetën Asnjë yll në kupe dhe asnjë zë në tokë Qeni në rrush Inatin e ke më të fortë se brirët Riba e stuhisë theu majën e plepit</p>
21	62	44

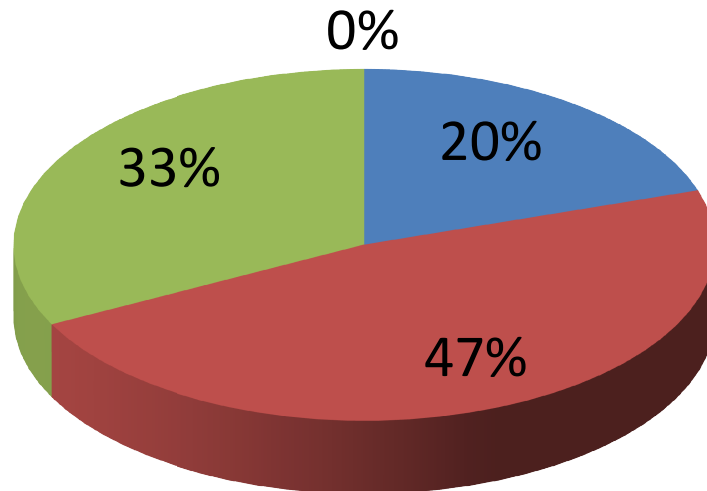
Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 127 njësi frazeologjike, prej të cilave 21 njësi frazeologjike në veprën “**Rrengu**”, “**Gërshetat**” 62 njësi frazeologjike, “**Fatprerët**” 44 njësi frazeologjike .

PASQYRIMI I NEOLOGJIZMAVE

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
huajinë	kaqitq	gurrëvarrezë
agiminë	leshtuke	fatprerë
lythrak	qelbosje	fatkob
kepishte	shprishura	lavatore
therrtar	shkëmbosur	njomishte
gurrëvarrezë	njëshkolonë	hutimthi
fatprerë	mëkatos	shpërthekuar
fatkob	harenxitëse	ballaballas
	mëkatos	shpupuliste
	vegimthi	shtekthi
	hutimthi	kthina
	një kaqitq	rragatej
	ëndërralla	blebishtar
	fluturimthi	
	mesoburre	
	kupakresë	
	gojaplot	
	ballaballës	
	vetëtimthi	
8	19	13

PASQYRIMI I NEOLOGJIZMAVE

■ RRENGU ■ GËRSHETAT ■ FATPRERËT

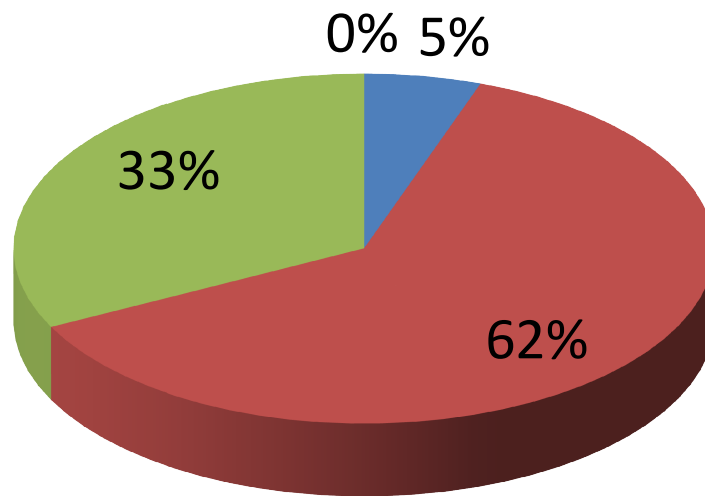
Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 40 neologjizma, prej të cilave 8 neologjizma në veprën “Rrengu”, “Gërshetat” 19 neologjizma, “Fatprerët” 13 neologjizma.

PASQYRIMI I DIALEKTIZMAVE

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	FATPRERËT
shpi kthy	femijëni kthy djegjën paqtë fëmijëni ftekej bojë maqinë penguloi drizë pingël furrik thauoj fteket (kujtohet) u kthy gjejshim djegjën fitilaqi përroi gjeremi maur blaur pllogët trolli megje shatiçe (vegël pune – shati), thaujse suall	shpi kthy vërte grahi magje kotec zhag gjol dispunonte mornica menje (mendje) kollomboq
2	23	12

PASQYRIMI I DIALEKTIZMAVE

■ RRENGU ■ GËRSHETAT ■ FATPRERËT

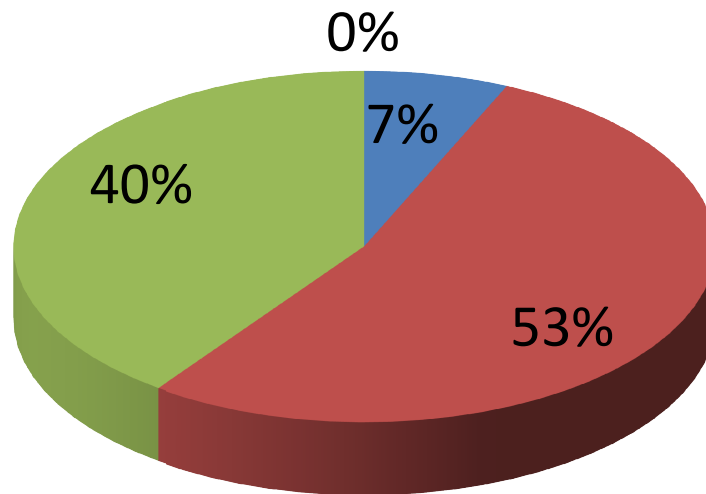
Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 37 dialektizma, prej të cilave 2 dialektizma në veprën “**Rrengu**”, “**Gërshetat**” 23 dialektizma, “**Fatprerët**” 12 dialektizma.

PASQYRIMI I ARKAIZMAVE

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
okë - (kilogram) zandan (bitucë) kleçkë (rreng) kaci (lloj mjeti pune)	okë, manzeren, govatë vatër carrokë vrinkth manzerë opinga vadijtje mylk llullë çerep qerre ibriku	okë gërk imshtë mashën langosh pihatem sohë perdesyz
2	16	12

PASQYRIMI I ARKAIZMAVE

■ RRENGU ■ GËRSHETAT ■ FATPRERËT

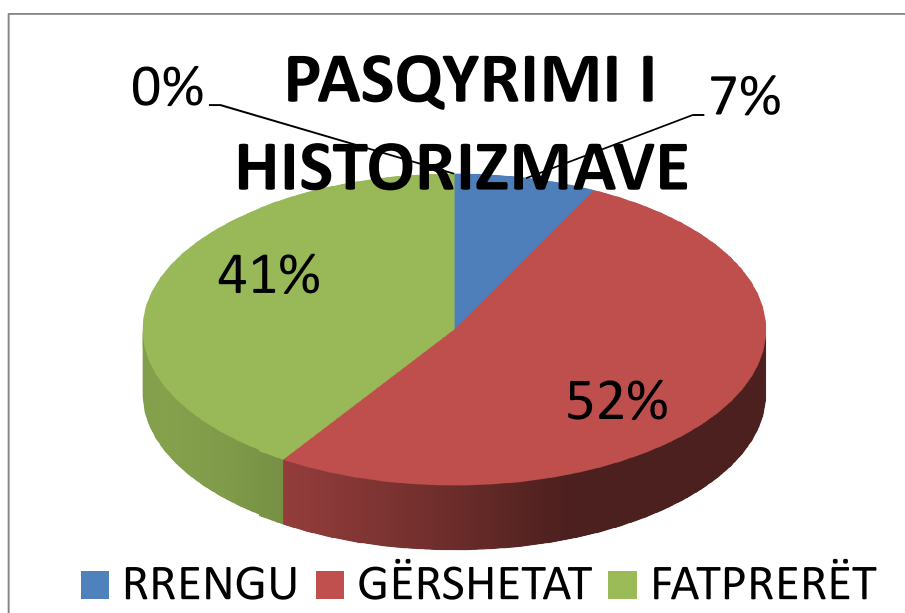

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 34 arkaizma, prej të cilave 2 dialektizma në veprën “**Rrengu**”, “**Gërshetat**” 16 dialektizma, “**Fatprerët**” 12 dialektizma.

PASQYRIMI I HISTORIZMAVE

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
çanakë dyztaban	partizanët e plagosur korjeri i çetës partizanë dyqind banka tagramledhësi dinar piring vig partizançe decenie njëqind banka dy dinar timarhane çiflig	çanakë dyztaban bojë kurbanbajrami surrat çorbë açik tybeistikfa çallma marifet nallban
2	14	11

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 27 historizma, prej të cilave 2 historizma në veprën “Rrengu”, “Gërshetat” 14 historizma, “Fatprerët” 11 historizma.

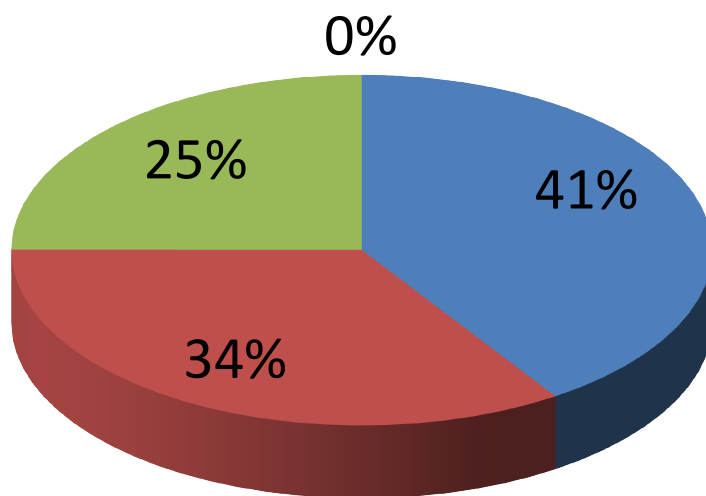
PASQYRIMI I HUAZIMEVE

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”
ahiret	karabojë	jazëk
istikam	katran	kapardis
hamam	bojën	katran
papepur	açiku	nam
bimbash	hajjat	nishan
rradake	sokak	nafaka
reqatë	mavi	janxhik
namaz	parmakë	teklif
këna	sahani	çehre
han	dëmkën	karabojë
bahçe	silla	marhama
ilet	nafakë	sofrabez
nalet	haram	hapsania
heqim	sandëk	çardak
derman	çardak	hambar
ugrak	hajvan	avaz
kasaba	sade	surrat
mihane	sabah	sultan
avlli	bereqet	sakat
bazhdar	sofër	kalldrëm
askeri	çanakë	rradake
sarhosh	synet	reqatë
sevda	sherjat	namaz
sajdis	hesap	sevda
çarshi	borxh	sajdis
gazep	karshi	çarshi
mereqep	pazarllëk	gazep
karasevdali	çejz	karasevdali
kobure	tefteri	kobure
hapsanexhi	bohçe	hapsanexhi
ujë zemzemi	çajxhiane	ujë zemzemi

bandilla	hamam	bandilla
mesele	akoma	mesele
sallhane	demobilizove	sallhane
sahat	improvizuar	sahat
ezan	in: byro	ezan
namaz	klient	namaz
shehadet	decenie	shehadet
qefin	magje	qefin
minaret	setër	mëhallë
ustabash	sabah	xhenet
silah	megje	nizamë
karabinë	terezi	nur
dushman	bereqet	haber
mëhallë	saç	temena
ustallarë	reçel	jallan
shahitë	çanak	çarçaf
sahatkullë	tepsi	namuz
xhenet	kusi	
nizamë	mësallë	
karamanjollë	avaz	
kapixhik	ahur	
nur	kapuç	
katikule	mashalla	
kasaveti	marhamë	
jangllështa	dukat	
haber	beu	
temena	çibuk	
jallan		
biftan		
arpallëk		
çarçaf		
namuz		
70	59	43

PASQYRIMI I HUAZIMEVE

■ RRENGU ■ GËRSHETAT ■ FATPRERËT

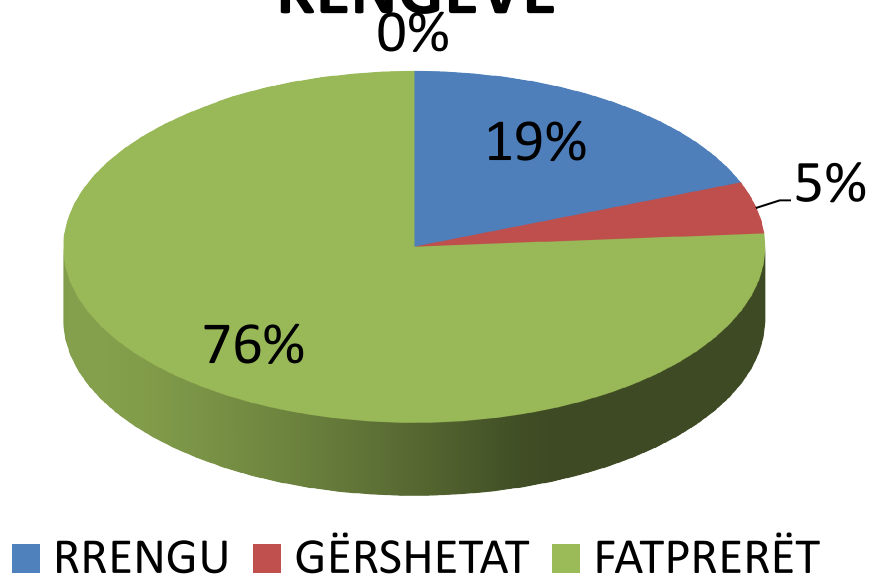
Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 172 huazimeve, prej të cilave 70 huazime në veprën “**Rrengu**”, “**Gërshetat**” 59 huazime, “**Fatprerët**” 43 huazime.

IV. SHQYRTIME FOLKLORIKE

PASQYRIMI I VARGJEVE TË KËNGËVE

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	FATPRERËT
<p>“ Shkojnë e vijnë pampurat nuk na i kthejnë nizamët” , “Po shkojnë pampurat , moj nëno” , “Ktheja nishanin nuses nëno!” , “Sonte është natë e madhe, natë e halvetinjve, ndofta gjëkundi hahet syfyri , ndofta”</p>	<p>“ Matanë bregut e matanë detit”</p>	<p>“ Oj e bukura More” , (Si të lashë, u më ngë të pashë , “Shkova një menat” “U të njoha” “Ce marazë” “Ra kambana” “Çë të bëra” “Moj kocidhe” “Kush e shkund” “Katundi kukura” “Në mat lit të krapit” “La malit” “Moj gjitonie” “Do ta pres” “Sonde” “Eja të të puth” “Mëma” , “Moj ti e ngrëna”</p>
4	1	16

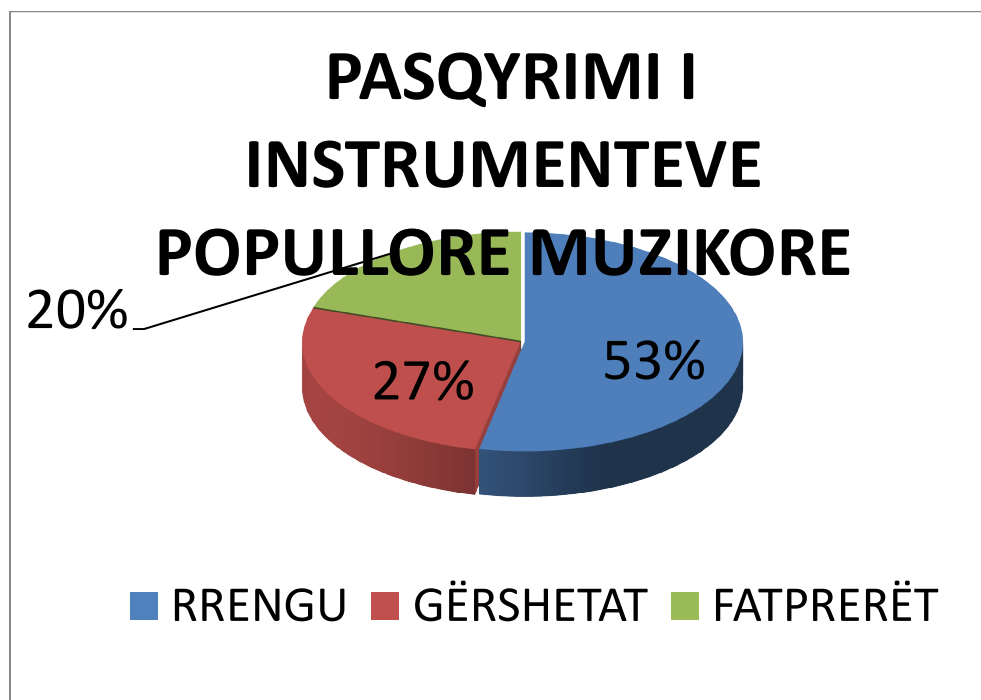
PASQYRIMI I VARGJEVE TË KËNGËVE

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 21 vargje të këngëve, prej të cilave 4 vargje në veprën “**Rrengu**”, “**Gërsheta**” një varg, “**Fatprerët**” 16 vargje.

PASQYRIMI I INSTRUMENTEVE POPULLORE MUZIKORE

“RRENGU”	“GËRSHETAT”	FATPRERËT
dajrja	lahuta	violina
daullja	qiftelia	lyra
zurlja	dajreja	kitara
legeni	fyelli	
duduku		
darabuka		
tamburaja		
zamarja		
8	4	3

Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 15 instrumente popullore muzikore, prej të cilave 8 instrumente në veprën “Rrengu”, “Gërshetat” 4 instrumente, “Fatprerët” 3 instrumente.

ANALIZË STATISTIKORE

	“RRENGU”	“GËRSHETAT”	“FATPRERËT”	Gjithsej
Përdorimi i nofkave	19	15	17	51
Përdorimi i eufemizmave	19	10	11	40
Përdorimi i urimeve	4	6	16	26
Përdorimi i fjalëve përkëdhelëse	2	2	/	4
Përdorimi i mallkimeve popullore	8	7	26	41
Përdorimi i ngushëllimeve	4	2	8	14
Përdorimi i ofendimeve (sharrjeve)	25	6	78	109
Emrat e banimit dhe tempujve	14	16	30	60
Emrat dhe mbiemrat si shenjë indentiteti	43	28	26	97
Emra kafshësh	3	4	2	9
Pasqyrimi i fjalëve të urta	21	21	17	59
Pasqyrimi i njësive frazeologjike	21	62	44	127
Pasqyrimi i neologjizmave	8	19	13	40
Pasqyrimi i dialektizmave	2	23	12	37
Pasqyrimi i arkaizmave	2	16	12	30
Pasqyrimi i historizmave	2	14	11	27
Pasqyrimi i huazimeve	70	59	43	172
Pasqyrimi i vargjeve të këngëve	4	1	16	21
Pasqyrimi i instrumenteve muzikore	8	4	3	15
GJITHSEJ	279	315	385	979

FJALORTH I TERMAVE

Abu Xhabir, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"
Adem Preka, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"
Afsha, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"
Ah sikur t'i hajë goja mjaltë. *nj.fraz.* "Gërshetat"
Ajo mendjen e ka të lehtë kurse pordhën e rëndë, *nj.fraz.* "Fatprerët"
Ajshe, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"
Ali Pashë Tepelena, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"
amin, amin, amin!; *urim.* "Fatprerët"
Ara e Gjatë, *em.ban.temp.* "Fatprerët"
Arat e Vërririt, *em.ban.temp.* "Fatprerët"
As në tokë as në qiell, *nj.fraz.* "Fatprerët"
Atë bir Zoti tash e ha dheu, pastë dritë, amin!; *ngush.* "Fatprerët"
Baba Qamë, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"
Bagdad, *em.ban.temp.* "Gërshetat"
Bajrak i Madh, *nof.* "Fatprerët"
Ballëbullungë, *euf.* "Rrengu"
Banovine, *em.ban.temp.* "Gërshetat"
Barbar, *ofen.* "Fatprerët"
Belegën Kërrutë, *emra kafsh.* "Rrengu"
Beronjë, *nof.* "Rrengu"
Besnik Lokaj, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"
Bigë, *em.ban.temp.* "Fatprerët"
Bij kurvash, *ofen.* "Fatprerët"
Bir kurve, *ofen.* "Fatprerët"
Bishtdredhura, *ofen.* "Fatprerët"
Bishtdredhura; *ofen.* "Fatprerët"
Bitisxhane, *euf.* "Rrengu"
Bloja, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"
Boshko Petroviq, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"
Bregdeti Adriatik, *em.ban.temp.* "Gërshetat"
Brizani i shtatë lufëtrave midis tre deteve, *nof.* "Rrengu"

Brunetka, *nof.* "Gërshetat"

Burimi i Ftohtë, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Buzaç, *euf.* "Rrengu"

Buzët e pjekura nga dielli i verës. *nj.fraz.* "Gërshetat"

Bythçjerrët, *ofen.* "Rrengu"

Çalamani, *nof.* "Gërshetat"

Çarshia e Vjetër, *em.ban.temp.* "Rrengu"

Çdo kujtim është një gur në muret e jetës. *fj.të urta.* "Gërshetat"

Edhe të gjallët edhe të vdekurit i kujtojnë në heshtje s'ka fund ska. *fj.të urta.* "Gërshetat"

Ajo është një ujë që ecën prore në tokë, të gjithë e dinë, po askush s'e sheh. *fj.të urta.* "Gërshetat"

Kush mund të thotë se edhe vdekja është një copëz jetë? *fj.të urta.* "Gërshetat"

A s'është jeta e tyre një durim madhështor, që habit edhe mrekullon! *fj.të urta.* "Gërshetat"

Si mund ta quajsh kohën e të vdekurit nën tokë, i cili kurrë nuk reagon në gabimet e të gjallëve edhe pse s'i nxe asnjë thes prej najlloni? *fj.të urta.* "Gërshetat"

Çdo i gjallë është edhe përgjysëm i vdekur. *fj.të urta.* "Gërshetat"

Asnjëherë vdekja s'falet për kujtim dhe varri nuk shitet. *fj.të urta.* "Gërshetat"

Në varr nuk shkruhet historia, po harrohet. *fj.të urta.* "Gërshetat"

Njeriun s'e bën të madh varri, po vepra, hë! *fj.të urta.* "Gërshetat"

Mëkati që kur ka lindur i ka takuar vetëm dreqit, *fj.të urta.* "Fatprerët"

Fati i njeriut dhe hiri i Perëndisë vërte qenkan lisa të mëdhenj, që s'i shtruaka përdhe asnjë stuhi; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Mbeti ana pa shpat, mbeti zemra pa Malë; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Të gjithë dalin nga barku i nënës, vetëm spiunët nga mitra e kudrës; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Ky truall do gjak të pastër dhe një okë në mend; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Prej tjetrit mos e kërko atë, që ti nuk ia jep; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Mblidh mend e kresë; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Edhe para zjarrit edhe para rrënimit mos i luaj kufij të mendjes; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Të shkelur, si një lumë që ka dalë prej shtratit të vet; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Dritë mendjeje duan këto bjeshkë; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Fjalën e ka okë dhe mendjen pushkë; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Femra s'është lodër e rastit për aheng; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Plagët e dashurisë i shëron koha siç shëron puçrrat e vruthit tek fëmijët; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Plumbat ia shuan jetën, populli ia ndezi dritën; *fj.të urta.* "Fatprerët"

Jeta është një hartë gjeografike me shumë vende të panjohura; *fj.të urta. "Fatprerët"*
 Të gjallët kanë nevojë për të vdekurit; *fj.të urta. "Fatprerët"*
 Popujt mbi tokë kanë ardhur të parët kurse shpresa e tyre për liri vdes e fundit; *fj.të urta. "Fatprerët"*
 Shumë rrugë kam mësuar , por rrugët e fatit s'i di akoma; *fj.të urta. "Fatprerët"*
 Pordhi kali në derë të hanit; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Çere varri, *euf. "Gërshetat"*
 Çirçikla, *nof. "Gërshetat"*
 Coftinë, *ofen. "Fatprerët"*
 Coftinë, *ofen. "Rrengu"*
 Daci im qerrata të ka ecur si shelgut, Mashalla; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Pordha jote, shih tra e bën konak; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Të rroftë magari që ka cofur; *nj.fraz. "Rrengu"*
 I kishte rënë pika në zemër; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Hajgare pa kripë; *nj.fraz. "Rrengu"*
 S'ta shpëtova jetën për sytë e zezë; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Pa kokërr fryme në gojë; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Kush thumbit e kush patkoit; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Në bluantë në bark; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Si kërpudha pas shiut; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Botë pa gojë; *nj.fraz. "Rrengu"*
 S'pret spata nga të dy anët; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Varret s'kanë tapi; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Ia nxori bishtin; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Okën pije, pikën mos e derdh; *nj.fraz. "Rrengu"*
 U bë deti kos!; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Nga bishti qelbës, nga turinjtë trumhos!; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Hëngër fiq e vdiq; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Kulla do mysafir ; *nj.fraz. "Rrengu"*
 U korre ku s'u mbolle ; *nj.fraz. "Rrengu"*
 Pasi u del fryma nga goja si pordha nga bytha , i ha i njëjti krimb –krimb i shkretëtirës sonë;
nj.fraz. "Rrengu"
 Dielli u bë flakë; *nj.fraz. "Rrengu"*

I mori ferrat, *nj.fraz.* "Gërshetat"
 A mund të ndahet mishi prej kocit?! *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Daci, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"
 Daci, *nof.* "Rrengu"
 Dardha pikon nën dardhë, *nj.fraz.* "Fatprerët"
 Deponia e qytetit, *em.ban.temp.* "Fatprerët"
 Derr i egër, *ofen.* "Rrengu"
 Derr i zi, *ofen.* "Fatprerët"
 Dhëmbërënë, *euf.* "Rrengu"
 Diç na përvloi shpirtin, *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Dielli i verës ia mori gjysmën e fytyrës. *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Dielli sharronte *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Ia pastronte oxhaqet e zemrës. *nj.fraz.* "Gërshetat"
 U zhduk pa nam e nishan. *nj.fraz.* "Gërshetat"
 S'i kish mbetur pikë gjaku në fytyrë. *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Fjalët ngrinë mes dhëmbëve. *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Të pesë fëmijët e shtypnin jetën si gjarpëri nën gurë. *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Qeni llapërçitej. *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Si mund të flente gjyshi kaq rëndë kur gjumin e kishte si një lepur. *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Do t'jua nxjerrim zorrët nga bytha, *ofen.* "Fatprerët"
 Do ta kredh në rrashtin e mutit tënd; *ofen.* "Fatprerët"
 Do ta luaja gishtin! *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Do të bëhesha helm e vrerë, *nj.fraz.* "Fatprerët"
 Do të ma shohish sherrin, kopil kurvet, ta kalarofsha dadën; *ofen.* "Fatprerët"
 Do t'jua zhdukim farrën, *nj.fraz.* "Fatprerët"
 Do tua hamë kokën, *nj.fraz.* "Fatprerët"
 Dreqi ta hajë atë farë; *mallk.popull.* "Fatprerët"
 Druri sheh e thahet , qielli rresh e s'mbahet, *nj.fraz.* "Fatprerët"
 Duhani është bërë për t'ia thyer kopilat, kurse gruri i arës së dytë, po qan për drapër.
nj.fraz. "Gërshetat"
 Duhaxhiu, *nof.* "Rrengu"
 E bukura e dheut, *euf.* "Rrengu"
 E bukura e dheut, *euf.* "Fatprerët"

E faroftë mortja!, *mallk.popull. "Rrengu"*
 E hëngri me sy, *euf. "Gërshetat"*
 E hëngri me sy, *nj.fraz. "Gërshetat"*
 E shtynim jetën si gjarpri nën gurë, *nj.fraz. "Gërshetat"*
 E thefsh qafën!, *mallk.popull. "Rrengu"*
 E vështroi mu në ninëz, aty ku lexohet dyshimi. *nj.fraz. "Gërshetat"*
 E ze me dy duart në presh, *nj.fraz. "Fatprerët"*
 Ec e zërja me gojë, *nj.fraz. "Gërshetat"*
 Edhe bytha e saj "vërt,vërt"; *ofen. "Fatprerët"*
 Edhe plumbi t'ia shponte shtatin, nuk do t'i pikonte pikëz gjaku, *nj.fraz. "Gërshetat"*
 Elita, *emra dhe mbiem. "Gërshetat"*
 Elmazi, *emra dhe mbiem. "Gërshetat"*
 Epidemia e inatit, *euf. "Fatprerët"*
 Epshërake e ndyrë, *ofen. "Fatprerët"*
 Është ujë sulltani, që ta shton jetën, *nj.fraz. "Fatprerët"*
 Eskixhamia, *em.ban.temp. "Rrengu"*
 Ezmerja, *nof. "Rrengu"*
 Fajtorë të zandanit, *euf. "Rrengu"*
 Fakiri, *nof. "Fatprerët"*
 Faqezi, *ofen. "Fatprerët"*
 Faqeziu, *ofen. "Fatprerët"*
 Feride, *emra dhe mbiem. "Rrengu"*
 Fjalët ngrinë mes dhëmbëve, *nj.fraz. "Gërshetat"*
 Flliqanik i poshtër, *ofen. "Fatprerët"*
 Fshije papanicën e qelbur, *ofen. "Fatprerët"*
 Fyryfyçka, *ofen. "Fatprerët"*
 Fytyra iu bë uthull, *nj.fraz. "Gërshetat"*
 Gafrona, *emra kafsh. "Gërshetat"*
 Gjak i mallkuar, *ofen. "Fatprerët"*
 Gjeraqina, *nof. "Fatprerët"*
 Gjergj Elez Alia, *emra dhe mbiem. "Rrengu"*
 Gjergj Elez Alija, *emra dhe mbiem. "Rrengu"*
 Gjumin e kish si një lepur, *nj.fraz. "Gërshetat"*

Gjylshahe, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Gjyzevlad, *nof.* "Rrengu"

Goli Otok, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Gryka e gjarpërit, *euf.* "Rrengu"

Guc i thiut, *ofen.* "Rrengu"

Gungaçi, *nof.* "Rrengu"

Gungaq-pupërdhaqi, *nof.* "Gërshetat"

Guri i Luadheve, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Guri i Luleve, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Guri i Qyqes, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Guri i Shqipes, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Hajdar Drini, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Haje dreq kokallën e Bigasit, *mallk.popull.* "Fatprerët"

Haje dreq kollaren e Bigasit; *mallk.popull.* "Fatprerët"

Hajt këput kryet, qafir, *mallk.popull.* "Fatprerët"

Halidja, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Hallajkë; *ofen.* "Fatprerët"

Hamit Sokoli, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Hana, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Hanife, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Hante me bisht të syrit harqet e mureve. *nj.fraz.* "Gërshetat"

Hasan Beu, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Hasan Delia, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Hasan Koka, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Hasan Predha, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Hashim Laci, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Hashim Laci, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Hatixhe, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Haxhi Efendi Mulla Sabiti, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Hëngër fiq e vdiq, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Heqlaplluqi, *nof.* "Rrengu"

Hi e pluhur u bëftë i Madhi, zanofhtë nama e nënave, u farroftë Zotynë!; *mallk.popull.*

Hijerëndë i fyer, *euf.* "Rrengu"

Holdup, *ofen.* "Fatprerët"
 Horr, *ofen.* "Fatprerët"
 Hundëkërruti, *nof.* "Fatprerët"
 Hundëshkabë, *euf.* "Rrengu"
 I çilej moti, *euf.* "Gërshetat"
 I dyti (shoku i qelisë), *nof.* "Fatprerët"
 I është zbutur damari, *nj.fraz.* "Gërshetat"
 I është zbutur damari. *nj.fraz.* "Gërshetat"
 I kërceu damari permbi vetull, *nj.fraz.* "Gërshetat"
 I marroftë Zoti, sa të poshtër që janë, *mallk.popull.* "Fatprerët"
 I mori ferrat, *euf.* "Gërshetat"
 I ndjeri, *nof.* "Gërshetat"
 I njoh femrat si domatet në Pazar, *nj.fraz.* "Fatprerët"
 I Pafytyrë, *ofen.* "Fatprerët"
 I pagoji, *euf.* "Rrengu"
 I përdalë, *ofen.* "Fatprerët"
 I plasi zemra, *nj.fraz.* "Gërshetat"
 I poshtër, *ofen.* "Fatprerët"
 I raftë nama!, *mallk.popull.* "Rrengu"
 I Trentë , *ofen.* "Rrengu"
 I vuri kyç gojës, *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Ia plasi gazit me loçkën e zemrës. *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Ia pordhsha nënën e nënës dosës së tërbuar!, *ofen.* "Fatprerët"
 Ia puthsha syrin, *urim.* "Rrengu"
 Ibish Brahimin, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"
 Inati i mushkës, *euf.* "Fatprerët"
 Ish e kotë të rahim uj në havan, *nj.fraz.* "Gërshetat"
 Ishulli Magjik, *em.ban.temp.* "Fatprerët"
 Iu preftë nafaka; *mallk.popull.* "Fatprerët"
 Jam bërë flakë; *nj.fraz,* "Fatprerët"
 Je vetëm një turrë pleh pulash kllloçka në kutec; *ofen.*
 Ju hëngërt frëngjuza!, *mallk.popull.* "Gërshetat"
 Ju preftë ujku!, *mallk.popull.* "Gërshetat"

Juve tul e dhjam, e vëllait tim rahmet e xhenet, *urim.* "Gërshetat"

Kadri Hani, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Kakavani, *ofen.* "Rrengu"

Kalabria, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Kalaja, *em.ban.temp.* "Gërshetat"

Kali i shkretëtirës, *nof.* "Rrengu"

Kalif Saabiu, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Kalonim mjaltë e sheqer, *nj.fraz.* "Gërshetat"

Kamberi, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Kara Hasani, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Karabashi, *emra kafsh.* "Gërshetat"

Karkalec i fushës; *ofen.* "Fatprerët"

Kastravec, *ofen.* "Fatprerët"

Kasum Sahiti, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Katër Katri, *nof.* "Fatprerët"

Këput kryet!, *mallk.popull.* "Rrengu"

Kërmë, *ofen.* "Fatprerët"

Kështjella e Rozafatit, *em.ban.temp.* "Gërshetat"

Kështjella e Rozafatit, *em.ban.temp.* "Gërshetat"

Kështu e do fati kur të qethin të huajt nga shpina, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Këtë që po thot avokatja e re se duron as përralla, *nj.fraz.* "Gërshetat"

Klysh derri, he tëmën; *ofen.* "Fatprerët"

Kodosh i mutit, *ofen.* "Rrengu"

Kodosh i thiut; *ofen.* "Fatprerët"

Kodosh, *ofen.* "Fatprerët"

Kodra e Shtrëmbër, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Koka më është bërë furrë, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Kokëderri, *nof.* "Rrengu"

Kokës m'i shkon flaka, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Kokëshinik, *euf.* "Rrengu"

Kopil, *ofen.* "Fatprerët"

Kopuk, *ofen.* "Rrengu"

Kridhte duart, *euf.* "Gërshetat"

Kriminel i dyfishtë Çapaçuli, *nof.* "Rrengu"
 Kriminel!, *mallk.popull.* "Gërshetat"
 Kroi Hanit Mullar, *em.ban.temp.* "Rrengu"
 Kroi i Shtegëtarëve, *em.ban.temp.* "Gërshetat"
 Kroi i Tempullit, *em.ban.temp.* "Rrengu"
 Krokodili xhuxhmaxhuxhi, *nof.* "Rrengu"
 Ku rafsha mos u vrafsha, *nj.fraz.* "Fatprerët"
 Kuçkë, *ofen.* "Fatprerët"
 Kudër!, *ofen.* "Gërshetat"
 Kuku për fatprerin e zi!, *mallk.popull.* "Fatprerët"
 Kuku, kuku, kuku për qyqen e malit!, *mallk.popull.* "Fatprerët"
 Kulla e Bigajve, *em.ban.temp.* "Fatprerët"
 Kullotat e Malit, *em.ban.temp.* "Fatprerët"
 Kulo, *emra kafsh.* "Gërshetat"
 Gjok, *emra kafsh.* "Gërshetat", "Fatprerët"
 Bala, *emra kafsh.* "Fatprerët"
 Ruaje për faqe të bardhë e ditë të zezë, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Gurët nuk ikin nga toka, njësoj si mëkatet nga mishi, *fj.të urta.* "Rrengu"
 E ka hëngër koha, *fj.të urta.* "Rrengu"
 S'bie rrufeja në hidhëra, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Ku rafsha mos u vrafsha, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Do të shkoje koka dushk për gogla, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Ç'i bën dhia shqemes, shqemja ia bën lëkurës, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Zogu te druri, miku te miku, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Shpirtin e ka jallan, mendjen biftan, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Jeta dushk për gogla, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Pyka nxirret me pykë, vrasja lahet me vrasje, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Ti hem qeros, hem qibar, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Ujku e ka qafën e trashë, ndaj i kryen punët vetë, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Zhapiu i tempullit me lug të kon me bisht të verbon, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Gurët nuk ikin nga toka njësoj si mëkatet nga mishi, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Aty ku s'ka emër, s'mund të ketë as drejtësi edhe pse mund të nxirren ligje të mëdha, *fj.të urta.* "Rrengu"
 Askund s'do gjesh një botë aq të madhe prej nga do të mund t'i nxjerrish të gjitha rrënjët e jetës

tënde, *fj.të urta.* "Rrengu"

Aty s'mund të ketë lumturi, sepse s'ka mendje të pastër dhe shpirt të lirë, *fj.të urta.* "Rrengu"

"Shpirti i mashtruar i takon djallit", *fj.të urta.* "Rrengu"

"Midis territ dhe shpirtit gjendet një kufi, të cilin s'mund ta kapërcejë secili", *fj.të urta.* "Rrengu"

Jeta është një këmishë që s'i përngjet asnjë mode, *fj.të urta.* "Gërshetat"

I shkonte gjuha ku i dhemb dhëmbi, *fj.të urta.* "Gërshetat"

Çdo fillim nis si një përrallë dhe çdo mbarim i shëmbëllen një udhëtimi, *fj.të urta.* "Gërshetat"

Kumrije Preka, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Kungulli nuk do t'ju shkojë mbi ujë, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Kupakresë, *euf.* "Gërshetat"

Kuqoja, *emra kafsh.* "Rrengu"

Kur bën të qeshësh të hahet goja e kur bën të qash, të sosën sytë. *nj.fraz.* "Gërshetat"

Kur i hipte damari. *nj.fraz.* "Gërshetat"

Kur i prishej gjaku, *nj.fraz.* "Gërshetat"

Kur vijnë mendtë si hanë as qentë, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Kurtish Qana, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Kurvë, he nënën tëndë!, *ofen.* "Gërshetat"

Ky është ushqim për të mbajtur frymën, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Kyçyk Hoxha, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Laci, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Lagja e Epërme, *em.ban.temp.* "Rrengu"

Lagjia e Ciganëve, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Laku i Përroit, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Lanet, *ofen.* "Fatprerët"

Lazam Qeli, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Lisbon, *em.ban.temp.* "Gërshetat"

Livadhi i Poshtëm, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Lojçë-ngojëca karavidhe; *ofen.* "Fatprerët"

Lok Proka, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Lokmirë, *euf.* "Fatprerët"

Luadhet e Gjata, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Luaje derën nëse ske punë, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Luciferi, *nof.* "Fatprerët"

Lugjet e Gjata, *em.ban.temp.* “Rrengu”
 Luji këmbët se t’i theva kockat e bythës, qenef ta dhjevsha surratin ; *ofen.* “Fatprerët”
 Lulet e kumbullave kishin veshur fshatin, *nj.fraz.* “Gërshetat”
 Lumi i Kasabasë, *em.ban.temp.* “Rrengu”
 Lumi i Varrosur, *em.ban.temp.* “Rrengu”
 M’i ka pasur shtatë zemra në kraharos Sokoli , shtatin bajrak e menjen okë ; *nj.fraz.* “Fatprerët”
 M’u bëfsh sa lisi Elmazit, *urim.* “Gërshetat”
 Ma ke atë shtat si plep, *urim.* “Gërshetat”
 Maja, *emra dhe mbiem.* “Gërshetat”
 Maja, *emra dhe mbiem.* “Gërshetat”
 Malë Biga, *nof.* “Fatprerët”
 Malë Proka, *emra dhe mbiem.* “Fatprerët”
 Malë Sokoli, *nof.* “Fatprerët”
 Malësia e Madhe, *em.ban.temp.* “Fatprerët”
 Mallkuar, mallkuar!, *mallk.popull.* “Gërshetat”
 Martiri, *emra dhe mbiem.* “Gërshetat”
 Mashalla, mos na marrtë syri i keq, *urim.* “Gërshetat”
 Mashalla, paç jetë e gëzime; *urim.* “Fatprerët”
 Mbetshi qeqe në një mal; *mallk.popull.* “Fatprerët”
 Mbushim uj me shoshë, fola hundë e buzë, *nj.fraz.* “Gërshetat”
 Me këmbë të mbarë e na u bëfshin katund; *urim.* “Fatprerët”
 Më lëshonte trolli, *nj.fraz.* “Gërshetat”
 Më rafshin flokët e kresë e u bëfsha sorrë mali; *mallk.popull.* “Fatprerët”
 Më vraftë buka e Zotit; *mallk.popull.* “Fatprerët”
 Mëhalla e Hamamit, *em.ban.temp.* “Rrengu”
 Metë Brizani, *emra dhe mbiem.* “Rrengu”
 Metë Prokshi, *emra dhe mbiem.* “Rrengu”
 Metë Prokshin, *nof.* “Rrengu”
 Mjekërgjatë, *euf.* “Rrengu”
 Moreja Sokoli, *emra dhe mbiem.* “Fatprerët”
 Morravec, pisavec, *ofen.*
 Mortja e marrtë!, *mallk.popull.* “Rrengu”
 Mos i mbetsha borxh , *nj.fraz.* “Fatprerët”

Mos ma përmend Majën se dreqi i zi të ha, *ofen.* "Gërshetat"

Mos paç punë me gjarpërin në gji, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Mos pingroftë mushkë në derë të robit; *mallk.popull.* "Fatprerët"

Mua akoma nuk mi ka pirë miu i drithit mendët e kresë, *nj.fraz.* "Gërshetat"

Mulla Dervishi, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Mulla Ibrahim Efendiu, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Mulla Sahiti, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Mulli pa drithë, *nof.* "Rrengu"

Mulliri i shkretëtirës, *euf.* "Rrengu"

Murroja, *emra kafsh.* "Rrengu"

Mut i qelbur; *ofen.* "Fatprerët"

Mut qenefi; *ofen.* "Fatprerët"

Muzeu Etnopolitik, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Na i zen këmbët, *nj.fraz.* "Gërshetat"

Na piu e zeza!, *mallk.popull.* "Rrengu"

Nasradin Hoxha, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Nazari, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Nazlije Sana, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Ndjesë paç or Malq Proka nga Biga , paç uratën dhe truallin e lehtë në varr!; *ngush.* "Fatprerët"

Ndjesë paç, or Malë Proka nga Biga , dheu t'u bëftë i lehtë dhe Zoti pastë mëshirë;
ngush. "Fatprerët"

Ndjesë pastë!, *ngush.* "Gërshetat"

Në bythë të nënës tënde; *ofen.* "Fatprerët"

Në daç ha , në daç vdis, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Në dreq të mallkuar, *mallk.popull.* "Fatprerët"

Në pazarin e kafshëve nuk shiten lakrat, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Nënë e nënës tuaj; *ofen.* "Fatprerët"

Nexhdete, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Një minuk i shëmtuar, *ofen.* "Fatprerët"

Një spiun ordinar, *ofen.* "Fatprerët"

Njeriu me uniformë të zezë, *nof.* "Gërshetat"

Njeriu shend e verë, *nof.* "Gërshetat"

Nuk më zente vendi vend, *nj.fraz.* "Gërshetat"

Nuk pat zemër të butë, *nj.fraz. "Gërshetat"*

Nurbardhi, *euf. "Fatprerët"*

Nurshendi, *emra dhe mbiem. "Rrengu"*

O më raftë pika në kupë të kresë e, mos më pafshin sytë e ballit dritë të bardhë; *mallk.popull. "Fatprerët"*

O trim, o cub të prektë e mira; *urim. "Fatprerët"*

O Zot ruajma Morenë e dashur jetën dhe shpirtin e saj, o Zot më ndjurim. *"Fatprerët"*

O Zot, O Perëndi falju zemër njerëzve, që kanë humbur rrugën në prag të derës,

Ogurbadhi, *euf. "Fatprerët"*

Or derr i derrave; *ofen. "Fatprerët"*

Or i blerë e i shitur; *ofen. "Fatprerët"*

Or kal i botës or çalaman, *ofen. "Gërshetat"*

Or katil, or vrasës, or perdesyz, or bukëshkel; *ofen. "Fatprerët"*

Or pirishan, *ofen. "Rrengu"*

Or qen bir qeni, *ofen. "Fatprerët"*

Or qeros qibari, *ofen. "Rrengu"*

Or të priftë e mabara; Shëndet paçin; *urim. "Fatprerët"*

Ore ti farë kakavani, *ofen. "Rrengu"*

Paç faqen e bardhë!; *urim. "Fatprerët"*

Paci, *emra dhe mbiem. "Rrengu"*

Paçin dritë, paçin dritë; *ngush. "Fatprerët"*

Panteon i Dashurisë, *nof. "Fatprerët"*

Per majë të gjilpërës, *nj.fraz. "Gërshetat"*

Për nder ma hëngre jetën, *nj.fraz. "Fatprerët"*

Perishan, *ofen. "Rrengu"*

Përpiqej t'i jepte udhë tërë këtij pështjellimi, *nj.fraz. "Gërshetat"*

Përroi i Madh, *em.ban.temp. "Fatprerët"*

Peshkaqeni, *nof. "Rrengu"*

Picigjatë, *euf. "Rrengu"*

Pirrolla gjirit të asaj nëne; *urim. "Fatprerët"*

Pis i mutit, *ofen. "Fatprerët"*

Pis i mutit, *ofen. "Rrengu"*

Pis i mutit; *ofen. "Fatprerët"*

Pis, *ofen.* "Rrengu" Tutkun, *ofen.* "Rrengu"

Plep Krasta, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Pordhavec i Lalit, *ofen.* "Rrengu"

Pordhavec, ta kalarofsha dadën motër; *ofen.* "Fatprerët"

Pordhaveci i zgjebosur; *ofen.* "Fatprerët"

Pordhnin edhe hipeshin njësoj si lopa me kaun, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Prona, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Pronat e Matanë Lumnës, *em.ban.temp.* "Rrengu"

Pusi i thatë, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Qafir, *ofen.* "Rrengu"

Qazim Qela, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Që ta nxirnin në dritë, *nj.fraz.* "Gërshetat"

Qel Sali Shkëmbi, *nof.* "Gërshetat"

Qel Qunah Sharrjani, *nof.* "Gërshetat"

Qelia numër 23, *euf.* "Fatprerët"

Qelia numër katër, *euf.* "Fatprerët"

Qen bir qeni, edhe fenda jote vërt-tërt, ë; *ofen.* "Fatprerët"

Qen, *ofen.* "Rrengu"

Qit një pushkë, or i mallkuar, or tmerr , or mizor ; *mallk.popull.* "Fatprerët"

Qofsh ti shëndosh e mirë, *urim.* "Rrengu"

Qofshi ju shëndosh e mirë, se Malë Proka, nga Biga, ju ka lënë; *ngush.* "Fatprerët"

Qoftë me nder; *urim.* "Fatprerët"

Qyteti me Lumë, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Qytyk, *ofen.* "Fatprerët"

Rahi ballin, *euf.* "Gërshetat"

Rahmet atij trualli!, *ngush.* "Rrengu"

Rahmet e Xhenet, Amin!, *ngush.* "Rrengu"

Rahmet Paç; *ngush.* "Fatprerët"

Rahmet pastë, *ngush.* "Rrengu", "Gërshetat", "Fatprerët"

Rahmet, *ngush.* "Rrengu"

Rasimi, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Rexhepi, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Romë, *em.ban.temp.* "Gërshetat"

Rrapashut, *ofen. "Fatprerët"*

Rrena me bishta, *nj.fraz. "Fatprerët"*

Rrenacak, spiun, tradhtar, kodosh; *ofen. "Fatprerët"*

Rritnin inatin si thundrat e gomarit, *nj.fraz. "Gërshetat"*

Rrofshim e qofshim për këta fatprerë rekuizitat e dhunës; *urim. "Fatprerët"*

Rroftë, *urim. "Gërshetat"*

Rrospihe e rrugës; *ofen. "Fatprerët"*

Rruga e dy plepave, *em.ban.temp. "Gërshetat"*

Rruga e dy rrugëkryqëve, *em.ban.temp. "Gërshetat"*

Ruaje për faqe të bardhë e ditë të zezë *urim. "Rrengu"*

S'hidhen vallet e reja me lodra të vjetra ; *nj.fraz. "Fatprerët"*

S'jua kam rrjepur lëkurën nga barku, ndaj pordhni kah dielli, nënën tuaj mu në

S'ka dashuri të madhe pa flakë në zemër, *nj.fraz. "Fatprerët"*

S'na ka mbetur në lugë uji i turbullt, nuk më ka mbetur ujë në sy (Skam asgjë), *nj.fraz. "Gërshetat"*

S'ta kanë parë sytë gropën, ndaj pordh ka dielli, çifut e bir çifuti; *ofen. "Fatprerët"*

S'ta kemi ngulur çengelën në bythë, pis i thiut , ndaj lufton me pordha; *ofen. "Fatprerët"*

Sa çel e mbyll sytë, *nj.fraz. "Gërshetat"*

Sa çel e mbyll sytë, *nj.fraz. "Gërshetat"*

Sali shkëmbi, *emra dhe mbiem. "Gërshetat"*

Sali Sokoli, *emra dhe mbiem. "Fatprerët"*

Sanije Sana, *emra dhe mbiem. "Gërshetat"*

Se dreqi i zi të ha, kurvë, he nënën tënde!, *ofen. "Gërshetat"*

Selim Beu, *emra dhe mbiem. "Rrengu"*

Sevastia Qiriazhi, *emra dhe mbiem. "Fatprerët"*

Shaban, *emra dhe mbiem. "Fatprerët"*

Shaliri veshtrimin, *euf. "Gërshetat"*

Sharri, *em.ban.temp. "Gërshetat"*

Sheh Sadiu, *emra dhe mbiem. "Rrengu"*

Sheh Xheladini, *emra dhe mbiem. "Rrengu"*

Shehledini, *emra dhe mbiem. "Rrengu"*

Shelgu Sakatit, *em.ban.temp. "Fatprerët"*

Shëndosh koka se kapuçë sa të duash , të hanë edhe lopët, *nj.fraz. "Fatprerët"*

Sheqerlievlad, *nof. "Rrengu"*

Sheqibe, *emra dhe mbiem. "Rrengu"*

Sherif Krosi, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Shkoza, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Shkyheshim gazit, *nj.fraz.* "Gërshetat"

Shpend Zogaj, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Shpirtin në fyt, *nj.fraz.* "Gërshetat"

Shpirtshitur, *ofen.* "Fatprerët"

Shtati i ka hije burrit, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Shtëpia pa tym, vija pa lymë. *fj.të urta.* "Gërshetat"

Sa ka ujë deti aq ne kemi kujtime të ëmbëla. *fj.të urta.* "Gërshetat"

A mund të ndahet mishi prej thoit. *fj.të urta.* "Gërshetat"

Secilit gur Zoti ia ka falur shtratin e vet dhe secilit dru rrënjën e vet. *fj.të urta.* "Gërshetat"

Vdekja e vërtet është njësoj për të gjithë, por secili vdes në mënyrën e vet. *fj. të urta.* "Gërshetat"

Mendja e njeriut duhet të kositet jo dy herë si livadhet, por edhe tri herë. *fj.të urta.* "Gërshetat"

Toka është njësoj ndryshojnë vetëm vdekjet. *fj.të urta.* "Gërshetat"

Shtrëngoi zemrën, *euf.* "Gërshetat"

Shtriga, *ofen.* "Rrengu"

Shtrigë bishtderdhur, *ofen.* "Rrengu"

Shtyu rrufeja mbi kulm të kullës sonë m' i ngriu hanxhari zorrët, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Si kërpudhat pas shiut, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Si kishte mbetur pikë gjaku në fytyrë, *nj.fraz.* "Gërshetat"

Si macja në thes, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Si nuk m'u kalbën dy sytë e ballit, si nuk m'u thanë krahët e shtatit, si nuk më ranë supet e parzmit, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Si qeni në rrush, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Si të vrarë!, *nj.fraz.* "Gërshetat"

Si tia lidhim kryet punës? *nj.fraz.* "Gërshetat"

Ske se si t ia blesh mendjen , *nj.fraz.* "Fatprerët"

Skënderbeu, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"

Sklerotik, *euf.* "Fatprerët"

Sot e mot, mallkuar, *mallk.popull.* "Fatprerët"

Suat Beu, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

T'i njohim ne koc e roc, *nj.fraz.* "Fatprerët"

T'i sostë miu i drithit mendët, *mallk.popull.* "Gërshetat"

T'ia ...nënën...mu në ...or Zot!; *ofen. "Fatprerët"*
 T'jua dhjefsha fytyrën; *ofen. "Fatprerët"*
 T'u thaftë!; *ofen. "Rrengu"*
 Ta dhjefsha surratin, malok; *ofen. "Fatprerët"*
 Ta kalarofsha dadën midis shalësh; *ofen. "Fatprerët"*
 Ta kalarofsha dadën mu në...!, *ofen. "Rrengu"*
 Ta nxjerr shpirtin nga bytha si skrrajës; *ofen. "Fatprerët"*
 Ta qifsha kreshtën e nënës tënde shqiptare; *ofen. "Fatprerët"*
 Ta shkërdhefsha vdekjen tënde!; *ofen. "Rrengu"*
 Ta thej këmbën e shejtanit, *nj.fraz. "Gërshetat"*
 Tagërmbledhësi, *nof. "Gërshetat"*
 Tartakuti, *ofen. "Fatprerët"*
 Te guri i hashures, *em.ban.temp. "Gërshetat"*
 Të hajë dreqi i mallkuar; *mallk.popull. "Fatprerët"*
 Të marrtë e mira, të marrtë e më paç uratën e të Madhit; *urim. "Fatprerët"*
 Të mira e gëzimë, paç; *urim. "Fatprerët"*
 Të pastë babai dragua, *urim. "Gërshetat"*
 Të raftë rrufeja Në lis u thafsha si eshkë , flokët më zënshin myshk , u djegtë kullosa prej mallkimit;
mallk.popull. "Fatprerët"
 Të shkoftë shpirti në mut; *ofen. "Fatprerët"*
 Tëhu jazëk!; *ofen. "Gërshetat"*
 Telashexhinj, *euf. "Rrengu"*
 Tempulli Halveti, *em.ban.temp. "Rrengu"*
 Tetovë, *em.ban.temp. "Gërshetat"*
 Teveqel, *ofen. "Rrengu"*
 The qafën!; *mallk.popull. "Rrengu"*
 Ti shporrmu, katil ; *ofen. "Fatprerët"*
 Timur Lengu, *emra dhe mbiem. "Gërshetat"*
 Tokmak; *ofen. "Fatprerët"*
 Torrollak; *ofen. "Fatprerët"*
 Torrovol; *ofen. "Fatprerët"*
 Trimi me shtatë zemra, *nj.fraz. "Gërshetat"*
 Tringa e maleve, *nof. "Fatprerët"*

Trokashkë, *nof.* "Rrengu"

Trolli i mbledh bijtë e vet në prehër, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Tru si e majmunit, *ofen.* "Fatprerët"

Tru thatë, *ofen.* "Rrengu"

Truqethurët e dhunës, *euf.* "Rrengu"

Tufka kujtimesh, *euf.* "Gërshetat"

Turqi, *em.ban.temp.* "Gërshetat"

U marroftë Zoti, Kafshatë dreqi!, *mallk.popull.* "Gërshetat"

U prift Zoti kah e mbara!; *urim.* "Fatprerët"

U rritej inati si brirët e dashit. *nj.fraz.* "Gërshetat"

U shkante vala, *nj.fraz.* "Gërshetat"

U thamë në këmbë si drurin kur e shiton rrufeja në zemër, *nj.fraz.* "Fatprerët"

Udhët e Jemenit, *em.ban.temp.* "Rrengu"

Uh, nënën e nënës!, *ofen.* "Gërshetat"

Unë ta përdredh qafën si kërkthizën dhe t'i jap zorrët e mutit t'i hash në grusht; *ofen.* "Fatprerët"

Urata e Zotit dhe trualli t'u bëfshin të lehtë, or i Dytë , Amin!; *ngush.* "Fatprerët"

Ushtari betejës së humbur, *nof.* "Rrengu"

Usta Tuka, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Vahide, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Varri Cucës, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Verte i ishe pjekur ylli i martesës. *nj.fraz.* "Gërshetat"

Vetë surrati yt shpreh një derr të egër me sqime derri; *ofen.* "Fatprerët"

Vietnam, *em.ban.temp.* "Gërshetat"

Vragaballi, *nof.* "Fatprerët"

Vresht të Vërrive, *em.ban.temp.* "Fatprerët"

Xanxarja e shëmtuar, *mallk.popull.* "Fatprerët"

Xha Kasami, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Xha Tahiri, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Xhabiri, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Xhafer Beu, *emra dhe mbiem.* "Gërshetat"

Xhaferi, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"

Xhamia e Sahatit, *em.ban.temp.* "Rrengu"

Xhan Insan Mybarek Baba , *em.ban.temp.* "Rrengu"

Xhelal Preja, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"
 Xhelë Gungaçi, *nof.* "Gërshetat"
 Xhemali, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"
 Xhenaze, *euf.* "Rrengu"
 Xhenazja nr.17, *nof.* "Rrengu"
 Xhenazja numër shtatëmbëdhjetë, *euf.* "Rrengu"
 Xhevdeti, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"
 Xhon Lloku, *emra dhe mbiem.* "Fatprerët"
 Xhumleti, *emra dhe mbiem.* "Rrengu"
 Yll i Karvanit, *nof.* "Fatprerët"
 Yll i larë i mirësisë, *nof.* "Rrengu"
 Yll i Sabahut, *nof.* "Fatprerët"
 Ylldashur, *euf.* "Fatprerët"
 Ylli i fshatit, *nof.* "Fatprerët"
 Ylli mbi mal, *nof.* "Rrengu"
 Zabeli i Thatë, *em.ban.temp.* "Fatprerët"
 Zagar, *ofen.* "Fatprerët"
 Zemërgur, *ofen.* "Fatprerët"
 Zemra e vajzës është e butë si trëndafili, *nj.fraz.* "Fatprerët"
 Zemra m'u bë mal, *nj.fraz.* "Fatprerët"
 Zëri i Mëmëdheut, *nof.* "Fatprerët"
 Zgabelli, *nof.* "Gërshetat"
 Zgjebenik, *ofen.* "Fatprerët"
 Zhapiu i natës, *nof.* "Fatprerët"
 Zog Petriti, *nof.* "Rrengu"
 Zogu i Pranverës, *euf.* "Fatprerët"
 Zonja Rezedritë, *nof.* "Gërshetat"
 Zorra e trashë, *euf.* "Rrengu"
 Zoti është i Madh, *urim.* "Rrengu"
 Zoti i Sharrit, *nof.* "Gërshetat"
 Zotynë më ndje! Hapi kulmet mbi të gjitha burgjet e botës, që të shihet qielli ynë!
 Zotynë më ndje, Zotynë!; *urim.* "Fatprerët"

Përfundim

Ashtu siç thamë në fillim të punimit se shkrimtari Murat Isaku nuk është punuar , nuk është vjelë sa duhet nga studijuesit dhe urojmë që ky punim t'u shërbeje gjeneratave të reja por edhe atyre të vjetrave . Ne kishim për analizë tre romanet e tij : “Rrengu” , “Gërshetat” dhe “Fatprerët”. Nofkat janë emra familjarë ose humoristikë që u vihen personave ose dhe sendeve në vend të emrave të tyre të vërtetë. Në veprat e Murat Isakut kemi gjetur 51 nofka prej të cilave 19 nofka në veprën “Rrengu” , 15 nofka në veprën “Gërshetat” dhe në veprën ‘‘Fatprerët’’ 17 nofka.

EUFEMIZËM -Fjalë ose shprehje që përdoret në vend të një fjale a shprehjeje tjetër, të cilën nuk duam ose nuk duhet ta zëmë në gojë, fjalë a shprehje e butë a e zbutur (p.sh. të bukurat për «grykët», e paemra për «sëmundjen e shpretkës», buzëlidhuri për «i vdekuri», gojëlidhuri për «ujkun», nuk thotë të vërtetën në vend të «gënjen», u nda prej nesh në vend të «vdiq» etj.). Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 40 eufemizma, prej të cilave 19 eufemizma në veprën “Rrengu” , 10 eufemizma në veprën “Gërshetat” dhe në vepën ‘‘Fatprerët’’ 11 eufemizma. **URIM** - Fjalë që i thuhet dikujt për t'i shprehur një dëshirë të mirë për të ardhmen kryes. për gëzimet që i bëjmë dikujt në një rast. Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 26 urime, prej të cilave 4 urime në veprën “**Rrengu**” , 6 urime në veprën “**Gërshetat**” dhe në vepën “**Fatprerët**” 16 urime. Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 4, në veprën “**Gërshetat**” 2 fjalë përkëdhelëse, prej të cilave 2 fjalë përkëdhelëse janë në veprën “**Rrengu**” . Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 41 mallkime popullore , prej të cilave 8 mallkime popullore janë në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” 7 mallkime popullore , “**Fatprerët**” 26 mallkime popullore. Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 14 ngushëllime , prej të cilave 4 ngushëllime janë në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” 2 ngushëllime , “**Fatprerët**” 8 ngushëllime . Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 109 ofendime , prej të cilave 25 ofendime janë në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” 6 ofendime , “**Fatprerët**” 78 ofendime . Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 60 emra të banimeve dhe të tempujve , prej të cilave 14 në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” 16, “**Fatprerët**” 30. Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 97 emra dhe mbiemra si shenjë identiteti, prej të cilave 43 në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” 28, “**Fatprerët**” 26. Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 9 emra kafshësh , prej të cilave 3 në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” 4, ‘‘**Fatprerët**’’ 2. Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 59 fjalë të urta , prej të cilave 21 fjalë të urta në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” 21 fjalë të urta , “**Fatprerët**” 17 fjalë të urta . Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 127 njësi frazeologjike , prej të cilave 21 njësi frazeologjike në veprën “**Rrengu**”

, “**Gërshetat**” 62 njësi frazeologjike , “**Fatprerët**” 44 njësi frazeologjike . Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 40 neologjizma , prej të cilave 8 neologjizma në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” 19 neologjizma , “**Fatprerët**” 13 neologjizma . Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 37 dialektizma , prej të cilave 2 dialektizma në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” 23 dialektizma , “**Fatprerët**” 12 dialektizma. Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 27 historizma , prej të cilave 2 historizma në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” 14 historizma , “**Fatprerët**” 11 historizma. Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 172 huazimeve , prej të cilave 70 huazime në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” 59 huazime , “**Fatprerët**” 43 huazime. Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 21 vargje të këngëve , prej të cilave 4 vargje në veprën “**Rrengu**” , “**Gërshetat**” një varg, “**Fatprerët**” 16 vargje. Në tre romanet e Murat Isakut janë gjetur gjithsej 15 instrumente popullore muzikore, prej të cilave 8 instrumente në veprën “**Rrengu**” ,tek “**Gërshetat**” 4, “**Fatprerët**” 3 instrumente.

Jo më kot Murat Isaku njihet si një nga shkrimtarët më të mëdhej të letërsisë shqipe në Maqedoni, i cili temat e fshatrave të Malësisë së Sharrit i trajtoi me një kujdes të veçantë. Proza e tij ka një llojë magjie mbrenda sajë, që çdo herë lexuesin edhe atë më të thjeshitn e bënë për vete dhe e shtynë që të bëhet kurioz në leximin e veprave të tij. Si krijues i tillë, Murat Isaku është i pambarueshëm dhe vepra e tij ka nevojë edhe për më shumë studime të tjera, të cilat do të nxjerrnin në pah ato vlera të mëdha që i bartë me vete e gjithë krijimtaria e tij letrare.

LITERATURA

- ÇIRAKU, Ymer. (1999). *Fanairi i fortesës së nderit* (romani “Rrengu”- Murat Isaku, Shkup, gazeta “Drita”.
- GEGA, Xhevat . (2007). *Shkrimtari dhe njeriu Murat Isaku*, në: Shqyrtime albanologjike (SHA), nr. 9/2007. Shkup.
- IBRAHIMI, Mustafa. (2012). *Tema sociolinguistike dhe etnolinguistike*. Interlingua:Shkup.
- IBRAHIMI, Mustafa. (2016). *Vështrime etnolinguistike në romanin “Rrengu” të Murat Isakut*. Në Konferencën “Veprimtaria letrare e M. Isakut dhe A. Islamit”. UEJL, Tetovë.
- IBRAHIMI, Mustafa. (2018). *Sociolinguistika*. UNT, Shkup.
- ISAKU Murati. (1965) *Dielli e din rrugën e vet*, Rilindja, Prishtinë.
- ISAKU, Murat . (2001). *Ngutem të marr një frymë*, Poezi, “Camaj-Pipa”, Shkodër.
- ISAKU, Murat. (2004). “*Banesa në katin e tretë*”, Klubi letrar, Tetovë.
- ISAKU, Murat. (1979). *Rreckajt*, “Rilindja”, Prishtinë.
- ISAKU, Murat. (1986). *Damkat*, Rilindja, Prishtinë.
- ISAKU, Murat. (1989). *Ngushëllim i bukur*, “Rilindja”, Prishtinë.
- ISAKU, Murat. (1991). *Rrengu*, “Flaka e vëllazërimit”, Shkup.
- ISAKU, Murat. (1994). *Shtarra*, “Flaka e vëllazërimit”, Shkup.
- ISAKU, Murat. (1995). *Fatprerët*, “Se-soft”, Tetovë.
- ISAKU, Murat. (1997). *Plagët*, “Rilindja”, Prishtinë 1975; (AZA-SEsoft) Tetovë.
- ISAKU, Murat. (2003). *Poezi*, Klubi letrar 94, Tetovë.
- ISAKU, Murat. (2008). *M’i këpusin kokrrat e frymës*, “Albas”, Tetovë.
- MEKULI, Hasan.(2003). *Lirik ë trajtash e motivesh aktive*, Albania, 17 prill 2003.
- MEMISHA, Valter. (2011). *Studime për fjalën shqipe*, Tiranë.
- NESIMI, Remzi. (2007). *Disa veçori gjuhësore në krijimtarinë letrare të Murat Isakut*, Shqyrtime albanologjike, nr.9, Shkup, 2007, f. 58.
- SADIKU, Neshyt S. (1998). *Proza romaneske e shkrimtarit Murat Isaku*, Shkup.
- SADIKU, S. Neshyt. (1998). *Proza romaneske e shkrimtarit Murat Isaku*. Shkup.
- SALIHI, Salajdin. (2003). *Jeta si kundërvënie e fatalitetit të vdekjes*, Albania, 17 prill 2003.
- SALIHU, Salajdin. (2013). *Poetika e prozës së Murat Isakut*. Tetovë.
- SALIHU, Salajdin. (2015). *Veçantitë e krijimtarisë së Murat Isakut*, Albanologjia, vol. 2, nr 3-4, Tetovë, f. 104-115.

SELMANI, Ahmet. (2003). *Ecuria e një jetëshkrimi poetik*, Fjala 2-3 nëntor, 2003.

SHKURTAJ, Gjovalin. (2010). *Etnografi e të folurit të shqipes*. Tiranë.

SOPAJ, Nehas.(2007). "Murat Isaku, `babai i letërsisë shqipe të Maqedonisë`,shqyrtime albanologjike, nr.9, Shkup,2007.

PËRMBLEDHJE

Murat Isaku te veprat e tij romani “Rengu”, “Fatprerët” dhe “Gërshetat” trajton tema nga e kaluara, por që janë tejet aktuale për ditët tona, edhe këtu kthehet te fatkeqësitë tona të shumta. Sikurse në të gjitha veprat e tij edhe në romanet e më vonshme ngjarjet zhvillohen mbi një galeri personazhesh të cilët shpesh i hasim buzë katandisjes fizike. Murat Isaku bën pjesë në radhën e personaliteteve më të rëndësishme të kulturës dhe historisë shqiptare.

Përmes veprave që kemi marrë në analizë si “Fatprerët”, “Rengu”, “Gërshetat”, mund të themi se Murat Isaku është një njohës i mirë i psikikës njerëzore. Murat Isaku me gjithë trashëgiminë e tij krijuese, zë një vend të rëndësishëm në historinë e letërsisë dhe të kulturës shqiptare kryesisht në Republikën e Maqedonisë së Veriut.

Në tre romanet kemi bërë shqyrtime etnokulturore pra përdorimin e nofkave, përdorimin e eufemizmave, përdorimin e mallkimeve popullore, përdorimin e ngushëllimeve, ofendimet, sharrjet, betimet. Në veprat e Murat Isakut që kemi studiuar ne kemi një numër të madh ofendimesh (sharjesh). Femrës i thonë: “ Bishtdredhura, Rrospihe e rrugës” etj. Figura e gruas, që kur është krijuar universi e deri në kohën tonë ka pasur një peshë shumë të madhe por në këto romane femra dashurohet, ofendohet.

Më pas kemi shqyrtime onomastike pra emrat dhe mbiemrat, emrat e kafshëve, emrat e banimeve, më pas kemi shqyrtime leksikologjike pra fjalët e urta, njësitë frazeologjike, neologjizmat, dialektizmat, historizmat arkaizmat etj. Kemi shqyrtime folklorike të tre veprave të Murat Isakut. Në punim kemi të përfshirë analizë sematike krahasuese të tre veprave të Murat Isakut ‘Fatprerët’, ‘Rengu’, ‘Gërshetat’.

РЕЗИМЕ

Мурат Исаку во неговите дела, романот "RRENGU", "FATPRERËT", "GËRSHETAT" се занимава со темите од минатото, но тие се многу присутни за нашево време, а тоа е враќањето на нашите многу несреќи. Како и кај сите негови дела, во неодамнешните романи, настаните се одвиваат во галерија на ликови, кои честопати се сретнуваме на работ на физичката поставеност.

Мурат Исаку е дел од најважните личности на албанската култура и историја. Преку делата што ги анализиравме како "Fatprerët", "Rrengu", "Gërzheti", можеме да кажеме дека Мурат Исаку е добар познатик на човечката психа. Мурат Исаку, со целото свое творештво, зазема значајно место во историјата на албанската литература и култура, главно во Република Северна Македонија. Во трите романи направивме етно-културни критики, имено употребата на прекари, употребата на еуфемизми, употребата на популарни клетви, употребата на сочувство, навреди, пцости, заклетва.

Во делата на Мурат Исак проучувавме дека имаме голем број на навреди. Тие ѝ велат на жената: "Извитливи улични килими" итн. Фигурата на жената, бидејќи универзумот е создаден до наше време, има огромна тежина на порнографија која овие женски романи ги сакаат, навредуваат. Тогаш имаме онмастички осврти, имено имиња и презимиња, имиња на животни, имиња на живеалишта, тогаш имаме лексиколошки прегледи, односно поговорки, фразеолошки единици, неологизми, дијалекти, историја на архаизам и така натаму. Имаме народни осврти за три дела од Мурат Исаку. Во трудот се вклучени компаративна шематска анализа на три дела од Мурат Исаку, "Fatprerët", "Rrengu", "Gërzheti".

SUMMARY

Murat Isaku in his works, the novel "Rengu", "Fatprerët" and "Gërshetat" deals with the themes of the past, but that are very present for our day, and this is the turn of our many disasters. As in all his works, in recent novels, the events take place on a gallery of characters that we often encounter at the edge of the physical set-up. Murat Isaku is part of the most important personalities of Albanian culture and history.

Through the works we have analyzed as "Fatprerët", "Rengu", "Gërshetat", we can say that Murat Isaku is a good acquaintance of human psyche. Murat Isaku, with all his creative heritage, occupies an important place in the history of Albanian literature and culture, mainly in the Republic of North Macedonia. In the three novels we have made ethno-cultural reviews, namely the use of nicknames, the use of euphemisms, the use of popular curses, the use of condolences, insults, swearings, oaths. In the works of Murat Isaku we have studied, we have a large number of insults. They say to the woman: "Tëisted, street rugs" etc.

The woman's figure, since the universe was created up to our time, has had a huge importance but in these novels, females fall in love and are offended. Then we have onomastic reviews, namely names and surnames, animal names, residential names, then we have lexicalological reviews, in proverbs, phraseological units, neologisms, dialects, archaism histories, and so on. We have folk reviews of three works by Murat Isaku. In the paper we have included a comparative schematic analysis of three works by Murat Isaku, " Fatprerët ", " Rengu ", " Gërshetat ".